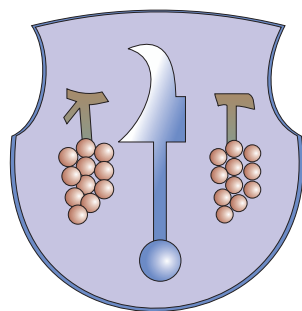

SMRDÁKY

Historický obraz obce

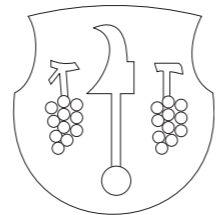

1436 - 2006
Obecný úrad Smrdáky

SMRDÁKY

Historický obraz obce

Autor textových podkladov: Tibor Ďurák
Úprava textových podkladov: PhDr. Viera Drahošová
MUDr. Ján Lidaj
Fotografie: Alexander Jiroušek
archív obce Smrdáky
súkromné zbierky p. ????
Zostavenie: Alexander Jiroušek
Grafická úprava: Alexander Jiroušek
Pre-press: Ivana Vargová
Scany: Agentúra JES, Košice
Nemecký preklad: Angelika Hornáková-Spitzner
Anglický preklad: ???
Francúzsky preklad: ???
Lektori: ???
Tlač: Východoslovenské tlačiarne,
Košice

Občania a firmy, ktorí prispeli na publikáciu o Smrdákoch:

Ing. Karol Šuranský
Bernát Miroslav, Agroracio
Milex Senina

Vydal Obecný úrad Smrdáky pri príležitosti
570. výročia prvej písomnej zmienky o obci.
1. vydanie v roku 2006

ISBN 80-52-64-8-2

Rodoznak Smrdák

*Popravde pradávnej
pred nami spásaval
pasienky ovcami
pastierik malický
zmýval si
bolavé nožičky
v prazvlástnom prameni
pochádzkou znávený*

*Zanechal nám paholok z pahorku
dedičstvo najväčšie
dva ostré nožičky
rodoznak rodnej obce
materšké znamienko
a sladké dva strapce*

Pavel Stanislav

V poslednej dobe sme svedkami, že mnohé obce i mestá vydávajú publikácie o svojich dejinách i súčasnosti. Svedčí to o záujme obecných a mestských úradov o bližšie poznanie svojej obce, mesta, najmä z pohľadu histórie a tradícií. Publikácie zvyčajne vychádzajú pri príležitosti okrúhleho výročia prvej písomnej zmienky a sú predmetom výnimočného záujmu rodákov. Je to pochopiteľné, pretože človek miluje a najväčší vzťah má k tomu, čo pozná. Umocnený je o to viac, ak ide o rodnú obec, mesto.

Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1436 a hovorí o majeri Zmerdeche. V tomto roku uplynulo od prvej písomnej zmienky 570 rokov a sme radi, že pri príležitosti významného, i keď nie celkom okrúhleho výročia, môžeme všetkým rodákom, návštevníkom a záujemcom ponúknuť túto publikáciu a priblížiť dejiny obce Smrdáky od najstarších čias až po polovicu minulého storočia.

Je prvou rozsiahlejšou knižne vydanou publikáciou o našej obci a kúpeľoch. Chceme ňou vyjadriť úctu a vďaka našim Smrdáčanom, ktorí mnohé storočia pracovali a trpezlivo budovali svoju obec až do dnešnej podoby. Veríme, že zaujme i pacientov, ktorí v našich kúpeľoch hľadajú šancu na zlepšenie zdravotného stavu, šancu na vyzdravenie. Práve pre nich, pretože ich ročná návštevnosť ďaleko presahuje počet našich obyvateľov, je určená časť Z dejín kúpeľov a kúpeľníctva. V rámci liečebného pobytu majú možnosť oboznámiť sa s dejinami kúpeľov a kúpeľníctva, pri prechádzkach s pamätihodnosťami našej obce.

Prihovám sa i čitateľom, ktorí majú priamy vzťah k Smrdákom. Naša publikácia im poskytne hlbší pohľad na našu obec, kúpele, od prvej písomnej zmienky až po rok 1945. Môže a stať podnetom, aby navštívili a zoznámili sa s našou najznámejšou obcou Záhoria.

K rozhodnutiu vydať publikáciu nás viedla tiež snaha predstaviť našu obec a kúpele slovenskej verejnosti, veď v minulosti boli kúpele preslávené v celom bývalom Rakúsko-Uhorsku, mnohí mocní tej doby trávil letné prázdniny u nás, v Smrdákoch. Chceme sa priblížiť a nezaostať za inými kúpeľnými obcami, mestami, ktoré už publikácie vydali. K tomuto rozhodnutiu nás oprávňuje bohatá história obce, kúpeľov a ich liečebných výsledkov, ale aj súčasnosť a sľubná perspektíva pre budúcnosť.

Emília Pavlíková
starostka obce

Prírodné pomery

Smrdáky ležia uprostred pahorkatinného kraja na úpätí výbežkov Bielych Karpát, v dolinke otvorenej na juh, ktorú na severozápade i severovýchode lemujú pahorky s ovocnými sadičkami. Od okresného mesta Senica je obec vzdialená 7 km. Oblasť Smrdák patrí do teplej oblasti, do mierne vlhkého okrsku s miernou zimou. Leto je tu teplé s veľkou premenlivosťou vlhkosti vzduchu a so striedaním kratších zrážkových a dlhších suchých období. Priemerná ročná teplota vzduchu v tejto oblasti je 9,2 oC s absolútnym teplotným maximom 38,4 oC a minimom -29,9 oC.

Priemerný počet tropických dní je 10,7 /T-max. nad 30,0 oC/, letných dní 57,9 /T-max. 25,0 oC/, mrazových dní

105,5 /T-min. pod 0 oC/, ľadových dní 26,6 /T-max. pod 0 oC/. Priemerný ročný úhrn zrážok obnáša 710 mm s najvyšším úhrnom zrážok v mesiacoch júl, august. Tlak vzduchu v tejto oblasti je v priemere 743,5 torr. /t. j. 98 % tlaku pri hladine mora a zemepisnej šírke, t. j. 991,1 HPa/.

Pre Smrdáky, ako aj pre Záhorie, je charakteristický častý výskyt vetrov z Malých Karpát, najčastejšie vietor severozápadný a juhovýchodný. Silný vietor býva tu pomerne častý až 20 % dní do roka, najmä v marci. Pomerne častý je však aj výskyt bezvetria.

Stred obce sa nachádza v nadmorskej výške 241 m. nad morom, v chotári výšky dosahujú 216 - 367 m. nad morom.

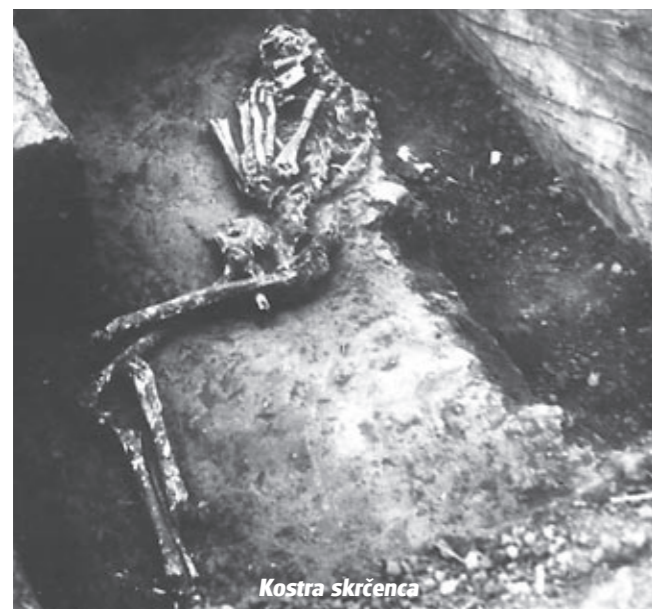
Najstaršie osídlenie

Dôkazy o osídlení smrdáckeho chotára i susedného kovalovského chotára priniesli archeologické zbery a výskumy, ktoré však neboli vykonané vo väčšom rozsahu. Najstaršie nálezy z praveku boli určené ako paleolitické (staršia doba kamenná), neolitické (mladšia doba kamenná) a eneolitické (neskorá doba kamenná), zistené boli tiež nálezy z doby laténskej, rímskej a veľkomoravskej.

V máji 1962 objavil Dr. Juraj Bárta na Holom vrchu (kóta 367) asi 100 metrov od kríža patinované škrabadlo a úštepky, ktoré boli určené ako paleolitické.

Zaujímavé nálezy boli objavené v septembri a v októbri roku 1975 pri výkope ryhy pre odbočku tranzitného plynovodu zo Smrdákov do Koválova pacientom kúpeľov MUDr. Zdeňkom Hazlbauerom z Prahy. Menovaný na základe ohlásenia vykonal obhliadku výkopu, pričom našiel kusky prepálenej mazanice a ojedinelé zlomky keramiky. Nález priviedol MUDr. Hazlbauera na zistenie kultúrnych vrstiev, početných úlomkov keramiky, zvieracích kostí, keramických závaží, uhlíkov, úlomkov nádob zdobených i nezdobených, časti rohu tura obecného, kúsok železa, časti pokrievky a kostry skrčenca. Celkom bolo objavených 8 sídliskových objektov.

Významný bol hrob skrčenca objavený v stene výkopu na Kufnerovom poli na pôde JRD Koválov, na rozhraní smrdáckeho chotára, na juhovýchodnej strane nízkeho pahorka. Hrob sa nachádzal v hĺbke 55 - 60 cm pod povrchom vo vrstve čiernehohnedej mastnej hliny na rozhraní so žltohnedým podložíom. Hrobová jama už nebola rozlíšiteľná. Kostrový hrob dospelého jedinca vykazoval orientáciu kostry východ - západ, hlavou k západu, tvárou obrátenou na juh. Kostra bola výkopom čiastočne rozrušená, kosti nôh a prstov sa nezachovali, pri dotyku sa drobila až rozpadávala. K inventáru prináležali dva kamenné hrotové šipy s dĺžkou 19 - 23 mm, čepielka kamenná svetlo - hnedá. Okrem toho tmavohnedý odštepok rádiolaritu,

Kostra skrčenca

keramický zlomok, zlomok kosti, šedohnedý odštepok rohovca. Inventár predstavuje jednoduchú kamennú mikroindustriu vloženú do hrobu ako milodar. Z popisu nálezu sa nedá usúdiť, či sa jedná o soliterný hrob alebo o súčasť väčšieho pohrebiska, ani či hrob súvisí s blízkymi sídliskovými objektami. Išlo o kostru muža, zomrelého vo veku medzi 30 - 40 rokov života so silne obrúsenými zubami, ako o tom svedčí správa - antropologický posudok Dr. Hany Hanákovéj z antropologického oddelenia Národného múzea v Prahe. Kamenná mikroindustria bola odoslaná na posúdenie geologickému ústavu ČSAV, doc. Ján Petránek zistil, že kamenné nástroje boli zhotovené zo silicitu pravdepodobne miestneho pôvodu. Záverom možno konštatovať, že výkopom bolo narušené sídlisko ľudí z doby bronzovej a železnej. Samotná kostra muža je datovaná do staršej doby bronzovej, vek hrobu i kostry je odhadnutý asi na 4000 rokov.

Do obdobia staršej doby bronzovej spadajú i počiatky budovania mimoriadne významnej archeologickej lokality, hradiska Zámčisko v chotári neďalekého Unína, kde archeológovia Slovenského národného múzea v Bratislave vykonali v osemdesiatych rokoch minulého storočia archeologický výskum.

Prvá písomná zmienka

Je nesporné, že majer Zmerdecze bol založený za panovania kráľa a cisára Žigmunda Luxemburského (1387 - 1437), ako o tom svedčí prvá písomná zmienka pravdepodobne v rozpätí rokov 1423 - 1435. Z obdobia panovania kráľa Žigmunda sa zachovalo viacero písomných prameňov. Kráľ Žigmund udeľoval oddaným a verným šľachticom veľa majetkov. V roku 1392 donáciou tak získal Ctibor zo Ctiboríc 15 hradov, 175 miest a obcí, medzi nimi aj susedný Koválov. O dva roky neskôršie Čáčov, Rybky, Častkov, Koválovec. Obec Smrdáky však v donačnej listine nefiguruje. Po jeho smrti v roku 1414 (1418?) majetok zdedil jeho syn Ctibor II. Ani pri tejto príležitosti pramene neuvádzajú pustu Zmerdecze. Po smrti Ctibora II. jeho majetok pripadol kráľovi. V jeho držbe bol pomerne dlho a v roku 1436 kráľ Žigmund daroval hrad Čachtice a k nemu prislúchajúce obce Michalovi Országhovi z Guthi, vtedajšiemu pokladníkovi a neskôr palatínovi. Z uvedeného sa možno domnievať, že k založeniu majera Zmerdecze prišlo na podnet Ctibora II., alebo kráľových úradníkov, alebo na podnet nového majiteľa čachtického hradu pána Michala Országha z Guthi.

Aby sme sa aspoň čiastočne priblížili k uvedeným trom podnetom, ozrejmime si dobu, v ktorej majer vznikol. Za tým účelom sa treba vrátiť pár desaťročí dozadu. Roky druhej polovice 14. storočia sú charakteristické tým, že Slovensko prežíva vcelku pokojné obdobie svojho vývinu. Prejavilo sa to na celkovom hospodárskom postupe a rozmachu, čo sa vlastne za dlhé stáročia po tejto dobe len málokrát opakovalo.

V roku 1392 už bol založený Koválov, o dva roky existuje už prvá písomná zmienka o Rybkách a Čáčove ako príslušnosti k hradu Branč. Do tejto chotárnej medzery bol pred rokom alebo okolo roku 1436 vklinený majer s názvom Zmerdeche. Zaují-

mavé je, že Zmerdeche prináležali čachtickému panstvu, i keď obe susedné obce brančskému panstvu, teda k zemepisne spádovému blízke hradu Branč. Dá sa predpokladať, že došlo k dohode medzi zemepánmi hradu Branč a Čachtice.

Z rokov 1392 a 1394, teda rokov panovania kráľa a neskoršieho cisára Žigmunda Luxemburského, máme písomné zmienky o 30 obciach na Záhorí, okrem iného o susedných obciach Koválov, Čáčov, Oreské, Rybky.

Donácie z prvej polovice 15. storočia prinášajú poznatky aj o menších sídliskových útvaroch ako obec, o kopaniciach a majeroch. Tu sa môžeme zastaviť a uviesť prvú písomnú zmienku o majeri Zmerdeche.

Kráľ Žigmund Luxemburský v roku 1436 v listine píše: „oznamujeme, že sme poverili Mikuláša Zaasa uviesť veľkomožného pána Michala Országha, syna nebohého Gašpara, hlavného správcu našej pokladne do držby dvoch hradných panstiev: Čachtice (Chekche) a Dobrá Voda (Jokw) zvaných, ležiacich v Nitrianskej stolici, ktoré predtým vlastnil Ctibor zo Ctiboríc a Beckova (Bolodonz), ktorý zomrel bez potomkov a preto, podľa starých obyčajov, prešli tieto majetky do našich kráľovských rúk so všetkými príslušenstvami, teda obcami a mestami, spolu s patronátnym právom ich kostolov, aby tieto prideliť pánovi Michalovi Országhovi.“

V ďalšom texte je vymenované príslušenstvo k hradnému panstvu Čachtice s mestečkom Čachtice, mestečkom Vrbové a 12 obcami. Potom sú vymenované majere Rwdine (?), Schyepa (?), Zmerdeche, Myawa a Neomín (?), ležiace v Nitrianskej stolici, patriace k hradnému panstvu Čachtice.

Ďalej sú uvedené hradné panstvo Dobrá Voda, mestečko Chtelnica (Wytencia) a ďalšie štyri obce.

Donačná listina cisára Žigmunda z roku 1436 je uložená v Krajinskom archíve v Budapešti.

Názvy obce od najstarších čias

1436 Zmerdeche	1715 Szmerdák
1452 Smerdaki	1740 Smvrdak
1471 Szmerdaki	1770 Smrdak
1543 Smerdagi	1773 Smrdaky
1551 Zmerdak	1803 Szmerdák, Smrdák
1569 Szmerdák	1840 Búdóskó
1617 Pagy Smrdák	1920 Smrdáky až dodnes

Dejiny od roku 1436 do roku 1848

Ako dokumentuje prvá písomná zmienka o majeri Zmerdeche, tento prináležal hradnému panstvu Čachtice, teda do trencianskej stolice. Z dostupných prameňov dokladujeme, dokedy tak bolo a kto bol prvým zemepánom.

Michal Ország z Guthi

Po smrti Ctibora mladšieho zo Ctiboríc, ktorý zomrel v roku 1434, majetky tohto významného a bohatého uhorského šľachtica pripadli kráľovi Žigmundovi Luxemburskému. Nevieime, kto bol bezprostredným nástupcom po Ctiborovi

mladšom. Je pravdepodobné, že v kráľovskej držbe boli majetky do roku 1436, kedy ich kráľ Žigmund daroval svojmu pokladníkovi Michalovi Országhovi z Guthi. Z uvedeného vyplýva, že prvým zemepánom majera Zmerdeche bol teda Michal Országh z Guthi.

Michal Országh bol synom Gašpara Guthi. Na kráľovskom dvore viacerých kráľov urobil výnimočnú kariéru, za kráľa Žigmunda bol pokladníkom, tiež hlavným stolovníkom. Je známe, že kráľa Žigmunda sprevádzal na ceste do Itálie, zúčastnil sa tiež rokovania s kráľom Vladislavom I. v roku 1440 v Krakove, s cisárom Fridrichom vo Viedni pri mierových rokovaníach v roku 1477. Bol hlavným komorníkom kráľa Mateja Huňadyho - Korvína (1458 - 1490), už v roku 1459 sa stal jeho nádorným županom. V roku 1466 bojoval v Sedmohradsku, Moldavsku a v Kazimíre. V roku 1473 predkladá vyslancom kráľa Vladislava v meste Neisse a Oppeln požiadavky a podmienky kráľa Mateja Korvína, týkajúce sa Čiech.

Zomrel v roku 1482 vo vysokom veku ako vážny šľachtic, zanechal štyroch synov a dve dcéry, jedna z nich sa stala manželkou Jána Jiskru. Je možné, že pri svojej funkcii a zanepřázdení Zmerdeche - Smrdáky ani nevidel. Je však nesporné, že prvý zemepán Smrdákov bol mocný a vplyvný zemepán, jeden z hlavných úradníkov viacerých kráľov.

Štefan Pongrác zo Sv. Mikuláša

Okolo roku 1437 získal hrad Branč a k nemu patriace obce a mestečká Štefan Pongrác zo Svätého Mikuláša, i keď býva uvádzaný až rok 1448.

Rok 1437 dokladá listina, napísaná 26. apríla na šopronskej mestskej rade, v ktorej sa Štefan Pongrác uvádza ako Pongrác z Branča.

V rokoch 1439 - 1441 je Štefan Pongrác spolu s Ladislavom Necpálskym kapitánom mesta Skalice. Ku Skalici v roku 1440 pod ich veliteľstvo pripadla aj Stupava. Neskôr sa stal dôverníkom kráľa Vladislava I. Jagelovského.

Listina, ktorú vydal richtár a rada mestečka Senice dňa 6. októbra 1444 dosvedčuje, že Pongrác na svojom hrade Branč ukázal Seničanom listinu, písomné vyhlásenie ostrihomského arcibiskupa kardinála Dionýza a komárňanského župana Tomáša Széchyho, podľa ktorého sa mu odpúšťa 4000 zlatých a dovoľuje vyberať desiatky zo všetkých dedín a mestečiek.

Kráľ Vladislav I. Jagelonský Štefanovi Pongrácovi dlhoval sumu 9000 zlatých. Dlh splatil tak, že mu na vyrovnanie dáva do držby ďalšie hrady, Strečno a Starhrad. Od kráľovej ponuky však trvalo tri roky, kým mu oba hrady boli dané do držby de facto. Stalo sa tak 14. septembra 1447. Do vlastníctva ho uviedla nitrianska kapitula.

Je zrejme, že hrad a hradné panstvo Branč mal Štefan Pongrác v držbe až do roku 1454. Je málo pravdepodobné, že by za panovania Albrechta Habsburgského (1437 - 1439) a za panovania Vladislava I. Jagelonského (1440 - 1444) prišlo k zmene držby. Tento predpoklad potvrdzuje fakt, že za oboch uvedených panovníkov si majetok len zveľadľoval, bol na výslni.

To, že majer Zmerdecze bol len veľmi krátko v držbe Michala Országha z Guthi, teda v čachtickom panstve, dokazuje ďalšia písomnosť, viažuca sa k obci Smerdaky. Je to daňový súpis nitrianskej stolice, jej časti pri rieke Morave, vypracovaný

Jánom de Kurthym, zemanským richtárom nitrianskej stolice z roku 1452. V obci Smerdaky, uvádza päť dvorov zemepána Pongráca. Päť dvorov by mohlo zodpovedať počtu 30 až 46 obyvateľov, poddaných. Uvedený prameň dosvedčuje, že majer Smerdaky bol počtom dvorov na úrovni skôr založených obcí Lopašova, Kátova, Oreského, Koválova.

Ján Huňady

Štefan Pongrác sa dostal z výslnia do nemilosti v roku 1454 za kráľa Ladislava Pohrobka, ktorý mu hrad Branč odoberá a dáva ho do vlastníctva Jána Huňadyho. Nie je známe, čo bolo príčinou tohto počinu kráľa Ladislava Pohrobka. Po smrti v roku 1457 vdova po Jánovi Huňadym Alžbeta vrátila hrad Branč na základe zmluvy rodine Štefana Pongráca.

Grófi Ján a Žigmund z Pezinka a Svätého Jura

Po roku 1465 rodina Pongráca hrad Branč stratila a na čas sa dostal do držby grófov Jána a Žigmunda z Pezinku a Sv. Jura. Už v roku 1468 grófi hrad Branč prepustili kráľovi Matejovi Huňadymu, údajne v záujme boja proti heterikom (kacíri, rozkolníci).

Mikuláš Kropáč z Nevědomí. Juraj zo Záblatia

Zakrátko, v roku 1470 dáva kráľ Matej Huňady hrad Branč do zálohy Mikulášovi Kropáčovi z Nevědomí. V držbe rodiny Kropáčovej bol pomerne dlho. Dosvedčuje to listina kráľa Vladislava Jagelonského (1490 - 1516) z roku 1501, v ktorej kráľ dovoľuje Henrichovi Kropáčovi predáť hrad Branč Vavrinčovi z Trenčína, čo sa aj uskutočnilo. Hrad Branč bol však prevedený na Juraja zo Záblatia, ktorý bol synovcom uvedeného Vavrinca z Trenčína.

Peter a Žigmund Korlátsky

V treťom decéniu 16. storočia hrad Branč už patril synom Osvalda II. - Korlátskeho a to Petrovi a Žigmundovi. Bývalý dvormajster kráľa Vladislava II (1419 - 1516) Peter Korlátsky, datuje svoje listy z roku 1522 na hrade Branč. Peter Korlátsky s manželkou Dorou Országhovou z Gúthi mal dve dcéry, Eržiku a Annu. Gróf František Nyáry si za manželku zobral Eržiku. Anna bola až tri krát vydatá, a za manželov postupne mala Štefana Erdódyho, Františka Zekela a Pavla Baračkaya. Po poslednom zdedila podiely na hrade a panstvách Korlátka a Branč. Podľa rodinnej dohody sa stal hrad a panstvo Branč Nyáryovské, Korlátka Apponiovské a Pongrácovské. Pongrácov podiel súvisel s jeho ženbou so sestrou Petra Korlátskeho s Katarínou, kým druhá jeho sestra Zuzana sa stala manželkou Petra Apponiho.

František Nyáry

Krátko po smrti Petra Korlátskeho, ktorý padol v bitke pri Moháči v roku 1526 sa hrad Branč dostal do spoluvlastníctva Žigmunda Korlátskeho a Františka Nyáryho. Oba totiž boli v blízkom príbuzenskom pomere. Ako sme už uviedli, František Nyáry mal za ženu dcéru Petra Korlátskeho Eržiku, boli teda švagrovci.

Po smrti Žigmunda Korlátskeho hrad Branč dostal do rúk grófa Františka Nyáryho. Tento bohatý šľachtic mal okrem hradu a hradného panstva Branč rozsiahle majetky aj na

Morave a stal sa i veľžupanom Hontianskej župy. Ženbou s Alžbetou Watkeraovou získal hrad a hradné panstvo Korlát. Jeho manželka údajne vymohla pre Sobotište právo jarmokov. Z jej dievčenského mena sa dvojitá W dostalo do erbového znaku Branča a Sobotišťa. František Nyáry bol ochrancom habánov, ktorých povolal do Sobotišťa. V roku 1546 bol cisárom Ferdinandom I. (1526 - 1564) povolaný na vojenskú pomoc. Naverboval poddaných i šľachticov a tiahol na pomoc cez Čechy do Saska. V Chebe ho na lôžko položila podagra tak silno, že sa musel vrátiť domov. Nevedno, čo ho viedlo cestou domov cez Bučany, kde v roku 1551 zomrel.

Pred smrťou dal napísať testament, v ktorom odkazuje hrad a hradné panstvo Branč pozostalým. Mestečko Senica je na prvom mieste, potom nasleduje Sobotište a obce v tomto poradí: Čáčov, Chropov, Rybky, Smrdáky (Zmerdak), Častkov, Prietrž, Pustá Myjava, Suroviny. František Nyáry poručil polovicu hradu Branč a jeho príslušnosti bratovi Jánovi Nyárymu, kým druhú polovicu a príslušnosti k tomu, rozdelil na tri časti a tieto poručil blízkym príbuzným.

Dedičom polovice hradu Branč a príslušností k nemu sa teda stal Ján Nyáry, ktorý po dvoch rokoch zomrel. Ním napísaný testament vyvolal majetkovo-právne ťahanice, ktoré vyriešil kráľ Maximilián II. (1564 - 1576) tým, že 7. júla 1572 vydal donačnú listinu, podľa ktorej panstvo Branč patrí mužskej vetve Nyáryovcov. V donačnej listine sú aj tu medzi dedinami uvedené Smrdáky.

Nová donácia za verné služby a úctu ku kráľovi Maximiliánovi II. zo dňa 27. októbra 1569 napísaná na bratislavskom hrade na panstvo Branč sa už týkala viacerých spoluvlastníkov, a to: Ľudovíta, Petra, Štefana, Pavla, Vavrinca Nyáryovcov z Bedeghu, Gašpara Tharda a jeho synov Štefana a Jána, Jána z Hedeváru a jeho chlapca Štefana, Ondreja a Jána, synov literáta Zichyho, chlapca Jána, syna Gabriela Szentgyörgyho a ďalších zemanov Dotkovičov, Dóczyovcov z Veľkej Luchy, Lipických z Veľkej Luchy, Štefana a Jána Amade.

Okrem mestečka Senica a Sobotišťa sa donácia týkala týchto dedín: Čáčov, Častkov, Rybky, Smrdáky (Szmerdák), Rovensko, Vrbovce, a úplných majetkov dedín Chropov, Prietrž, ale i iných majetkov a obcí mimo nitriansku stolicu kráľovstva uhorského.

Žiaľ, komu pripadli Smrdáky sa z tejto donačnej listiny nedozvedáme. Jedná sa o 20 spoluvlastníkov, šľachticov vyšších i nižších. V tejto donačnej listine nás prioritne zaujme rod Amade, ktorý si spolu s rodom Nyáryovcov podržal svoj diel v Smrdákoch až do zrušenia poddanstva.

Rod Nyáry ako vlastníka najväčšej časti spoluvlastníctva (komposesorátu) na hradnom panstve Branč sa okolo roku 1570 priklonil k refomácii, čo so sebou prinieslo náboženskú orientáciu na evanjelickú cirkev tiež pre poddaných.

V roku 1571 - 1573 bol vykonaný celokrajinský súpis príjmov ostrihomskeho arcibiskupstva, podľa ktorého z prenájmu desiatku figuruje panstvo Branč a v ňom ako príslušnosť obec Smrdáky s ročitou árendou 150 zlatých. V tom čase mestečko Senica bola strediskom panstva Branč.

I keď mestečko Senica získalo výsady už v roku 1396, senickí obyvatelia sa na začiatku 17. storočia domnievali, že pôda je ich vlastníctvom. No zemepáni im dali na vedomie, že tomu tak nie je, ani nemôže byť. V roku 1613 vznikla vz-

bura proti zemepánom Branča. Písomný záznam je o tom v pamätnej knihe mestečka Senica z roku 1617 na strane 40, kde je stručná zmienka, poznámka, že Seničania pre vzburu proti zemepánovi navždy stratili majer Suroviny a Obrazno. Osnovatelia vzbury boli odsúdení na stratu života, majetku a výsad. V tejto súvislosti bol vyhotovený prvý urbár brančského panstva v roku 1617. Uvádza povinnosti a práva poddaných mestečiek Senica, Sobotište a jedenástich dedín, medzi nimi tiež Rohova, Rybiek, neuvádza však Smrdáky.

Majthény - Novák

Smrdáky totiž patrili inému zemepánovi ako uvedené mestečka a obce. Novými zemepánmi boli príslušníci rodu Majthény - Nováky. Nový zemepán v roku 1617 tiež vydal urbár, vďaka ktorému sa po prvý krát písomne uvádzajú aj kúpele, resp. minerálne pramene.

Tu sa uvádza i konkrétne zdanenie sedliakov v dedine Smrdáky pre roky 1617 - 1638.

Sedliaci, vlastníci celé usadlosti, platia v troch termínoch: na sviatok sv. Juraja Martyra, na sviatok sv. Michala Archanjela a na sviatok Narodenia Pána (Vianoce) po 33 1/3 denárov, za rok spolu 1 zlatku. Podobne sedliaci, ktorí vlastnia úsadlosti platia polovicu, teda 50 denárov ročne. Práce záprahové aj ručné musia vykonávať po celý rok.

Želiari platia v tých istých termínoch po 25 denárov za rok. Každý sedliak majúci celú usadlosť odovzdáva na Vianoce po dvoch kohútoch, sedliaci, ktorí majú 1/2, jedného kohúta. Jednotliví sedliaci, vlastníci celú usadlosť, na Turíce odovzdávajú jedno húsatko, ďalej odovzdávajú dve malé húsatká, a v tom istom termíne každý jeden zo želiarov dáva po jednom mladom kohútikovi. Každý jeden zo sedliakov, vlastníci celú usadlosť dáva 15 slepačích vajec za rok, sedliak na polovičnom pozemku po 10 vajec, želiari po 5 vajec. Každý sedliak, vlastníci celú usadlosť na sejbu odovzdáva po dvoch mericiach pšenice, dve merice jačmeňa, po dvoch mericiach ovsa. Sedliaci vlastníci polovicu usadlosti platia polovicu uvedeného, za jedno májové prasiatko platia na obidve strany po 6 zlatkách, za teliatko zlatku a 50 denárov. Za oslobodenie od výčapu platia 12 zlatiek. Majú tu aj zakázaný les, ďalej tri kalkatúry orných pozemkov, na ktorých je každý jeden sedliak povinný vysiať obilia po 10 mericiach. Sú tu aj kúpele, studené ale osožné (Termae Frigidae).

Tento prameň je významný tým, že sa dozvedáme kompletné zdanenie smrdáckych sedliakov. Zemepán Majthény - Novák „drží“ cenzus síce na úrovni z roku 1548, no od sedliakov vyžaduje veľa. Vykonávať práce so záprahom, ako aj ručné práce v priebehu roka, je tvrdé nevoľníctvo. Najhoršie bolo v roku 1628 - 1629, kedy zavítala neúroda spôsobená suchotou.

Z druhej strany je tento prameň významný tým, že sa tu po prvý krát uvádzajú kúpele v Smrdádoch, nie v doslovnom význame, ale ako minerálne studené pramene s křmou. Okrem podielov v Smrdádoch zemepán Majthény - Nováky vlastnil tiež nehnuteľnosti v Skalici.

Žigmund a František Nagymihályi

Z roku 1641 sa zachoval písomný prameň pojednávajúci o úprave delby majetkov panstva Branč medzi Žigmundom

a Františkom Nagymihályim. Palatín Uhorska, gróf Mikuláš Eszterházy dáva dvornému sudcovi a kráľovskému protonotárovi k vybaveniu žiadosť Žigmunda Nagymihályiho, ktorý žiada opravu rozdelenia majetku medzi ním a svojim bratom Františkom v majetkoch brančských, z obecných dielov v Rybkách, Smrdádoch, Čáčove, Rohove, Častkove, Chropove, Vrbovci?, Turej, Bukovci, Prietrži, Rovensku, Sobotišti na Záhorí, ďalej obecné diely v Trnovci, Trakoviciach, Dolných Zeleniciach, Semerovciach, Komoči, Trávníkoch.

Palatín nariaďuje Františkovi Nagymihályimu prostredníctvom ustanoveného dvorského sudcu a kráľovského protonotára Imricha Šándora majetkové diely rovnako rozdeliť. Majetok má byť spísaný rozdelením podľa vernej relácie, listina má byť opatrená sudcovskou pečatou kráľovskej kúrie podľa predpísaných spôsobov. Predmetný dokument opatrený pečatou palatína grófa Mikuláša Eszterházyho bol predložený Magistrovi Imrichovi Šándorovi zo Slávnice na vybavenie v roku 1642.

I keď ide o rozsiahly písomný dobový prameň z prvej polovice 17. storočia, nedozvedáme sa z neho podrobnosti o našej obci. Vieme z neho len toľko, že zemepáni Smrdákov boli bratia Žigmund a František Nagymihályi a možno predpokladať, že majetkové diely v dedine Smrdáky mali rozdelené na polovicu.

V dokumente sa uvádzajú ako nehnuteľné majetky kúrie - kaštiele. V dedine Smrdáky sa kúria nespomína, teda neexistovala.

O delbe majetkov patriacich hradnému panstvu Branč sa dozvedáme z písomného prameňa zo dňa 25. júna 1653.

Uvedeného dňa prišli do Sobotišťa František Nagyvathy, slúžny nitrianskej župy a Mikuláš Kurthy, prísediaci tej istej župy, aby vykonali upresnenie a kontrolu nad delbou majetku medzi Ludovítom a Imrichom Nyárym.

Ludovít Nyáry

Podľa predmetného dokumentu Ludovítovi Nyárymu v Smrdádoch pripadali výnosy od poddaných Jána Hrabovského, ktorý obýva 1/4 usadlosti a od želiarov, od Václava Jasoovského, od Martina Pacolkoviča s polovičnou usadlosťou a Kataríny Bakalovičovej so štvrtinovou usadlosťou, od Mateja Vlkoviča. Uvedené mená poddaných možno považovať za najstaršie známe mená v Smrdádoch.

Tretieho septembra 1663 do Senice vtrhla časť tureckého vojska, ktorá vyplienila Senicu a okolie. Či turecké plienenie postihlo aj Smrdáky, nie je známe.

Piateho septembra 1672 prebiehal v mestečku Sobotište súd. Žalobcami bola kráľovská pokladnica a 19 komposesorov panstva hradu Branč. Obžalovaných bolo 123 občanov mestečka Senice, ktorí vystúpili proti svojim zemepánom so zbraňami, napadli a prenasledovali kráľovských vojakov. Vyzývali aj obyvateľov susedných obcí na boj proti starej dohode so zemepánmi. Týmto povzbudili a vyprovokovali poddaných z Turej Lúky a Bukovca k vraždám, bitkám, rabovačkám. Výrok súdu znel: vodcov povstania potrestať stratou hlavy, majetku, a všetkých mestských privilégií. Nie sú údaje, či sa plameň vzbury preniesol i do Smrdákov.

Vzbura Seničanov z roku 1672 mala dozvuky v náboženských nepokojoch v nasledujúcom roku, ktoré boli tak prudké, že 14.

Jeseň pri Smrdákoch, v pozadí Miléniový kríž

júla 1673 na základe predchádzajúcich bojov medzi katolíkmi a evanjelikmi došlo do Senice robiť poriadky vojsko. Životom na to doplatil kantor Bojkovský, tiež organista a zvonár, všetci traja boli na výstrahu obesení. Od tohto roku na istý čas mala Senica len katolíckych kňazov.

Zemepáni z rodu Amade

Rod Amade je pre dejiny obce Smrdáky dôležitý ako zemepánsky rod. Ide o starý, mocný, bohatý, šľachtický rod z vetvy Gutheles, ako ich predok sa uvádza Omodeov syn Tuthard v roku 1270.

Starými rodovými majetkami Amadeovcov boli Gabčíkovo a Vrakuňa v bratislavskej župe. Gabčíkovo získali donáciou od kráľovnej Márie, neskôr si rozšírili majetky v Margzaltó a Guthe vo Vesprímskej župe, ale tiež o majetky v Rábskej

župe. Z prameňa sa dozvedáme, že rodina Pár založila Helene Amade za 3000 zlatých 11,5 sedliackych usadlostí v Rovensku a 3 želiarske usadlosti v blízkom Rohove, patriace hradnému panstvu Branč v roku 1627. V 17. storočí Ján Amade prostredníctvom svojej ženy Judity Esteházyovej získal ešte časť Želiezovského panstva v župe Tekovskej, tiež ďalšie majetky v župe Hontianskej i v župe Solt.

O zemepánovi časti Smrdákov Štefanovi Amadeovi je známe, že v roku 1622 získal baronát.

V 18. storočí nastal úpadok majetku rodu Amade. V roku 1777 bol vyhotovený súpis majetku tohto rodu: časť hradného panstva Branč, majetkové diely v Senici a to jednak svoje a po Jozefovi Nyárym, diely v Bukovci, Čáčove, Častkove, Chropove, Kunove, Prietrži, Rybkách, Rohove, Rovensku, Smrdákoch, Sobotišti, Sotine, Turej Lúke a Vrbovcich, tiež majetkové diely

po Jozefovi Nyárym v dedinách, okrem už uvedených v Malom Koválove, viaceré na juhu Slovenska.

Je zachovaný súpis dielu Amadeovcov v obci Smrdáky, ktorý bol prílohou k dohode, ktorú uzatvorili gróf Tadeáš Amade a jeho synovia o užívaní a správe rodinných majetkov. Pre dedinu Smrdáky sú uvedené tieto údaje: urbariátna daň 17 zlatiek, hodnota odovzdaných potravín 8 zlatiek a 5 denárov, od malého pozemku 1 zlatka a 50 denárov, čo za diely Amadeovské z obce Smrdáky prináša 29 zlatiek a 83 denárov ročne. Pre porovnanie uvedieme ešte Rovensko, s ročným príjmom 46 zlatiek a 55 denárov, pokým z dediny Kunov to činí až 299 zlatiek a 34 denárov, kým z dediny Rohov len 2 zlatky a 10 denárov. Z uvedeného vysvitá, že majetkový podiel v Smrdákoch bol pomerne malý.

Na sklonku 18. storočia sa finančné pomery ďalej zhoršovali, v roku 1790 predali panstvo Szalkszentmártoni, v roku 1800 panstvo Szkaaszentgyörgy.

Pre ďalšie upresnenie nášmu záujmu je dôležitý údaj, že v 90. rokoch 18. storočia došlo k deľbe Amadeovských majetkov medzi dvoch synov Tadeáša Amadeho. Starší syn František dostal Gabčíkovo a majetkové diely na hradnom panstve Branč. Mladší syn Anton dostal panstvo Nargzaltó, Ratnovce a Sokolovce. Tento bol úspešnejší ako jeho starší brat a majetky ďalej zväčšoval.

Tadeáš Amade mladší zomrel v roku 1845 a majetky po ňom, najmä časť hradného panstva Branč, Gabčíkovo, Vrakuňa, pripadli bočným dedičom. Títo sa o ne podelili v roku 1850 tak, že podiely v hradnom panstve Branč a Vrakuňa pripadli Antonovi Schmertzingovi, kým Gabčíkovo dedičom línie Amadeovcov. Tieto vlastnili až do roku 1945, kedy im boli skonfiškované v zmysle nariadenia Slovenskej národnej rady č. 104/1945.

Gróf Žigmund Nyáry

Ďalším doplňujúcim dokumentom je urbariátny súpis z roku 1743, ktorý uvádza podiel grófa Žigmunda Nyáryho v panstve Branč. Súpis vykonal provizór Ján Hoszú.

Súpis okrem porcií uvádza trinástich poddaných dediny Smrdáky, ktorým bol vykonaný súpis. Títo väčšinou vlastnili len 1/4 usadlosti. Niektoré priezviská z doteraz uvedených prameňov sú nám neznáme a pre úplnosť ich uvedieme všetkých v pôvodnom poradí: Štefan Pacholkovič (Stephanus Pacholkovych), Juraj Labaš, Pavol Šramek, Juraj Bezzubý, vdova Tupá, Michal Hrabovský, Juraj Hornjak z Bakale, Michal Šramek, Ján Bezzubý (horný), Ján Bezzubý (dolný), Pavol Bezzubý, Juraj Morávek, Martin Mikulčák. Celkove obývali dve aj tri štvrtiny usadlosti a „činz“ činil 26 zlatiek a 42 grošov ročne, celkom vlastnili 14 kusov zápražného dobytku, pšenice boli povinní odovzdať za 11 zlatiek, ozimín tiež toľko. Keďže v zozname poddaných títo figurujú ako hlavy rodín, počet obyvateľov, poddaných, platiacich „činz“ a naturálne dávky grófovi Žigmundovi Nyárymu možno odhadnúť asi na 39 - 65, teda asi na 1/5 celkového počtu obyvateľov Smrdákov.

Predpokladáme, že séria z urbárií po slovensky písaných certifikátov, „vysvedčení“, bude pre čitateľov zaujímavá.

Certifikáty sú uložené v ŠOBA Nitra, pracovisko Šafa a pochádzajú z rokov 1770 - 1783. Jedná sa o dobropisy obcí. Uvedený text je za obec Smrdáky (Smrdak), ale z okolitých obcí je takmer rovnaký.

„My nižšie podpísaný richtár úradu a celá obec Smrdácka vyznávame, že my aj v rokoch 1770, 1771, 1772 a 1773 len podľa milostive vybraných urbárov pánom našim sme robotovali a činz (Czenze) platili, a o týchže pánoch a ofícierov žiadnu krivdu sme nemali, k čomu túto rekozniciu vydávame.

V Smrdákoch 27. marca 1783“

otlačok
obecnej
pečate

richtár Jura Spevák
pudmister Jozef Vička
prisažný Jura Ondruch
notár Anton Machovič

Ďalšie „vysvedčenie“ je z 22. apríla 1776. Ako richtár je podpísaný Ondra Červený, podrichtár (pudmistr) Michal Chorvatik, Pavel Kubik horný, ako prisazní Ján Šramek, Jozef Červený. Otlačok pečate je už iný, menší, text sa však nedá identifikovať, len názov obce Smrdak.

Nasledujúce vysvedčenie je z 26. januára 1782, podpísané richtárom Jánom Kubikom a obecnými zástupcami Martinom Tatíčekom, Jánom Červeným, Pavlom Krajčírom. Ako notár je podpísaný Anton Machovič.

Ďalšie vysvedčenie z tejto série je z 27. decembra 1777. Na otlačku pečate sa dá presne identifikovať názov obce Smrdak. Ako richtár je „podpísaný“ Jozef Krajčír, pudmistr Juro Ondruch, prisazní Michal Šramek a Pavol Krajčír.

Predposledné vysvedčenie je z 23. júna 1781, na ktorom je ako richtár uvedený Pavel Hornák, pudmistr Ján Gregor, prisazní Ján Burán, notár Anton Michovič. Otlačok pečate je dobre identifikovateľný, okrem názvu obce zreteľný vinohradnícky nožík a po jeho stranách po strapci hrozna.

Posledné „vysvedčenie“ je z 25. marca 1783. Ako richtár je „podpísaný“ Jura Spevák (Spewak), pudmistr Jozef Vička (Vicska), prisazní Jura Ondruch, notár Anton Machovič.

Z roku 1774 pochádza nasledovný certifikát:

„My nižšie podpísaný Richtár Úradu a cela obec Smrdacka vyznávame, že dnešného dne, bol u nás Jeho Milost Vice-sluzný Medvecky Ferenc aj z Boženikom Turkovičom (Turkovics) Jozefom na investigácii urbani. Z príležitosti sputovania sme boli tázaní, či ctené panstvo s nami podľa urbára a tabuliek urbariálnych pokračuje. Na čo sme podľa nášho dobrého svedomia odpoveď dali, že na roky 1770, 1771, 1773, tiež činz sme vyplacali taktiež roboty podľa urbára a urbarských tabuliek ctenému panstvu sme vyhovovali a žiadnej krivdy na ctenom panstve nemáme. K tomu vydávame túto vysvedčenie pod obecnou pečatou.

Smrdáky 21. februára 1774.

richtár Martin Filip
starší Ján Burán
Mikuláš Kubík
Ján Červený
Jozef Stauek
A cela obec Smrdacká“.

Vysvedčenie je opatrené otláčkom pečatidla. Dokument je písaný po slovensky.

Rohov

Podobný text „vysvedčenia“ vydal richtár a obec Rohov 22. júna 1781, tiež v roku 1782 a 24. februára 1774, kedy bol richtárom Pavol Nemeček.

Rybky

Obec Rybky vydala takýto certifikát 23. júna 1781, 26. januára 1782, 25. marca 1783 a 21. februára 1784, tiež 22. septembra 1777. Tieto susedné obce Smrdákov však mali v uvedených rokoch iného notára ako Smrdáky a to Martina Štefku. Richtárom v Rybkách v roku 1774 bol Pavel Mach, ako starší bol Martin Muleč, prísažný Ján Gajdušek. Zaujímavá je zhoda priezvisk Mach a Gajdušek, ktoré doposiaľ dominujú u obyvateľov Smrdákov.

Koválov

Obec Hrubý Koválov (Kowallov) takéto „vysvedčenie“ vydáva 2. januára 1778 a to za rok 1777, tiež 29. júna 1781 za rok 1780. V tomto druhom dokumente však už nefiguruje názov obce Hrubý Koválov. V certifikáte zo dňa 6. januára 1782 vzťahujúcom sa na rok 1781 je obec znova uvedená s názvom Hrubý Koválov.

Gróf František Amade

Z roku 1812 sa zachovalo „Vyúčtovanie peňažnej hotovosti cenou nájomného od poplatníkov viacerých obcí“. Z nej vyberáme obec Smrdáky a pre zaujímavosť a porovnanie tiež obec Sotina (Szottina).

V obci Smrdáky sú uvedení poddaní v počte 31. Z priezvisk, ktoré sa u dnešných obyvateľov Smrdákov už nevyskytujú, uvedieme: Mešťan, Žáček, Frtal, Modrák, Kabanja.

Z poddaných sú ako hlavy rodiny tiež uvedené tri vdovy (relictá) a to vdova po Jánovi Šrámekovi, po Jánovi Kabanjovi, po židovi Herseľovi Noserovi. U poddaného Martina Gregora Kozoideka je poznámka, že má prenájom vinice sirôt , za čo ročne platil 1 zlatku a 72 grajciarov.

Podľa predmetnej písomnosti, celkový ročný príjem zemepána Amadeho zo Smrdákov od 31 poddaných činil 59 zlatiek a 70 grajciarov, najväčší poplatok platil žid.

Keďže 31 poddaných predstavujú hlavy rodín, dá sa predpokladať, že počet poddaných a rodinných príslušníkov zemepána Amadeho, bol asi 120 - 150. To môže naznačovať, že asi polovica rolí, lúk a pasienkov v Smrdákoch patrilo jemu.

V dedine Sotina, zemepán Amade mal len 4 rodiny poddaných a to rodiny Juraja Morávka, Jána a Pavla Svätích a Jána Brožeka zo Senice.

Doplňujúcim prameňom informácií je „Súpis cenzu, árendy a iných peňažných dávok na Amadeovskej časti panstva Branč z roku 1819“.

Ide o dôchodky grófa Františka Amadeho z dediny Smrdáky. V tomto dokumente je uvedených 32 obyvateľov Smrdákov, pričom celkový ročný príjem od nich činil 43 zlatiek a 81 grajciarov. Najviac, 18 zlatiek platil žid Herst Hohenberger, z poddaných Jozef Krajčír 3 zlatky a 35 grajciarov, asi toľko tiež Martin Červený Michaeliš. I tu figuruje značný počet priezvisk obyvateľov Smrdákov, ktoré sa v súčasnosti u obyvateľov Smrdákov nevyskytujú, napr. Čas, Domišák, Laboš, Tatiček, Bakalík, Repa, Hanák, Nekokša - Vrablic, Trtil, Domčák, Ravas,

Hrabovský, Dvorský. Okrem žida Hohenbergera sa uvádza aj žid Alagner Gáza. Uvedení poddaní a slobodníci v počte 32 zase predstavujú hlavy rodín, čo môže reprezentovať celkove asi 120 - 150 obyvateľov.

Jozef Vietoris

V roku 1832 - 1833 ako zemepán Smrdákov vystupuje vtedajší slúžny Skalice Jozef Vietoris. nakoľko nie sú známe dokumenty, od koho odkúpil dedinu alebo jej časť, je možné, že to bolo od Tadeáša Amadeho, ktorý mal v Smrdákoch vlastné podiely a podiely po Nyáryovcoch, alebo od holičskeho panstva Habsburgovcov.

Jozef Vietoris uzatvára výpočet známych zemepánov Smrdákov.

Uznesením Uhorského snemu dňa 18. marca 1848 a vydanými tzv. marcovými zákonmi boli zrušené roboty na panskom, naturálne dávky a peňažné platby pre urbárskych roľníkov v celom Uhorsku, tiež cirkevny desiatok.

Nálezy mincí v obci a v chotári

Doposiaľ sú známe dva nálezy mincí, jeden z nich je vedecky spracovaný a popísaný, kým druhý je málo známy.

Pri jarnej orbe v roku 1960 vyoral Smrdáčan Imrich Stanek (dom č. 44) v časti chotára na výmere „Za krajama“ poklad strieborných mincí, uložený v hĺbke asi 30 - 35 centimetrov. Otcov nález ohlásila do Slovenského národného múzea v Bratislave jeho dcéra Valéria Šugarová, v čase nálezu pracovníčka na Univerzite Komenského v Bratislave, ktorá súčasne poklad mincí tam aj odovzdala. Tým sa tento hodnotný nález dostal do kompetentných rúk a bol odborne spracovaný. Pozostával z 296 kusov rôznych strieborných mincí, zväčša razených v Poľsku a v okolitých krajinách od konca 15. storočia do začiatku 17. storočia. Hodnota nálezu bola o to väčšia, že takmer všetky mince boli pomerne dobre zachovalé. Najcennejších kusov - toliarov bolo 19, k tomu 1 poltoliar Ferdinand I. (1521 - 1564). Z toliarov najmladší bol tzv. tirolský toliar Rudolfa II. z roku 1612. Drobné mince boli zastúpené v počte 277 kusov. Z nich najmladší bol uhorský denár Mateja II., razený v Kremnici v roku 1611. Najstaršie mince sú pražské groše z čias vlády Vladislava II. (1471 - 1615). Nález tvorila mince 11-tich krajín a slobodných miest. Najpočetnejšie sú zastúpené mince poľské v počte 197 kusov, mesto Riga 38 kusov, Litva 20 kusov a Prusko 12 kusov, ostatné krajiny 1 až 4 kusmi. To, že domácich uhorských ražieb boli len 4 kusy nasvedčuje, že mince patrili obchodníkovi, kupcovi, možno vojenskému dôstojníkovi. Na základe najmladších ražieb možno prepokladať, že nález bol uložený v prvej štvrtine 17. storočia. Mohol by mať súvis s neistými, nepokojnými časmi protihabsburských vojenských povstaní (Bocskay, Bethlen). Čo však bolo skutočnou príčinou ukrytia mincí, čo zabránilo ich majiteľovi tieto si vyzdvihnúť, sa už sotva kedy dozvieme.

Druhý nález strieborných mincí v počte 6 kusov sa podaril rodine Smrdáčana Baláža. V roku 1970 pri bagrovaní prednej časti pozemku k výstavbe rodinného domu, vo vybagrovanej zemine boli objavené veľké strieborné mince, o ktorých sa domnievali, že sú to toliare. Keďže v tom čase silne pršalo, v hľadaní ďalších mincí objavitelia nepokračovali. Jednu z týchto

strieborných mincí odovzdala jedna z dcér pána Baláža, Marta Rusková, v tom čase učiteľka v Petrovej Vsi, do Záhorského múzea v Skalici. Ide o 20 piastrov, čo je najväčšia strieborná minca o priemere 56 mm, razená za vlády Abdula Mejida (1839 - 1961) v Turecku.

Cholera v rokoch 1831 a 1866

O vyčíňaní cholery vypovedá matrika zomrelých Koválovej fary.

Cholerová epidémia najskôr prepukla v blízkom Koválove, kde 14. augusta 1831 pochovali 50 ročného Martina Červeňa. Prvou obeťou cholery v Smrdákoch bola 13 ročná Katarína Ravaszová, pochovaná 17. septembra 1831.

Cholerová nákaza trvala 55 dní a vyžiadala si 21 obetí. Najmladšia zomrela 6 ročná Anna Cszaszová, najstarší bol 60 ročný Jozsef Vrablicza. Poslednou obeťou cholerovej nákazy bol 40 ročný Andreas Michálek, pochovaný 5. novembra 1831.

Je zaujímavé, že i druhá vlna cholerovej nákazy v roku 1866 najskôr prepukla v susednom Koválove, v Smrdákoch si vyžiadala takmer ten istý počet obetí ako v roku 1831.

V ďalšom uvádzame obeť cholery, za menom je dátum pohrebu a vek zomrelých:

Najhorším dňom s najväčším počtom pochovaných bol 22. august, kedy pochovali štyroch obyvateľov Smrdákov. Cholera v Smrdákoch vyčíňala až do konca septembra, poslednou dvadsiatou štvrtou obeťou bola Mária Speváková pochovaná

Ján Ondruch 17.8., 2,	Štefan Kozoidek 3.9., 40,
Jozefína Karaszová 17.8., 52,	Helena Kovárová 4.9., 62,
Anna Španihelová 22.8., 27,	Ján Hlavička 6.9., 11,
Anna Kozoideková 22.8., 54,	Jozef Zsupek 7.9., 45,
Ján Král 22.8., 40,	Elizabeth Kubíková 11.9., 52,
Anna Ondruchová 22.8., 45,	Elizabeth Cszaszová 13.9., 65,
Pavol Hlatký 23.8., 2,	Angela Dorotyíková 13.9., 2,
Mária Zsureková 26.8., 10,	Pavol Hlavička 14.9., 1,
Elizabeth Burayová 26.8., 68,	Ján Hlavička 14.9., 65,
Eva Fojtlínová 30.8., 27,	Dorityik Mikuláš 19.9., 8,
Anna Zímová 30.8., 1,	Anna Hlavičková 25.9., 50.
Michal Kolenič 2.9., 35,	

30. septembra 1866. Najmladšou obeťou cholery bol jedenročný Pavol Hlavička (pochovaný 14. septembra), najstaršou obeťou bol 65 ročný Ján Hlavička (pochovaný 14. septembra). Cholera v Smrdákoch vyčíňala asi 28 dní.

V roku 1866 bolo pomerne veľa úmrtí v Koválove a v Smrdákoch na variolu. Prvé úmrtie na choleru je zaznamenané 3. augusta 1866, kde toho dňa pochovali Annu Pavlíkovú.

V susednom Koválove si cholera vyžiadala 140 obetí, v Senici 243.

Obecné symboly

Heraldický erb obce Smrdáky pozostáva z modrého štítu so strieborným vinohradníckym nožíkom medzi dvomi strapcami

hrozna. Ľavý strapec má 11 bobúľ, pravý 16 bobúľ. Erb dosvedčuje, že obyvatelia sa v značnom rozsahu zaoberali vinohradníctvom, z dokumentov vieme, že tomu tak bolo už v stredoveku.

Svedčia o tom aj obecné pečatidlá. Odtlačok najstaršieho sa nachádza na písomnosti z roku 1671. Mladšie je známe z písomnosti z 18. apríla 1740. Typárium, ktorým bola táto písomnosť potvrdená, vzniklo pravdepodobne na konci 17. storočia. Žiaľ, má nečitateľný slovensky písaný kruhopis.

Pri výkopových prácach v okolí kúpeľov sa náhodne našlo mosadzné pečatidlo z roku 1764. Toto 111,5 gr vážiace pečatidlo je v súkromnej zbierke, jeho text je „Pecat.dedini.Smrdak“. Toto sa zrejme krátko po jeho zhotovení stratilo, čo mu nasvedčuje odtlačok nového pečatidla na písomnosti z 23. júna 1781 s textom: „Pecet.dedini.Smrdak“.

Z okolitých obcí je známe datované pečatidlo napríklad z Unína z roku 1630, Čáčova z roku 1673, z Rybiek z roku 1656. Je teda možné, že i to prvé, smrdácke, mohlo byť vyhotovené v prvej polovici 17. storočia, no najpravdepodobnejšie zo začiatku druhej polovice 17. storočia, ako v blízkych susedných Rybkách.

Podľa opisu malo najstaršie nateraz známe pečatidlo obce Smrdáky miesto dvoch strapcov hrozna dve hviezdičky a uprostred vinohradnícky nožík. Odtlačok pečatidla je osemhranný. Mladšie, známe z písomností z roku 1740 má kruhopis s týmto textom: „Peczet obezni d. Smvrdak“. Opis sa nachádza v krajinском archíve v Budapešti.

Nedatované pečatidlo bez kruhopisu má v strede štít, v ňom vinohradnícky nožík, po stranách dve hviezdičky, nad štítok písmená „SME“ (Smerdagi). Tento názov obce je známy od roku 1543. Odtlačok pečatidla je nateraz známy až z písomnosti zo 7. apríla 1761.

Zaujímavé a doposiaľ nevysvetlené sú písmená na pečatidlách niektorých obcí na Záhori, okrem iných tiež na pečatidle obce Smrdáky, ktoré je známe ako odtlačok na písomnosti z roku 1774. Z uvedených dôvodov sme sa pokúsili tieto písmená vylúštiť. Zdá sa, že písmená, skratky, označujú patróna obce, teda svätého, ktorému je zasvätený kostol, prípadne kaplnka.

Z Koválova je známe pečatidlo (otlačok) z roku 1781 na ktorom sú písmená S.A.-svätý Ondrej (Sancti Andraei).

Z Osuského je známy otláčok pečatidla na písomnosti z roku 1678 s písmenami W.S. (všech svätých)

Zo Smrdákov je známy otláčok na písomnosti z 23. februára 1774, na ktorom sú písmená S.M. - svätý Martin. Dodávame, že toto malé mosadzné pečatidlo sa zachovalo do dnešných čias a je v súkromnej zbierke.

Razítka sa nezachovali, známe sú ich otláčky. Otláčok z roku 1910 má text „NYITRA VÁRMEGYE BÜDÓSKÓ KÓSZÉG 1910“. Toto sa pravdepodobne používalo až do roku 1919. Z tohto roku je známy okrúhly odtlačok s textom „OBEC SMRDÁKY NITRIANSKA ŽUPA“. Uprostred je trojvršie s trojramenným krížom. Od roku 1934 sa až do roku 1946 používalo okrúhle razítko s textom „OBEC SMRDÁKY OKRES SENICA“. Nateraz za najstaršie záme razítko a z neho odtlačok je na písomnosti z roku 1893. Má tento text: „NYITRA MEGYE SMRDÁK KÓZSÉG SZENICI JARAS“, čo je v preklade „Nitrianska stolica, obec Smrdáky, okres Senica“.

Pestovanie viniča hroznorodého a vinárstvo

Pestovanie viniča a výroba vína v Smrdákoch má stáročnú tradíciu. To dokazuje orb obce, a ešte staršie pečatidlá so symbolom vinohradníckeho nožika a strapcov hrozna.

Využijeme dostupnú literatúru, z ktorej uvádzame údaje viažuce sa na obec Smrdáky, a pre porovnanie aj blízke obce.

Hodnota rozlohy vinohradu jeden kopáč vinohradov bola v roku 1690 asi 18 zlatých. Prečo sa v minulosti roľníci „držali“ viniča? Vedeli, že na tej istej rozlohe pôdy sa pri výrobe vína dosiahne asi 3 krát vyššia hodnota v peňažnom vyjadrení, ako napríklad pri výrobe obilnín. Dopestovať hrozno, zdravé, zrelé, je jedna veľká starosť, vyrobiť kvasením muštu dobré, chutné, voňavé víno je druhá veľká starosť.

obec	rok	rozloha vinohradov (v kopáčoch vinohradov)	
Smrdáky	1599		
	1940		
	1941	22 (55,5 árov)	
	1942	64,5 (162,5 árov)	
Rohovské Rybky	1940	30	
	1941	31	
	1942	60,5	
Koválov	1602	23	
	1940	91	
	1720	117,5	
v časti Malý Koválov	1940	444,5	
	Dojč	1602	15
		1940	23
		1941	20,5
Produkcia vína v Smrdákoch	1599	116 okovov	
	1940	57 okovov	
Poznámka:	1 okov = 64 holieb = 54 litrov		
	1 kopáč vinohradov = 2,52 árov		

Vinice nad obcou

Dejiny od roku 1848 do roku 1945

V dvoch slúžnovských obvodoch

Po revolúcii v roku 1848 bolo zrušené poddanstvo, na Slovensku však naďalej pretrvávali prežitky feudalizmu. V snahe Viedne o spútnanie Uhorska bola prispôbená centralizácia a verejná správa. Panovník už 17. októbra 1849 schválil návrh na organizáciu verejnej správy. Uhorsko bolo rozdelené na 5 vojenských dištriktov, každý z nich ešte na 2 - 3 civilné dištrikty. Tieto sa ďalej delili na správne oblasti - župy, na čele ktorých stáli vládni komisári. Územná pôsobnosť žúp sa nemenila. Toto dočasné zriadenie trvalo do 8. septembra 1850.

Druhá organizácia verejnej správy prečkala do roku 1853. Na čele župy však bol župný náčelník, ktorý podliehal dištriktuálnemu hlavnému županovi. Nitrianska župa patrila do Bratislavského dištriktu.

V tomto roku nastala i ďalšia úprava, kedy bolo vytvorených dokonca 43 žúp. Náčelníka župy a jeho zástupcu - komisára, menoval panovník. Župy sa v tomto období stali štátnym orgánom. Župné úrady dohliadali na činnosť im podriadených slúžnovských úradov. Súdna správa sa osamostatnila. Tieto zmeny sa uskutočnili v období, ktoré zvykne nazývať obdobie absolutizmu (1849 - 1860).

Byrokratizácia štátnej správy a centrálnej verejnej správy nebola po chuti maďarskej vláducej šľachte. Tá sa všemožne čínila získať naspäť zoslabenú politickú hegemoniu v Uhorsku. Októbrovým diplomom z roku 1860 obnovili župy v ich pôvodných hraniciach a boli zriadené samosprávne zbory, zakrátko na to boli vymenovaní noví hlavní župani. Pod kompetenciu žúp sa znovu vrátilo súdnictvo. To bol značný úspech maďarskej vláducej šľachty. Všetky tieto zmeny však, ako sa ukázalo, stáli na hlinených nohách. Už od 27. októbra 1861 sa na čele žúp znova dosadzujú kráľovskí komisári. Porážka Rakúska v prusko - rakúskej vojne dala podnet k tomu, že Maďari tlačili na Viedeň a dosiahli rakúsko - uhorské vyrovnanie. Reprezentantom župy sa stal municipálny výbor, skladajúci sa z volených členov a z tzv. virilistov, t. j. z najväčších platcov priamych daní v župe. I tak vysunutým orgánom vlády u župy bol hlavný župan, menovaný panovníkom.

Od roku 1872 znovu prišlo k odčleneniu súdnictva od župy, zriadili sa nové - kráľovské sudy. V roku 1881 bola z kompetencie žúp vyňatá verejná bezpečnosť. Neskoršie boli zriadené rezortné štátne úrady, školský inšpektorát (1876), štátne stavebné úrady (1877), štátne lesné úrady (1899), uhorskí kráľovskí zverolekári (1900).

V rokoch 1919 - 1922, teda v počiatočných rokoch vzniklej Československej republiky, sa na Slovensku s výnimkou pohraničných žúp udržali župy, pôsobiace v pôvodných územných hraniciach. V tomto období možno župy označiť za štátne úrady, z ich činnosti úplne vymizla samosprávna zložka. Na čele župy bol župan, ktorý vykonával aj funkciu podžupana. Rokom 1922 končia tzv. historické župy svoju pôsobnosť, nahradili ich župy, ktoré spravovali odlišnú územnú rozlohu a mali čiastočne i odlišnú kompetenciu.

Smrdáky od ich založenia prináležali krátko do trenčianskej župy, dlhé stáročia vlastne až do roku 1919 do nitrianskej župy. Táto sa pôvodne členila na 4 slúžnovské obvody (Bojnický, Nitriansky, Obdokovský, Záhorský). Rozsiahla reorga-

nizácia bola v roku 1872, kedy sa Nitrianska župa začala členiť na 12 slúžnovských okresov: Hlohovec, Myjava, Nitra, Nové Mesto nad Váhom, Nové Zámky (sídlo v Šuranoch), Piešťany, Prievidza, Senica, Skalica (so sídlom v Holíči), Šafa nad Váhom, Topoľčany, Žabokreky. Do župy patrila Skalica, ktorá bola slobodným kráľovským mestom, tiež dve mestá so zriadeným magistrátom a to Nitra a Nové Zámky. Tento stav trval až do zániku župy v roku 1922. V období absolutizmu bola Nitrianska župa rozčlenená na dva samostatné správne celky - Dolno, Horno nitriansku župu.

Slúžnovský úrad v Holíči vznikol v roku 1850 a pôsobil na území skalického okresu. Jeho sídlom bola do roku 1919 Skalica, potom Holíč.

V rokoch 1861 - 1871 sa jeho územie rozšírilo o takmer celý senický a myjavský okres, ktoré ale ako samostatné celky zanikli. Od roku 1872 bolo územie okresu približne rovnaké ako v rokoch 1850 - 1860.

V rokoch 1850 - 1861 patrili Smrdáky pod slúžnovský úrad v Senici (aj Koválov), Sotina bola pričlenená k Senici.

V rokoch 1861 - 1871 patrili Smrdáky do druhého obvodu slúžnovského úradu v Holíči.

Od roku 1872 - 1919 Smrdáky znovu pripadli pod slúžnovský úrad v Senici. Po vzniku ČSR a to už v roku 1919 Smrdáky patrili pod verejnú správu IV. malackého okresu ale župy bratislavskej.

Ďalšia reorganizácia žúp nastala od 1. januára 1923 a to podľa zákona č. 126/1920 a vládneho nariadenia č. 310 z 26. októbra 1922, kedy na Slovensku bolo zriadených 6 župných úradov. Smrdáky po stránke verejnej správy prináležali pod IV. obvod okresu Senica v rámci XV. Bratislavskej veľžupy. Tak tomu bolo až do roku 1928.

Snahy vlády po centralizovaní a zjednotení vnútornej verejnej správy viedli v roku 1928 k likvidácii župného zriadenia na Slovensku. Dňom 30. júna 1928 končia svoju pôsobnosť župné úrady a ich právomoc prechádza na Krajský úrad v Bratislave a na okresné úrady. Tento stav trval v južných častiach Slovenska až do jesene 1938 a na ostatnom území až do 31. decembra 1940.

Na základe zákona č. 190 zo dňa 25. júla 1939 vzniklo na Slovensku 6 žúp, ktoré pretrvávali až do oslobodenia v roku 1945. Smrdáky patrili pod senický okres v župe bratislavskej.

Dom Martina Kovára, popisné číslo 33

Údaje sú z oficiálnej publikácie. Pre sčítanie ľudu bola rozhodujúca polnoc zo dňa 20. augusta 1919 na deň 21. augusta 1919.

Smrdáky ako súčasť VIII. Slúžnovského okresu Senica, župa bratislavská.

Mesto a obec:	Smrdáky	Koválov	Senica	Rybky
Počet domov:	74	153	256	82
Počet obyvateľov	335	887	2805	350
z toho mužov	147	425	1238	169
žien	188	462	1567	181
národnosť čsl.	332	846	2472	342
iná	3	41	333	8
vyznanie katolíci	319	881	1357	241
grécko-katolíci	2	-	2	-
evanjelici a.v.	6	1	1027	104
židia	8	5	446	5
iné	-	-	3	-
notár.a matrika	Čáčov	Čáčov	v mieste	Sotina
poštový úrad	Senica	Dojč	v mieste	Senica
telegrafný úrad	Rohov	Senica	v mieste	Rohov
železničná stanica	Senica	Senica	v mieste	Senica
četnícka stanica	Senica	Šaštín	v mieste	Senica
rím.-kat. far.úrad	Koválov	v mieste	v mieste	Rohov
iné	-	-	okr. súd	-
-	-	-	berný úrad	-
-	-	-	far.úrad ev.a.v. -	-
-	-	-	far.úrad izr.	-

Podľa oficiálnej publikácie v roku 1942 bola takáto väzba Smrdáky - úrady a verejné služby:

Smrdáky ako súčasť okresu Malacky, župy bratislavskej.

Poštový úrad	Senica nad Myjavou
Poštovňa	v mieste, tiež telefónna služba
Notársky úrad	Čáčov
Žandárska stanica	Dojč
Okresný úrad	Senica
Okresný súd	Senica 2 -
Daňový úrad	Senica
Daňová správa	Skalica

Stará ulica - od kúpeľov k štácii

Cesta od kúpeľov - dom Kubíkových (s reklamou firmy Baťa), dom Vachových, Horváthových a Nemečkaja

Komasácia

Už samotné slovo „komasácia“ - sceľovanie pozemkov, naháňalo strach obyvateľom obcí. Navyiac, obyvateľom obcí nebolo vysvetlené, o čo presne pôjde, či ich komasácia postihne alebo zvýhodní. Z blízkyh Gbelov sa v urbáriách zachoval tento text:

„Slovo Commassacia bars aj z nasledku Zakonnu v roku 1836 donesenem nam zname, však neznáme bolo její Uskutečnení. Zaležitost tato pre nas nova bola, kterej Wažlivost mi sme sebe nigdi predkladati nemohli, tím menej, neb o něj obšírnejší poučeňi nigdy sme neboli“.

Zrušením poddanstva v roku 1848 prestalo u nás feudálne vlastníctvo pôdy, zemepáni boli prinútení podeliť sa s pôdou s ich doterajšími poddanými, takže ich panstva a veľkostatky sa zmenšili o bývalý rustikal. I tak rozloha obrábanej pôdy, lesov bola priveľká na to, aby majiteľ, veľkostatkár, túto obrobil s príslušníkmi svojej rodiny. Najčastejšie preto siahajú k prenájmu či predaju svojích pôd, lesov, lúk a pasienkov. Takto od polovice 19. storočia sa u nás vyvíja početná vrstva árendátorov i veľkostatkárov.

Cesta k zvýšeniu produkcie produktov, zefektívniť obrábanie polí sa hľadala v komasácii - v sceľovaní pozemkov tam, kde to bolo možné, výhodné: oddeliť pánsku pôdu od pôdy obecnej. Komasácia začala už v 60. rokoch 18. storočia. Ako sa dozvedáme z archívnych materiálov, žiadosť našej obce Búdósko o vykonanie komasácie bola vyhovená až 24. septembra 1905. Originál tejto žiadosti je v ŠOA Bratislava:

OSVEDČENÍ

My níže podpísaní občane obcey Búdósko poverujeme nášho pana richtára aby v našom mene žadal prosbu o povoleny komasácie ku prevedenu nášho chotára a žadame by nitransky kralovskyy urbarsky sud jistotne ešte tento podzim jedním terminom povoleny dal

Búdósko 1905 evi sept.ho 24 an.

Biro János Hlatky, mená podpísaných: Martin Moravek, Vendel Moravek, Jozef Stánek, Ján Fojtík, János Bernát, Škojcer, Jozef Wavra, Jozef Šramek, Martin Meščánek, Michal Gajdušek, And. Bernát, Imre Gajdušek, Anna Machová.

Už začiatkom februára 1906 bol v obci spísaný kontrakt s komasačným inžinierom Jozefom Liškom, bytom v Sobotišti. Menovaný bol požiadaný na vykonanie komasácie chotára obce za odmenu 600 korún zák. uh. meny.

Vykonanie inžinierskych komasačných prác je potrebné ukončiť do dvoch rokov. Okrem termínu ukončenia prác, ako ďalšie podmienky v kontrakte ešte vystupuje, aby žiadny majiteľ v obrábaní majetku nebol zememeračskými prácami hatený. Predstavenstvo obce má z občanov vytvoriť komasačný výbor a klasifikačný výbor. Dokumenty zo zamerania a registrácie pôd treba zakresliť v dvoch vyhotoveniach. Jeden exemplár pre kráľovský urbársky súd a jeden pre obec (občianstvo). Štyristo korún bolo Jozefovi Liškovi vyplatené v hotovosti 27. apríla 1906, tieto proti podpisu prevzal od Martina Kubíka. Zbytok dohodnutej odmeny sa vyplatí v 5/5 takto: 1/5 pri

započítaní prác, 1/5 počas prác na starom stave chotára, 1/5 pri zmapovaní a registrácii starého stavu chotára (ukončený v roku 1906), 1/5 počas prác na novom stave chotára, 1/5 pri ukončení prác nového stavu chotára, pri odovzdaní máp a kníh pozemkových parciel a kníh vlastníkov nového, vykomasovaného stavu chotára (ukončenie v roku 1908).

Na kontrakte opatrenom podpismi richtára Jánosa Hlatkého a deviatych občanov z jednej strany, Jozefom Liškom, z druhej strany je aj červený voskový dobre čitateľný otláčok pečatidla obce Búdósko. Je kruhový text v maďarčine (Nyitra vármegye - Búdósko, kis község - Szenici járás, teda Nitianská stolica - Smrdáky, malá obec, Senický okres).

Dňa 16. mája 1906 v obci za prítomnosti Jozefa Lišku zasadla komasačný výbor. Okrem nám už známych občanov, uvedených v „Osvedčení“ je uvedený Jozef Masarik. Cieľom zasadnutia výboru bolo ponapraviť pri reambulácii chotára ponachádzané rozdiely vo výmere jednotlivých parciel.

Ako dokumenty dokazujú, práce na komasácii úspešne napredovali, čo dokazuje klasifikačný protokol vyhotovený obcou dňa 31. mája 1906. protokol je dôsledne vypracovaný a má tón úradného výkonu. Má tento text:

„My níže podpísaní, od kráľovského urbárskeho súdu Nitrianskeho sprisahani klasifikanti pre šacovanie pozemkov v chotári „Búdósko“ k cieľu komasácie sme na tvar miesta každého, pod komasáciu padajúceho honu, od parcele k parceli, hodnotu tých parcel prezírali podľa nášeho najlepšieho vedomí a svedomí odsacovali a uznávame klase níže uvedených parcel nasledovne: Pulhony, Konopistye (Szádki), Konopistye u Svateho Jána, Pod Holé vrchy, Dielce és Drínovcze, Hostáczke, Chrtíbi és Hostáczke, Pagyelki z Grefnama, Nad Hájnám, Bieleze u Háluczkem, proti Bielezám és nad Hájnám, Pod Nove diéle és Kovárki, Klíni-konopostye-és Hrachovistye, Zelnice, Bieleze za Zelniczama od Kovárova, Ászke és Podluzsie.“

Pod komasáciu nepripadali: Záhumnice, Pagyelki, Dielce és Drínovcze, u svateho Jána Luki, Mantovi - Brehí, Nivki, čiastka Pagyelki z Greftami, Ribniki.“

Protokol je podpísaný richtárom Jánosom Hlatkým, parifikáciu a protokol podpisom prijal a uznal Jozef Šramek, ako hlavný člen klasifikačnej komisie dňa 13. augusta 1906. O päť dní neskôr sa v obci konalo „pokonanie“ a vysvetlenie komasacionálneho plánu chotára obce. V pokonaní, z ktorého sa dochoval originál, sa okrem rozdelenia chotára dohodlo, že na spoločné náklady občanov sa vybudujú potrebné kanále, nové poľné cesty, mostíky, vydelili sa stromy, ktorými boli porastené výmole. Hony, ktoré nepodliehali komasácii, zostávajú v starom stave. „Pokonanie“ podpísal richtár János Hlatký a 33 občanov. O necelý mesiac, 23. septembra 1906 bol vypracovaný dodatok k „pokonaniu“, kde je uvedené, že okrem konkrétnych výmíer parciel, majiteľa malých výmer vo všetkých novovytvorených komasačných honoch nech sa umiestnia v kratších polohách v patričnom hone a to bez lesov.

Komasácia bola do dvoch rokov od podpísania kontraktu vo februári 1906 vykonaná.

V Štátnom oblastnom archíve v Bratislave sú archivované viaceré písomnosti ku komasácii, tiež knihy vlastníkov starého stavu chotára obce Smrdáky, pozemkových parciel starého stavu chotára obce Smrdáky, obe z roku 1906, knihy vlastníkov nového stavu chotára obce Smrdáky, pozemkových parciel nového stavu chotára obce Smrdáky, obe z roku 1908. Knihy sú písané v maďarskom jazyku.

Z archívu

V ŠOKA Skalica sú uložené viaceré zápisnice obecného výboru, z ktorých vyberáme to najpodstatnejšie z diania v obci v rokoch 1900 - 1935. Informácie pre ďalšie obdobie boli získané z obecnej kroniky za roky 1935 - 1945.

Zo zápisnic obecného výboru od roku 1900 - 1915, ktoré sú napísané v maďarskom jazyku, sa veľa informácií nenachádza. Prvý záznam je zo dňa 23. februára 1900. Výbor tvorili Imrich Gajdušek - richtár, Michal Gajdušek, Ján Cvečka, Ján Vacula, Štefan Hlavička, Bernát Weinberger, Jozef Šramek, Ján Bernát, Ján Hlatký. Od 1. mája bol za richtára zvolený Ján Hlatký, ktorý potom dlho richtárčil, až do roku 1918. Posledný záznam v tejto knihe je zo dňa 20. apríla 1918. Bohatšie na záznamy a dianie sú zápisnice obecného výboru z rokov 1919 - 1920,

Cesta ku kúpeľom (vpravo "Mosty" k domom, rok 1937)

Ďalšie zasadnutia už neboli dátumované, ale označené poradovým číslom. Tak z deviateho výborového zasadnutia je zaujímavý pokus o pokonanie s Ľudevítom Helessim, majiteľom kúpeľov v Smrdákoch, na používanie kúpeľov za lacnejšiu kúr - taxu pre chorých občanov Smrdákov a to za jednu tretinu bežnej kúr -taxe.

19. zasadnutie v roku 1921 prejednávalo odstúpenie a úpravu obecného chodníka cez kúpele a to medzi výborom a Ľudovítom Hirschfeldom. Zdá sa, že menovaný bol ešte pred Ľudevítom Helessim, majiteľom kúpeľov. Výbor predstrel novému majiteľovi Helessimu pôvodnú zmluvu s Ľudovítom Hirschfeldom o zlacnení kúr - taxe na jednu tretinu bežnej ceny. Helessi však toto odmietol s tým, že podpíše len takú zmluvu, ako bola pôvodná s Ľudevítom Hirschfeldom.

Novozaložená kniha zasadnutí obecného výboru je vedená od roku 1922 - 1925. Na druhom zasadnutí v roku 1922 sa prejednávala otázka platu listonošky, ktorý bol pôvodne stanovený na 50 Kč, no obec zaplatila 450 Kč. Obecným vartášom obec vyplatila 800 Kč za rok. I vo výbore nastali zmeny, novými členmi sú Tomáš Čech, Ján Baláž je vo funkcii okolného notára. Richtárom naďalej je František Bakiča a poberal plat 150 Kč za rok.

Dňa 16. apríla 1922 výbor prijal stanovy pre dobrovoľný požiarno - policajný a hasičský zbor obce Smrdáky. Zo zasadnutia je aj záznam o veľkej suchote, ktorá v tom roku panovala.

Do roku 1923 sa menilo označenie funkcie richtára, František Bakiča sa už podpisuje ako starosta obce. Zmena vo vedení obce nastala od 21. novembra 1923, kedy na čele obce bol zvolený Vendelín Hlavička.

V roku 1924 sa výbor navyše zaoberal podmienkami na udelenie poľovného práva, ktoré sa v tých rokoch udeľovalo na 6 rokov, konkrétne na rozpätie od 1. februára 1925 do 31. januára 1931. Boli dohodnuté prenájomné podmienky, ktoré boli zverejnené na verejnú licitáciu. Ročitá аренда činila 585 Kč. Poľovné právo na 6 rokov získal Augustín Šrámek, no nám z neznámych dôvodov došlo k zmene a poľovné právo získal Augustín Kubík.

15. zasadnutie v roku 1924 schválilo organizačný štatút obce Smrdáky, ako aj odmeny a platy funkcionárov. Nezdajú sa nám tieto odmeny vysoké, starosta 80 Kč, námestník starostu 40 Kč, pokladník 50 Kč, obecná babica 120 Kč.

Prvé zhromaždenie v roku 1925 prejednávalo výstavbu obecnej cesty od senického nádražia cez Čáčov - pole Ohravnove až po Smrdáky. Obec toto neprijala s tým, že majitelia rôľ by tým trpeli škodu, zručnejšia im bola terajšia vicinálna cesta. Zhromaždenie v roku 1925 prerokovávalo zákon č. 430/1919 podľa ktorého je každá politická obec povinná zriadiť a udržiavať obecnú verejnú knižnicu. Typický je postoj, otáľanie, že výbor až po toľkých rokoch sa týmto zákonom zaoberal. K tomu Matice slovenská v Turčianskom Svätom Martine zostavila zoznam kníh, podľa ktorého sa má knižnica zariadiť.

24. zhromaždenie v roku 1925 prejednávalo a nariadilo v platnosť prenájom na obecný dom č. 60. Prenájom bol udelený Helene Morávkovej a to na dva roky.

Na 25. zhromaždení v roku 1925 Smrdáky sa ako právnická osoba stávajú členom Matice slovenskej.

Zápisnice zasadnutí obecnej a finančnej komisie za roky 1923 - 1926 sa tiež venujú daniu v obci. 10. júla 1926 pod

predsedníctvom Augustína Kubíka prejednávala sa žiadosť Františka Bakiča a to v mene cirkevníkov v Smrdákoch o budovy a pozemky, ktoré omylom boli vedené na meno právnickej osoby obce Smrdáky. Menovite budova rímsko - katolíckej školy pod číslom 67, parcela č. 44, ktorá bola zakúpená v roku 1862, rímsko - katolícky cintorín, parcela č. 868/2, a kaplnka založená v roku 1800. Pasiенок ku škole bol pridelený pre základinu obecnej školy v Smrdákoch v roku 1884, parcelné číslo 869 a teda ho nemožno vrátiť rímsko - katolíckej cirkvi.

Ďalšie informácie o dianí v obci približia zápisnice obecnej finančnej komisie za roky 1927 - 1942. Komisia započala činnosť v roku 1927 a prvý záznam je zo 6. novembra. Predsedom komisie bol Vendelín Hlavička, členom Štefan Herkeľ, ktorý bol tiež vedúcim notárom. Ako ďalší členovia sú uvedení Tomáš Čech, Augustín Kubík, Ľudevít Gajdušek, Imrich Horvát. Zo zápisníc z roku 1928 sa tiež dozvedáme, že rok 1928 začal veľmi krutou zimou, mrazy pretrvávali až do 25. februára, kedy vrcholili.

Na zasadnutí komisie 6. septembra 1928 bola prejednaná žiadosť rímsko - katolíckeho farského úradu Koválov ohľadne darovania pozemku na postavenie sochy sv. Trojice v tesnej blízkosti kostola v rozsahu 1,5 siahly, na darovanie ktorého sa uzniesla obecná rada obce Smrdáky dňa 29. augusta 1928. Finančná komisia toto darovanie odporučila.

Zo zápisníc sa tiež dozvedáme o problémoch, ktoré mal Vendelín Hlavička s čiernou kasou a to za pokladníka Augustína Kubíka. Podľa výmeru okresného úradu v Senici zo dňa 13. januára 1929 (č. j. 1008/28), ktorým bolo menovanému dané k náhrade 1677 Kč.

Zápisnica z 5. októbra 1929 akcentuje, že majiteľ školy je obec Smrdáky a nie cirkev, ráz školy je však cirkevný.

Dňa 23. augusta 1933 bola žiadosť o prepustenie studienky za stodolou a zriadenie kanálu cez obecný pozemok od Dr. Samuela Hajdú. Komisia tento návrh odporučila ako prijateľný a prospešný pre obe strany, t.j. pre obec a kúpele.

V roku 1934 nastalo doplnenie členov komisie o Vincenta Škojeca a Pavla Fojtlína. Na zasadnutí výboru dňa 16. mája 1934 sa riešilo poverenie plnou mocou pre prevzatie poštových zásielok prichádzajúcich do obce Smrdáky. Z predchádzajúcich zápisníc vieme, že plnú moc v roku 1926 mal richtár Vendelín Hlavička a notár Ján Baláž. V roku 1934 však žiadal poštový úrad v Senici nové poverenie. Výbor plnú moc udelil starostovi Augustínovi Kubíkovi, podstarostovi Martinovi Hlatkému a vedúcemu notárovi Štefanovi Herkeľovi.

Na zasadnutí výboru 2. januára 1935 v rokovacom bode II. boli ustanovení zamestnanci obce: obecný sluha Karol Morávek, z domu č. 17, za ročitý plat 120 Kč, listonoška Alžbeta Noneková, z domu č. 3 za ročitý plat 348 Kč pri povinnosti donášania pošty do Senice tri krát týždenne. Nočnými hlásnikmi boli Florián Fojtlín a Martin

Starosta Ľ. Gajdušek s regrútmí (prvý zľava)

Kovár s ročitým platom 649 Kč pre oboch. Za obecného tútora pre evidenciu nezletilých sirôt bol ustanovený Štefan Herkeľ.

Na zasadnutí obecného výboru 22. júna 1935 bola ustanovená knižničná rada v zmysle požiadaviek zákona č. 430/1919 v zložení Imrich Horvát, Michal Medlen a Michal Stanka.

Dňa 18. októbra 1935 boli prejednávané podmienky v zavedení doručovania pošty podľa vzorov druhých obcí, tiež zriadenie verejnej telefónnej hovorne. Zrušené bolo doručovanie prespoľnej pošty a to v letnom období. Začiatkom roku 1936 sa prejednávalo zriadenie telefónnej stanice a verejnej telefónnej hovorne. Komisia konštatovala, že hlavný záujem na tom musí mať Dr. Samuel Hajdú. Na zasadnutí 20. februára 1936 pri prejednávaní žiadosti Dr. Samuela Hajdu, v ktorej od obce žiada o zvýšenie stavebného príspevku na zavedenie telefónu do obce a to v sume 3000 Kč. Komisia žiadosť nedoporučuje prijať, lebo náklady činili len 2000 Kč.

Na zasadnutí komisie 8. júla 1936 sa riešil závažný problém elektrifikácie obce. Komisia elektrifikáciu nedoporučila a to z dôvodov, že obec je chudobná a v prvom rade sa musí postarať o prístavbu rímsko - katolíckej ľudovej školy. Ako vedúci notár a člen finančnej komisie už vystupuje Florián Kovarský.

Dňa 6. novembra 1937 komisia odporučila žiadosť Viktora Vidu o zníženie nájomného o 50% za revír Smrdáky a to z dôvodov, že vznikla tularémia u zajacov, ktorá ich stav zdecimovala.

V roku 1938 na zasadnutí finančnej komisie a to dňa 7. novembra bol za predsedu komisie zvolený Martin Hlatký.

V marci 1940 bola na zasadnutí komisií odporučená pôžička z obecnej sporiteľne v Senici vo výške 20 000 Ks a to na príspevok obce Smrdáky na vicinálnu cestu Dojč - Koválov - Smrdáky.

Na marcovom zasadnutí komisie vzišlo tiež odporúčenie zdarma prepustiť stavebný pozemok na stavbu bytu pre učiteľa a to tesne vedľa školy. K výstavbe učiteľského bytu sa však nepristúpilo.

Posledný záznam z činnosti finančnej komisie je z 5. marca 1942. Činnosť a život v obci pre ďalšie obdobie udávajú zápisnice zo zasadnutia obecného výboru za roky 1940 - 1944. Tieto sa už vyplňovali na úradných tlačivách. V zápisniciach niet veľa podstatného či zaujímavého. Vyberieme preto aspoň drobnosti. Od 18. apríla 1941 sa vykonali prípravy na reguláciu potoka cez obec. Dňa 26. septembra 1941 bolo prejednané a

Zľava: Rudolf Mešťanek, Rudolf Mach, starosta Ľudovít Gajdušek, Jozef Čech, Matej Macek

schválené zriadiť orientačný stúp s cestovným poriadkom na autobusovú linku Holíč - Senica s autobusovou zastávkou v obci Smrdáky.

Právomoc obecného zastupiteľstva v roku 1942 vykonával vládny komisár Imrich Barnát, od roku 1944 starosta Rudolf Mach. Dňa 22. septembra 1944 boli prejednávané opatrenia bezprostredne po leteckom útoku.

Voľby v rokoch 1923 -1935

Výsledky volieb sa zachovali len od roku 1923, staršie v dostupných písomnostiach absentujú. Pre zaujímavosť, spomienky, poučenie, uvádzame výsledky všetkých volieb v Smrdákoch za roky 1923 - 1935.

Obecné voľby 16. septembra 1923 mali jednu spoločnú kandidačnú listinu Slovenskej ľudovej strany. Boli zvolení: František Bakiča, Augustín Kubík, Lenhard Cvečka, Imrich Gajdušek, Jozef Vávra, Ľudovít Gajdušek, Imrich Horváth, Peter Bernát, Tomáš Čech (za miestostarostu), Ján Vacula, Vendelín Hlavička (4. októbra 1923 zvolený za starostu), Vendelín Vávra.

Voľby do obecného zastupiteľstva dňa 16. októbra 1927 mali dve kandidačné listiny:

číslo 1 - Strana republikánska. Získali 54 platných hlasov. Ako kandidáti boli navrhnutí: Pavel Hladký, Vendelín Vacula, Augustín Šrámek, Martin Mašťanek,

číslo 2 - Slovenská strana ľudová. Získali 117 platných hlasov. Ako kandidáti boli navrhnutí: Augustín Kubík, Jakub Šrámek, František Bakiča, Imrich Bernát - najskôr ako starosta, Ľudovít Gajdušek - Tomáš Čech, Michal Stanek, Imrich Mikuš.

Dňa 12. júna 1938 boli vykonané obecné voľby, voľbám predchádzala kampaň s ústrednými heslami „V tomto roku do útoku“, „Na Slovensku po slovensky“, so snahou zaradiť sa do jednotného šíku. V predvolebnom období dominovali tieto odborové združenia:

1. "Kresťansko - roľnícke združenie Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany"

2. "Hlinková ľudová strana" s 12 kandidátmi

3. "Roľnícka republikánska strana" so 6 kandidátmi.

Zvíťazili kandidáti kresťansko - roľníckeho združenia Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany.

Do obecného zastupiteľstva výboru boli zvolení: Ferdinand Vacula - starosta (7 hlasmi proti 5 hlasom), Jozef Šrámek, Ján

Regrúti - v prvom rade starosta Augustín Kubík, vedľa neho František Masaryk (s heligonkou)

Letečko, pred budovou školy (okolo roku 1937)

Nonek, Jozef Cvečka, Ján Stanek, Štefan Bederka - pokladník, Martin Škojec, Augustín Kubík, Martin Bakiča, Imrich Bernát, Rudolf Mach, Pavel Fojtlín.

18. decembra 1938 sa konali voľby do národného zhromaždenia. V Smrdákoch malo právo voľby 213 voličov, čo využilo 207 voličov. Výsledok voľby bol 100% pre „áno“

Voľby do obecného zastupiteľstva dňa 27. septembra 1931 mali dve kandidačné listiny:

číslo 1 - Republikánska strana (51 hlasov). Boli zvolení: Martin Hlatký - miesto-predseda, Peter Bernát, Štefan Gajdúšek,

číslo 2 - Slovenská ľudová strana (103 hlasov). Boli zvolení: Ľudovít Gajdúšek - miesto-predseda, Martin Škojec, Augustín Kubík - starosta, Michal Stanek, Imrich Mikuš, František Bakiča, Imrich Horvát.

Voľba starostu bola 12. decembra 1931.

číslo 3 - Živnostenská strana (29 hlasov). Kandidáti Ján Vávra, Michal Medlen.

Vývoj počtu obyvateľov

1940	57 domácností gazdovských a 23 želiarskych
1941	293, 42 domov, z celkového počtu obyvateľov 28 židov
1942	300
1943	297
1944	293
1945	300
1946	315
1947	315
1948	326
1949	324
1950	338
1951	321
1952	360
1953	365 (k 31.12. z toho 14 cudzej národnosti)
1954	345 (z toho 21 rómov a 1 inej národnosti ako Slovák)
1955	434 (82 rodinných domov)

Vedenie obce

S prvým smrdáckym richtárom sa stretávame z dostupných prameňov obce Smrdáky až v roku 1774, nepodarilo sa vytvoriť kompletný menoslov predstaviteľov obce:

1774 Martin Filip,	1885 Pavol Perička,
1776 Ondra Červený,	1885 - 1886 Ján Mach,
1777 Jozef Krajčír,	1888-1900 Imrich Gajdúšek,
1781 Pavel Horňák,	1900 - 1918 Ján Hlatký
1783 Jura Spevák,	(od 1. mája 1900),
1786-1788 Jan Ondruch,	1919-1921 František Bakiča,
1790 Juraj Spevák,	1923-1927 Vendelín Hlavička
1791 Martin Červený,	(od 21.11.1923-12/ 1927),
1792 Ondrej Červený,	1927-1930 Ľudovít Gajdúšek
1792 Martin Hlavička,	(od 30.12.1927 - 1930),
1793 - 1795 Ján Hrabovský,	1931-1935 Augustín Kubík
1795 Ján Kalivoda,	(od 12. 12. 1931),
1796 Ján Gregor,	1936-1941 Ferdinand Vacula,
1798 - 1779 Ján Hrabovský,	1942 - 1943 Imrich Bernát,
1780 Ondrej Stanek,	vládny komisár,
1857 Jozef Vacula,	1944 - 1945 Rudolf Mach,
1859-1885(?) Martin Hlavička,	vládny komisár.

Elektrifikácia obce a zriadenie pošty

Elektrifikácia obce bola započatá v júli 1937 a dokončená v apríli 1938. Elektrický prúd bol zavedený najskôr do kúpeľov, neskôr do 66 súkromných domácností. Pri tejto akcii sa tiež osadili verejné osvetľovacie lampy v počte 6 kusov. Spočiatku sa spotreba elektrického prúdu v domácnostiach účtovala paušálne a to sumou 19,10 Kč.

O zriadenie poštovne v Smrdákoch žiadal obecný úrad za starostu Ľudovíta Gajdúška dňa 29. októbra 1931. Žiadosť však bola 19. januára 1933 zamietnutá. Pred touto žiadosťou a krátko po nej doručovanie poštových zásielok z obce a kúpeľov vykonávali viacerí doručovatelia. V roku 1926 to bol starosta Vendelín Hlavička, notár Ján Baláž. V roku 1932 Michal Dobias. V roku 1933 Pavol Matuský (do 15. marca 1933). V rokoch 1933 - 1936 v bode V. záznamu obecného zastupiteľstva, zo dňa 15.

Starosta Augustín Kubík (uprostred) medzi regrútmí

marca 1933 bol za listonoša zvolený Pavel Morávek, ktorý po odchode zo Smrdákov sa odsťahoval do Veľkých Brestovan pri Trnave, kde vykonával funkciu listonoša, tam aj zomrel. Ďalšími boli Helena Morávková, pani Jamrichová, Imrich, Karol, Rudolf Mešťánek a Kristína Zimová.

Ešte v roku 1937 obec nemala poštovňu. Doručovateľ poštových zásielok nosil poštu do Senice a to denne od mája až do októbra na bicykli, v ostatných mesiacoch 3 krát do týždňa.

Prvý telefón bol zriadený v roku 1936 a bol umiestnený v kúpeľnej reštaurácii. Za Slovenského štátu už v roku 1939 bola zriadená samostatná zmluvná verejná hovorňa v kúpeľoch.

Dobrovoľný hasičský zbor

Z jeho činnosti vieme, že činovníci nemali veľa práce pri likvidácii požiarov. Viac sa exponovali v reprezentácii ako organizátori alebo spoluorganizátori rôznych kultúrnych podujatí, ktoré sa v obci konali. Svätý Florián, patrón požiarnikov dokonale triumfoval nad požiarimi. V 20. storočí až do roku 1945 je v obecných spisoch zaznamenaný len jeden požiar, aj ten bol spôsobený úmyselným podpaľáctvom. Dňa 3. apríla 1938 Petrovi Bernátovi, Smrdáčanovi, z domu č. popisné 13, zhorelo asi 50 metrických centov d'ateliny. Tento ojedinelý malý požiar je zaevidovaný v knihe evidencie požiarov 1938 - 1946 (ŠOBA Skalica).

Druhý, málo škodný požiar, vznikol v popoludňajších hodinách dňa 9. decembra 1943, kedy žiaci v škole v kachliach poriadne kúrili, aby slečne učiteľke Cecílii Bachratej nebolo v triede zima. Od silného ohňa začala horieť hrada, od nej sa oheň rozšíril ďalej. Zhoreli školské obrazy, učebné pomôcky, niekoľko uložených predmetov v kabinete. Požiar bol krátko zlikvidovaný.

Stanovy pre zriadenie dobrovoľného požiarneho - policajného a hasičského zboru obce Smrdáky boli prijaté obecným predstavenstvom 16. apríla 1922. Vieme, že v roku 1937 mal hasičský zbor 17 členov, náčelníkom bol František Bakiča, jeho námestníkom Peter Vacula, tajomník Pavel Matuský, vzdelávateľ učiteľ Jozef Malík. V tom čase zbor vlastnil jednu ručnú striekačku.

Na zasadaní obecného predstavenstva 16. januára 1929 boli schválené pravidlá o vyberaní obecnej dávky od držania psov, za dobrovoľné udelenie práva domovského, tiež obecná dávka hasičská, i za prechodné ubytovanie. Z predmetného zasadania sa tiež dozvedáme, že už jestvujúcemu hasičskému zboru bolo zakúpené náradie i rovnošaty.

Smrdáčania - Viliam Šrámek, Júlia Kronovičová, Mária Kronovičová vydatá Majdánová, Jakub Nemečkaj a jeho manželka Berta

Manželia Kolárikovi
(Emília, rodená
Gajdušková,
František Kolárik
- úradník kúpeľov)

Obecný bubeník
okolo r. 1936

Naši vystáhalci
- Jozef Matuský
a Mária Matuská,
vystáhovani
začiatkom
školského roku
1930/31
(foto International
Photo Studio, regd.,
22. november 1934,
Montreal)

Známa smrdácka
osobnosť - Fedor
Ilja Šuldekov (nar.
7. mája 1886),
pochádzal z Tun-
drovky v Rusku. V
roku 1950 získal
československé
štátne občianstvo,
žil s Rómkou Máriou
Bárkociovou.

Živnostníci v Smrdádoch

Zoznam je získaný z knihy „Evidencia živnosti obvodného notárskeho úradu Čáčov 1935 - 1952“ (ŠOKA Skalica), doplnený o údaje z knihy „Evidencia obchodníkov a remeselníkov 1927 - 1950“ (ŠOKA Skalica):

živnosť	meno	povolenie od
mäsiar pre kúpele	František Matyáš	2.5.1898
zámočník	Vojtech Gron	15.8.1924 (obnovené 16.8.1929)
hostinský	Ján Vávra	24.8.1934
obchodník mieš.tov.	Blažej Hurban	13.6.1934
obchodník mieš.tov.	Jakub Baránek	18.3.1934
hostinský + výčap	Viktor Vido	3.12.1940
kúpele, krčma	Dr.Samuel Hajdu	24.8.1934 (žiadosť 19.6.1934)
dopravca	Tomáš Ščepanovský	30.1.1945
hostinská + výčap	vdova Alžbeta Hajdu	14.3.1947
dopravca	Viktor Gajdušek	7.7.1948
kováč	Michal Medlen	18.2.1902
strojný zámočník	Albert Gron	9.10.1921 (obnovené 2.7.1928)
obuvník	Ľudovít Fric	4.9.1921 (obnovené 30.7.1929)
stolár	František Ondrejko	4.9.1921 (obnovené 9.9.1929)
obuvník, holič	Jozef Kokrheľ	30.5.1933
podkováč	Arnold Medlen	15.5.1941
krajčír	Rudolf Medlen	22.4.1944
mäsiar a údenár	Tomáš Štepanovský	12.8.1944
stolár	Pavol Vacula	11.11.1948
hostinský	Jozef Vala	?
obchod s mieš.tov.	Matilda Krížová	6.6.1931
obchod s mieš.tov.	Pavla Kurzová	31.9.1931
obchod s mieš.tov.	Blažej Hurban	13.6.1934
obchod s mieš.tov.	Karol Kríž	29.7.1936
pánsky krajčír	Jozef Fojtlín	11.11.1926
obchod s kožkami	Róza Barkóci	?
obchod s kožkami	Cyprián Barkóci	30.7.1936
obchod s kožkami	Gabriel Barkóci	9.10.1936
výmlat obilia	František Zima	13.10.1937
výmlat obilia	Imrich Hlavička	13.10.1937
výmlat obilia	Ferdinand Vacula	10.10.1939
podomová obchodníčka s vajcami, hydinou a perím	Helena Fojtlínová	4.3.1944

Olovrant pri mlatbe (v roku 1942), za váhou starosta Ferdinand Vacula

Pri kolovrate Eva Masaryková

Pani Jenofa Machová so svojimi deťmi (Mária, Štefánia, Jozef, Rudolf)

Z DEJÍN ŠKOLSTVA

Vznik prvej školy

Základné poznatky o škole, školstve, o učiteľoch, zhruba od roku 1850 po rok 1896 poskytuje publikácia Františka Komlossyho. V nej je súhrn poznatkov z dejín rímsko - katolíckych škôl na území ostrihomskej arcidiecézy.

O dedine Smrdáky (Szmrdak) je uvedené, že je to malá dedina v Nitrianskej župe, cirkevná filia Koválova. Počet obyvateľov je 357 rímsko - katolíckeho vyznania a 8 izraelitov. Ako materinský jazyk je uvedený jazyk slovenský.

V roku 1895 bolo 68 školopovinných detí, z čoho 46 prospievalo a 22 opakovalo ročníky. Ako vyučovací jazyk slúži slovenský jazyk.

Zo staršieho obdobia nie sú k škole údaje, tieto tiež chýbajú i z novšieho obdobia. Doslovne je v publikácii uvedené „podľa toho, čo sa podarilo dozvedieť, je toto: Pred rokom 1860 obec školu nemala. V roku 1860 obec rada kúpila menší domček neďaleko kostola, ktorý používali ako školu.“ Podľa zákona č. 38 z roku 1868 boli však politické obce povinné postarať sa o školskú výchovu detí. V Smrdákoch sa tak stalo pomerne neskoro, v roku 1884, kedy domček, pôvodnú školu zbúrali a na jeho mieste obec za podpory 400 zlatých od nebohého kardinála Šimora Ján postavila malú školu s jednou učebňou, ktorá aj v fungovala ešte v roku 1896. Učebňa mala kapacitu 60 - 70 školákov, škola bola vybavená potrebným inventárom.

V roku 1860 sa používala prax, že za učiteľa vybrali múdreho človeka, ktorý vedel písať a čítať, platila ho obec. Prvým učiteľom bol vyslúžilý vojak Ferdinand Hahn. Učil v rokoch 1865 - 1888. Bol obľúbený, i keď nemal potrebnú učiteľskú kvalifikáciu a ani kráľovský školský inšpektor nežiadal jeho odstránenie. Keď Ferdinand Hahn v roku 1888 zomrel (je pochovaný na smrdáckom cintoríne), úrady na jeho miesto požadovali vyštudovaného učiteľa. Obec však na jeho plat nemala peňazí a tak uvoľnené miesto obsadil Ján Sálancy, ktorý zomrel v roku 1890. Zdá sa, že časť roka sa nevyučovalo. Uvoľnené miesto v roku 1891 prebral penzionovaný notár z Viesky Alexander Lachmann. Tento ovládal aj maďarský jazyk a jeho ročný plat činil 200 zlatých, 100 zlatých od rodičov a 100 zlatých od obce. Učil krátko po rok 1893. Ministerstvo školstva ho 5. mája 1893 odvolalo z dôvodov, že poberá notársky dôchodok, ktorý presahuje 300 zlatých. Tak sa stalo, že od mája 1893 do roku 1896 učiteľské miesto ostalo neobsadené.“

Doplňujúce informácie o škole, učiteľoch a žiakoch, poskytuje kronika školy vedená od roku 1937. Je zaujímavé, že údaje v nej uvedené sa zhodujú s tým, čo sme doposiaľ uvideli k začiatkom školstva v Smrdákoch.

V kronike orazítkovanej „Ludová škola Smrdáky, Nitrianska župa“, vedenej od roku 1937, sa nachádza popis prvej oficiálnej smrdáckej školy, podľa kroniky založenej v roku 1884. V predmetnej kronike je uvedené, že existovali i staršie kroniky, ktoré boli vplyvom prostredia zničené.

Pôvodná škola bola prvou budovou po pravej strane cesty z Rybiek do Smrdákov. Bola to nízka, nahnutá budova s tabuľou „Iskola“. Dverami sa vošlo do úzkej tmavej chodbičky, z ktorej dvere vľavo viedli do maštale obecného býka, vpravo do učebne. Tá bola súčasne bytom, i kuchyňou učiteľa. V jednom kúte sporák, pri ňom posteľ. (Často sa stávalo, že keď žiaci prišli do školy, pán učiteľ ešte spal. Počkali, až sa pán učiteľ zobudí, umyje, oblečie, naraňajkuje. Aby mal pri tom klud, o to sa starala varecha pani učiteľovej. Po modlitbe nastalo vlastné vyučovanie.

V roku 1884 sa na základoch prvej „Iskoly“ postavila nová škola, ktorá slúžila do novembra 1943 ako jednotriedna, potom krátko ako dvojtriedna. Táto „nová škola“ doslúžila po 72 rokoch. V roku 1956 bola nákladom trištvrtmilióna korún dokončená nová viactriedna základná škola.

Vráťme sa do učiteľských čias 19. storočia. Učiteľ Ferdinand Hahn za ročné vyučovanie dostával za jedného žiaka odmenu 1 zlatku, bochník chleba a niečo „na ražeň“. Povinnosťou školákov v zime bolo doniesť na vyučovanie jedno polienko dreva. Keďže žiakov bolo málo, učiteľský príjem bol nízky, tak si pán učiteľ privyrábal externe tým, že počas kúpeľnej sezóny roznášal po okolí reklamné letáky, čím ho poveroval majiteľ kúpeľov.

Na Blažej sa v škole poriadala zábava. Deň predtým chodili školáci s ražňom po domoch a nazbierané dary priniesli do školy. Takto získané dary pani rektorová premenila na slávnostné jedlo hostiny, na kapustný prívarok. Do 20. hodiny so spolužiačkami tancovali mládenci, od 20. hodiny na zábavu prišli i rodičia. Keďže pán učiteľ Hahn mal povest dobrého učiteľa, do školy mu posielali školákov aj z Rohova, Rybiek a Oreského.

Až do roku 1908 stála škola na okraji obce osamelá, v roku 1908 si v jej susedstve vystavala súkromný dom Anjela Fojtlínová (rodená Buriánová).

Do roku 1921 nemala škola školníka, budovu školy čistili žiaci. Od roku 1921 bola za školníčku prijatá žobráčka Dvorská (zomrela v roku 1923). Po nej túto funkciu prevzala Katarína Vachová, ktorej povinnosťou okrem poriadku bolo tiež v zime vykurovať budovu školy.

Na nákup kníh do žiackej knižnice občas prispeli aj kúpeľní hostia. Tak to bolo aj v roku 1928, 1930, kedy kúpeľníčka, česká spisovateľka Nováková venovala obnos 100 Kč. V roku 1930 už v novembri žiaci chodili po novej dlažbe, ktorú zhotovila firma Fischer. V roku 1933/34 je škola už v nevyhovujúcom stave, ako o tom svedčí záznam školského inšpektora Klačanského, ktorý žiada, aby obec dala školu opraviť. Nestalo sa tak, lebo obecná kasa bola prázdna.

Veľkou udalosťou bola návšteva kina v senickom Slovane dňa 12. júna 1935, kedy sa premietal prvý slovenský film od Karola Plicku „Zem spieva“.

Po Vianociach v roku 1939 nastala taká zima, že „aj tá pani zima 1928“ bola slabá. Pretrvávala až do februára 1940. Z tohto dôvodu bola výučba na čas prerušená. Po menšom požiari školy dňa 9. decembra 1943 bol postavený nový, bezpečnejší, cylindrický komín. Za Slovenského štátu sa započalo so zdravotnou starostlivosťou žiakov. Prvé hromadné vyšetrenie chrupu žiakov sa uskutočnilo 9. decembra 1943. Koncom marca 1944 boli žiaci podrobení snímkovaniu pľúc. Z

55 žiakov bol jeden pozitívny na TBC. Vojnovými udalosťami nebola škola poškodená.

Učitelia a správcovia

Nekompletný prehľad v Smrdákoch pôsobiacich učiteľov je tento:

Občan Gajdušek, ako učiteľ pôsobil v rokoch 1840 - 1850. Učil v bližšie neurčenom súkromnom dome v strede obce. Je nám o ňom známe, že ako jediný zo Smrdákov študoval teológiu, štúdium však nedokončil.

Karol Dňalský, učil po roku 1850 v súkromnom dome bližšie neurčenom pri kostole.

Ferdinand Hahn, konvertujúci izraelita, zomrel ako 56 ročný 7. apríla 1888. Zomrel na následky TBC a je pochovaný na miestnom cintoríne.

Vincent Piatrik uvádza, že starí Smrdáčania spomínali, že bol dobrým učiteľom, okrem iného učil chlapcov pestovať a štepiť ovocné stromy. Za manželku mal Anna Hlavičkovú.

Ján Saláncý, rodák z Rovenska, narodený v roku 1883, učil pred rokom 1890. Zomrel 57 ročný na následky TBC dňa 27. apríla 1890. Pochovaný je na miestnom cintoríne. Pre zaujímavosť uvádzame, že v roku 1890 bol pochovaný ako 20 v poradí. Je pravdepodobné, že bol druhým učiteľom v novopostavenej škole, teda pravdepodobne učil od roku 1888.

Alexander Laschmann učil v rokoch 1891 - 1893, už ako suspendovaný notár. Pavel Perička, naturista, obuvník, učil v rokoch 1896 - 1898(?).

Emanuel Jurička učil v roku 1898.

Učiteľka Alžbeta (.....?) pôsobila krátko a to okolo roku 1898 - 1900. V Smrdákoch prepukla u nej duševná choroba, ktorej zakrátko podľahla.

Učiteľ Fančovič, učil pravdepodobne v rokoch 1900 - 1902. Otilia Judová, pochádzala z Maramaroša, pôsobila v rokoch 1902 - 1903.

Učiteľka Mačková zo Senice, pôsobila v rokoch 1903 - 1911 (?).

Amália Baránková, údajne pochádzala z Holíča, pôsobila v rokoch 1911 - 1914.

Helena Juráčková, pochádzala z Holíča, cez prevrat odišla do Maďarska. Na škole vyučovala v maďarskom jazyku. Pôsobila v rokoch 1914 - 1918.

Rudolf Bernáth, miestny rodák, narodený 7. apríla 1893, absolvent učiteľského ústavu a nedoštudovaný lekár. O výsledkoch jeho pôsobenia v Smrdákoch nie sú rozsiahle pramene, je známe len to, že v Smrdákoch ako učiteľ pôsobil v rokoch 1918 - 1919. V roku 1921 už pôsobil ako správca Rímsko - katolíckej ľudovej školy v Gbeloch, kde tiež vykonával funkciu organistu. V tom čase mala ľudová škola 6 tried a 6 definitívnych učiteľov.

V kronike ľudovej školy hospodárskej v Gbeloch je uvedený, že na tejto škole účinkoval v rokoch 1926 - 1938 (s prestávkou v rokoch 1928 - 1929). Po smrti správcu ľudovej školy hospodárskej Jána Škutica (zomrel 25. júna 1930) sa od školského roku 1931/32 stal správcom Rudolf Bernáth, dňa 17. augusta 1938 z funkcie správcu rezignoval.

Rudolf Bernáth bol desaťročia pokladaný za vedúcu postavu gbelského divadla. S ochotníckym divadlom začal už v Smrdákoch nacvičovaním s deťmi i dospelými. V jeho šľapajách pokračoval i nástupca učiteľ Flamík. Z divadelných predstavení v Smrdákoch uvádzame: „Lurdská pasáčka“, „Až lipa zakvitne“, „Ztratená“. Hry sa konali vo veľkej sále kaštieľa,

kde bolo stále javisko, ktoré dal na škodu ochotníckeho divadla majiteľ kúpeľov Dr. Samuel Hajdu v roku 1927 rozobrať.

Ladislav Flamík, pochádzal z Koválova, pôsobil v rokoch 1919 - 1920.

Štefánia Balažovičová, rodáčka z Képeždu (teraz Hájske pri Sereďi). Ako učiteľka pôsobila v rokoch 1921 - 1926. Po 5-ročnom pôsobení sa vrátila do rodného Képeždu. Založila školskú knižnicu, ktorá v roku 1926 obsahovala 26 titulov. V januári 1926 odišla.

Otilia Gregušová nastúpila ako definitívna učiteľka dňa 1. septembra 1926 a zotrvala do 24. augusta 1935, 30. augusta 1935 prešla do Kútov. Podľa spomienok Vincenta Piatrika bola to múdra, usilovná, pedantná a svedomitá učiteľka. V období od konca marca do júna 1926 pravdepodobne pracovala ako výpomocná učiteľka Božena Pešková z Čiech (vo februári až v marci sa nevyučovalo).

Otilia Gregušová do kroniky uviedla: „Písané v Smrdákoch dňa 26. augusta večer o pol siestej letmo odchádzajúcou učiteľkou. Nech jej je dovolené poznačiť v knihu života smrdáckej školy aspoň, že 9 rokov žila deťom a škole celou svojou silou, všetkým svojim zdravím, milovala diety, milovala ľud. Diety, ktoré ona opúšťa, lebo musí ...“. Zdá sa, že príčinou jej náhleho odchodu bolo jej nízke honorovanie, nízky plat 200 Kč.

Jozef Molík na školu nastúpil na základe pozvania po odchode Otilie Gregušovej. Keďže menovaný viedol miestnu kroniku, zostal po ňom rozsiahlejší prameň informácií o škole i obci.

Jeho vyvolenie na zasadnutí katolíckej školskej stolice pod vedením farára Júliusa Šestáka schválil dňa 4. septembra 1935 generálny vikár trnavského vikariátu Karol Nečasák. Rodák z Únanova, narodený 28. februára 1906, získal základné vzdelanie v miestnej obecnej škole v rokoch 1912 - 1918, v Znojme absolvoval strednú školu v roku 1927. V roku 1931 absolvoval učiteľský ústav. Jeho kantorské začiatky boli poznamenané ťažkosťami s uplatnením, sprevádzané častou zmenou pôsobiska. Nastúpil ako výpomocný učiteľ v Bratislave, kde pobudol do konca školského roka 1931, potom pôsobil v Slovenskom Grobe, v Modre a Pezinku. Odtiaľ nastúpil do Kútov, kde pôsobil do roku 1935. Dňa 1. septembra 1935 nastúpil za definitívneho učiteľa do jednotriednej školy v Smrdákoch. V Smrdákoch zotrval do roku 1937, kedy sa s rodinou presťahoval do Třebíča, rodiska jeho manželky Márie.

Z jeho pôsobenia v Smrdákoch je známe, že ovládal hru na husliach a na organe. Rád fotografoval a veľa času venoval zhotovovaniu učebných pomôcok. Ako zaujímavosť uvedieme povinnosť učiteľa za jeho pôsobenia na škole v Kútoch. Učiteľ mal povinnosť riadiť sa podľa organistického štatútu, na organe hrať bezplatne, dane od dane od organistických rôľ si hradil

učiteľ Jozef Molík

sám, povinnosť učiť ženským ručným prácam a domácomu hospodárstvu bezplatne, učiť cirkevnému spevu, v neprítomnosti zastupovať katechéta, do kostola vodiť deti a tam na ne dozeráť, učiť odborné predmety. Za plnenie povinností mal byť za 336 Kč ročne a plat 1200 Kč ročne.

Zomrel ako 69 ročný 4. augusta 1975 v Třebíči, kde je aj pochovaný.

Rozália Hajachová, rodáčka z Valašskej Belej, okres Prievidza. Dievčenskú učiteľskú prípravu absolvovala v Učiteľskom ústave v Trnave, potom pôsobila ako dočasná učiteľka v Čároch pri Šaštíne. Odtiaľ prestúpila do Smrdákov, od 16. septembra 1937 bola zvolená za dočasnú učiteľku, neskôr za správkyňu a definitívnu učiteľku. Posledný zápis do obecnej kroniky vykonala 24. augusta 1940. Zo Smrdákov odišla na Obecnú školu v Dúbravke pri Bratislave.

Pri voľbe učiteľky v roku 1937 boli dve kandidátky: Anelína Konečná z Chropova a Rozália Hajachová. Školská stolica zvolila Rozáliu Hajachovú.

Vincent Piatrik, rodák z Pitelovej okres Kremnica, narodený 10. februára 1918, pochádza z početnej roľníckej deväťčlennej rodiny. Základné vzdelanie nadobudol vo Zvolene, potom na koedukačnom učiteľskom štátnom ústave v Banskej Bystrici v rokoch 1936 - 1940, štúdium dokončil v Bratislave. Ako učiteľ do Smrdákov nastúpil 1. septembra 1940, zvolený bol 25. augusta 1940. V tom čase 22-ročný absolvent štátneho učiteľského ústavu od nástupu učil v jednotriednej škole všetkých žiakov od 6 do 14 rokov. Ako sám spomína, učilo sa 30 hodín týždenne, vo štvrtok bol feriálny deň, jeho nástupný mesačný plat bol 740 Kčs.

Po nástupe býval v budove školy, kde mal k dispozícii jednu izbu a komôrku. Ostatné miestnosti školy pozostávali z predsiene, kabinetu, ktorý bol súčasne kuchyňou učiteľa a jednej učebne. Tá bola vybavená 12 lavicami v dvoch radoch, v každej lavici sedeli 4 žiaci, spolu 46 miest. Ako uvádza, škola bola jedna z najstarších, najmenších a najbiednejších domčekov v dedine. Bola postavená z „gotovice“, s vlhkými stenami, s drevenou povalou s hrubými hradami, s podlahou zo širokých polozhnutých dosiek.

Na návrh mladého učiteľa sa škola v Smrdákoch od 1. novembra 1943 premenila na dvojtriedku, jej kapacita sa zvýšila na 54 žiakov. Zostala však naďalej len jedna učebňa, ale vyučovalo sa na dve smeny. Žiaci 1.- 3. ročníka navštevovali školu dopoludnia, starší žiaci popoludní. Dvojsmenný režim vyučovania však vyžadoval ďalšieho učiteľa, učiteľkou sa stala novoprijatá Cecília Bachratá, ktorá nastúpila od novembra 1943.

Z obsiahlych spomienok učiteľa Vincenta Piatrika: „Ináč tento kraj Záhorie - Smrdáky a týchto skromných, nadaných a pracovitých ľudí som si veľmi rýchlo obľúbil. Na bicykli, ktorý som si zakúpil z prvých plátov, som precestoval celé okolie, poznal som takmer všetky obce okresov

učiteľ Vincent Piatrik

Svadobčania, v popredí uprostred dôstojný pán Július Šesták

Senica a Skalica. Páčilo sa mi, že ľudia mali zvyk pozdraviť celkom neznámeho pozdravom „Vítam Vás“ a to aj starí, vážení gazdovia. Nestretol som sa tu s alkoholikom. Chlapi tu boli neobyčajne slušní, jemní, pracovití. Nebili svoje manželky, ani deti. Za šesť rokov môjho pôsobenia v Smrdákoch sa na tanečných zábavách nikto nepobil. Najväčšie a najslávnejšie bývali martinské hody, každý žiak a žiačka doniesli mi za tanier hodových koláčov, niektorí aj karmínu. Túto som dostával po celú jeseň, zimu, koláče aj k Vianociam a k Veľkej noci. V tejto veci som sa radil s okresným školským inšpektorom, ktorý mi povedal, že to mám od rodičov prijať, odmietnutie by považovali za urážku.

Neraz som sedával na Zámčisku a na kopci nad Unínom pri 30 lipách zasadených na počesť cisára Františka Jozefa I., ktorý sa osobne zúčastnil manévrov tisícov vojakov a z tohto kopca prízeral na priebeh manévrov. Iné to bolo na Zámčisku cez druhú svetovú vojnu, Nemci sa tu dlho i na okolitých horách bránili, hádam aj vyše týždňa, ba dokonca prešli i do protiútok. Počas bojov boli najviac poškodené a vyrabované kúpele, budova školy poškodená nebola.

Páčili sa mi tu ženské a dievčenské kroje, tie krátke sukienky so škrobenicami, v ktorých si staršie dievčatá vo sviatočný deň, prvý a posledný deň školského roka, nemohli do lavice

sadnúť. Len sa rozpačito usmievali a zostali stáť. Pomáhal som tiež cez žatvu pri mláčačke. Raz, keď som zakladal k mláčačke posledné vreca a ďalšie prázdne nebolo, povedal som malému dievčatku, Margitke Vaculovej, ktorá na jeseň mala začať chodiť do školy: „Dievčatko, chod' povedať mamičke, že nemáme prázdne vrecia, nech nám ich prinesú“. Dievčatko na mňa bezradne pozeralo, videl som na ňom, že váha, uvažuje, ale nikam nejde. Posledné vreca sa už naplňalo a tak som zvýšeným hlasom zvolal: „No tak chod' už pre tie vrecia!“ Vtedy Margitka celá ustráchaná zvolala: „Mjечи, mjечи potrebujete?“ „Áno, mjечи, mjечи, ale rýchlo!“ Margitka odbehla ako smka a o chvíľu som mal prázdne vrecia.

Cecília Bachratá, narodená 1. júna 1923 v Zelenči pri Trnave, pochádzala z piatich detí roľníckej rodiny. Na školu v Smrdákoch nastúpila 1. novembra 1943, kde vyučovala v druhej triede 4. - 8. ročník.

Odborné vzdelanie nadobudla v štátnom učiteľskom ústave v Banskej Štiavnici v roku 1942. Najskôr pôsobila na Ľudovej škole v Mojštine, okres Považská Bystrica, potom krátko na škole v Uníne a od 1. septembra 1946 v Smrdákoch. Na škole sa zoznámila so správcom školy Vincentom Piatrikom, o tri roky sa stala jeho manželkou, po svatbe sa presťahovali do Gúty (teraz Kolárovo).

Smrdácki žiaci s učiteľom Jozefom Molíkom v roku 1936

Domy po ľavej strane cesty od kúpeľov (uprostred obchod Karola Kríža), okolo roku 1937

Učiteľ Vincent Piatrik so svojimi žiakmi

Učiteľ Jozef Molik so svojimi žiakmi

Pred budovou školy (okolo roku 1936), žiaci s učiteľom Jozefom Molikom

Svadba u Fojtlínov v roku 1942 (medzi svadobčanmi dôstojný pán
Július Šesták, vpravo učiteľ Vincent Piatrik)

Výkopové práce pre novú školskú budovu

Zaujímavosti a drobnosti zo Smrdákov

Táto kapitola vznikla jednak z prameňov a jednak zo spomienok starších obyvateľov Smrdák.

Prvú žentúrovú mláťačku v obci mal Martin Vacula, ktorý ju kúpil ešte v roku 1865. Mláťačka bola poháňaná koňmi, neoddeľovala však ešte obilie od pliev. Takúto mal ako prvý Michal Gajdúšek v roku 1912, pohon zabezpečoval benzínový motor. V roku 1940 v Smrdákoch už bolo 6 samočistiacich mláťačiek, s pohonom na benzínový ale tiež i na elektrický motor.

Prvý rádioprijímač mal obchodník Karol Kríž, už v roku 1931, ktorý bol na „baterkový prúd“. V roku 1940 už v obci bolo 9 rádioprijímačov na sieťový prúd.

Ako veľmi podnikavý sa ukázal František Bakiča, ktorý v roku 1937 vlastnil odstredivku na mlieko, v roku 1940 „kosací stroj“ - kombajn.

Prvý elektrický motor si v roku 1938 zakúpil Augustín Kubík. V roku 1940 už v obci bolo 13 benzínových a 13 elektrických motorov.

Dňa 12. júna 1935 sa početná skupina obyvateľov Smrdákov zúčastnila premietania prvého slovenského filmu od Karola Plicku „Zem spieva“. Film bol premietaný v kine Slovan v Senici.

V roku 1940 bolo v obci 12 analfabetov, z toho 10 bolo Rómov a dvaja noví, do obce prisťahovaní obyvatelia.

V roku 1937 sa dožil 91 rokov Martin Novák (narodený v roku 1846 v Radošovciach), bol najstarším obyvateľom obce.

Na starších mapách obce, pod kaštielom, sa vyskytuje pomenovanie Rybník. Dnes už po Rybníku niet ani stopy. V skutočnosti však malý rybník existoval. Smrdáčan Rudolf Škojec takto spomína: „Asi v roku 1929 ešte rybník existoval. Bol malý, kruhový, s pomerne plytkou vodou. V lete sa v ňom deti kúpali, v zime zase na ľade korčuľovali. Uprostred rybníka stála zničená socha, pravdepodobne išlo o sochu sv. Barbory.“

V zbierke pohľadníc Záhorského múzea v Skalici sa nachádza kolorovaná pohľadnica s rybníkom.

Ján Bernát, 72 - ročný Smrdáčan spomína, že asi pred dvanástimi rokmi v časti chotára „Ohraznove“ odborníci hľadali pozostatky zaniknutej osady, viesky, ktorá údajne mala názov „Nová Ves“. Výsledok bádania však bol negatívny. Asi pred 62 rokmi, keď bol chlapec, Smrdáčan Martin Hlatký pri orbe lúky „Na Padelkoch“ vyoral popolnicové hrnce, ktoré boli obložené rôznymi kamienkami. Nález sa však nechachoval.

Obchodník Lajoš Kohn cez prevrat Smrdáčanom daroval bečku vína za to, že jeho obchod nevyrabovali tak, ako sa stalo v Rybkách a Koválove.

Pani Alžbeta Vaculová si spomenula na túto zaujímavosť. „7. apríla 1945 v skorých ranných hodinách, sme sa vrátili z úkrytu vo výmole naspäť domov. V dedine sme sa schovali do pivnice obchodníka Karola Kríža. Ako sme sa vracali z úkrytu, ešte po nás strieľali z pušiek. Už keď sme boli v bunkri, do Krížovho domu vletela mína. Prerazila strechu a zastavila sa až v skini, nevybuchla. Zneškodnil ju môj manžel Peter.“

Imrich Gajdúšek mal s dvomi ženami spolu 32 detí.

Za roky 1923 - 1953 sa zachovala evidencia zbrojných listkov (ŠOKA Skalica). Pre zaujímavosť uvedieme časť evidencie. Väčšinou Smrdáčania vlastnili lovecké pušky, napríklad od roku 1923 to boli Martin Meštánek, Ľudvík Gajdúšek, František

Bakiča, Vendelín Hlavička, od roku 1924 tiež Tomáš Čech, Imrich Horvát, Jozef Fojtlín, Augustín Kubík, Jakub Šrámek, Martin Hlatký, Ján Kuba. Od roku 1925 tiež Pavel Hlatký, a neskoršie ďalší. V roku 1926 vlastnil Jozef Maštrla tiež browning, od roku 1932 Viktor Vido dvojhlavňovú pušku a revolver. Od roku 1933 vlastnil Albert Gron pištoľ ráže 6,35 mm. V roku 1941, obchodník Karol Kríž vlastnil flóbertku a revolver, Jaroslav Pribyl dvojhlavňovú pušku a browning.

Zaujímavé sú maďarské názvy obcí, v ktorých figuruje „kó“ - kameň. Podľa tohto sú pomenované viaceré obce, hrady, tiež obec Smrdáky.

Büdóskó - v preklade smradľavý kameň

Jokó - dobrý kameň „terajší názov hradu aj obce je Dobrá Voda“.

Kesellóko - sivý kameň

Korlatkó, Somoskó, Hajnacskó, ale i ďalšie.

Z týchto názvov sa núka nezáväzná dedukcia, ak dobrý kameň je Dobrá Voda (dobrý kameň dáva dobrú vodu), potom Büdóskó by sa javilo ako smradľavý kameň, z ktorého vyviera smradľavá voda. Iste by bol zaujímavý fundovaný rozbor jazykovedca. Jeden ponúka známy slovenský jazykovedec prof. Rudolf Krajčovič v II. ročníku vlastivedného časopisu „Záhorie“, č. 5 - 6/1993. Podľa neho názov pochádza od koreňa smrd-, smrdieť, silno páchnuť, v spojení s prihanlivou príponou -ák. Podľa Prof. Krajčoviča najstarší názov z roku 1436 Zmerdecze ukazuje na tvar množného čísla Smrdáci. Dúfajme, že je tomu tak, totiž, pán profesor uvádza nesprávny názov, ako už vieme, správny názov z roku 1436 je Zmerdeche.

Z významných osobností kúpeľníkov sa kúpele Smrdáky doteraz môžu pochváliť hudobníkom a basbarytonistom svetového mena Fiodorom Šaliapinom (1873 - 1938), z domácich Martinom Benkom, Jánom Smrekom, Františkom Krištofom Veselým, Gejzom Vámošom, Gejzom Dusíkom, JUDr. Pavlom Braxatorisom, Elom Šándorom.

O Františkovi Krištofovi Veselom vieme, že býval veľkým labužníkom. Rád chodieval do kaštielskej kuchyne, odkrýval pokrievky, bol vždy zvedavý, čo pani kuchárka varí. V tom čase varila staršia pani, rodáčka zo Šajdíkových Humeniec, vedela vynikajúco variť.

Vráťme sa k spomienkam Ela Šándora na Smrdáky, nimi vlastne začína svoje „podzemné“ dielo Lesná správa (Partizáni), vydané Slovenskou Ligou v Bratislave v roku 1946. V júli 1946 využil dovolenku na 40 dňové liečenie v Smrdákoch. Kúpele označuje za staré ale jaré. Zaujímavé je jeho priznanie, že liečbu lámký vykonával tak poctivo a svedomito, že mu to až zaškodilo. Na vlastnej koži zistil, že smrdácka voda je veľmi silná, a kto nemá v poriadku srdce, musí sa v nej liečiť veľmi opatrne.

Do smrdáckych kúpeľov sa v tom čase sporadicky schádzala spoločnosť odbojárov zo Senice, Bratislavy a okolia. Vtedajší nájomca kúpeľov Viktor Vido spolu so svojim šoférom Izakovičom aktívne napomáhali v odbojovej činnosti, pomáhali aj potravinami. Viktor Vido bol za túto činnosť „odmenený“ viac ako trojmesačným pobytom v zaisťovacom tábore gestapa v Senici.

Podľa ústneho podania pamätníkov sa zdá, že MUDr. Gejza Vámoš pôsobil v kúpeľoch Smrdáky ako kúpeľný lekár. Keďže niet k tomu inej zmienky, uvádzame to ako nezáväznú

informáciu. K jeho základným biografickým údajom sú rôzne nepresné údaje (napr. že bol, rodák z Piešťan a iné), uvádzame tieto spresnené a overené. Ak v Smrdákoch skutočne pôsobil, mohlo tak byť pred rokom 1939 a to len veľmi krátko. Gejza Vámoš sa narodil 22. decembra 1901 v Devaványae v Maďarsku, zomrel 18. marca 1952 v Brazílii v meste Mauriae. Je nám o ňom známe, že do roku 1939 bol kúpeľným lekárom v Piešťanoch, v rokoch 1939 - 1943 v Tientsine v Číne, potom v Porto Novo a v Mauriae v Brazílii. V roku 1922 bol v Prahe spoluzakladateľom a redaktorom časopisu „Svojet“. V roku 1929 v Piešťanoch ako zodpovedný redaktor časopisov „Piešťanské správy“ a „Piešťany a okolie“.

V názoroch inklinoval k filozoficko - estetickým názorom A. Schopenhauera, F. Nietzscheho a O. Weininger. Jeho vrcholný román je „Odlomená haluz“ z roku 1934, v ktorom načrel do rasovej problematiky slovenského židovstva. V literárnom diele „Atómy Boha“ z roku 1928 vyslovil kritiku buržoázneho sveta. Známa je jeho zbierka noviel „Editino očko“ (1928). Poviedkou „Jazdecká legenda“ z roku 1932 si upevnil svoje literárne dielo.

Kitika mu však vyčíta málo dejovosti a hodne úvah. Napísal i niekoľko fraziiek. Všetky v roku 1935, z nich najmä „Jamý slabofad“ ale i „Pisár notáriusov“ a „Sterilizácia“ kultúrna verejná vďačne prijala.

Denník Práca dňa 14. marca 1991 zverejnil článok „Strach sa volá Člch“, dňa 22. mája 1991 článok „Pomalý vírus - hrozba ľudstva“. Oba články majú jedno spoločné, predstavujú čitateľom úspešného amerického lekára - bádateľa slovenského pôvodu, Daniela Carletona Gajduseka, držiteľa Nobelovej ceny za medicínu z roku 1976. Menovaný je riaditeľom laboratória v štátnom ústave nervových chorôb v Bethesde, v štáte Maryland v USA. Z článkov sa dozvedáme, že MUDr. D. C. Gajdušek spolupracoval so slovenskými vedcami v oblasti tzv. transmissibilných vírusových demencií u človeka (Creutzfeldtova - Jakobova choroba). Jeho rodičia boli obyvateľmi Smrdákov - Smrdáčania. Otec Karol Gajdúšek, smrdácky rodák, matka Otília Dobrovská, bola maďarského pôvodu. Menovaný MUDr. Daniel Carleton Gajdušek má rád Smrdáky, v roku 1991 navštívil svojich najbližších rodinných príslušníkov.

Koloman Gajdušek ako vojak III. jazdeckého pluku v Nových Zámkoch (1926 - 27)

Smrdácki občania ako vojaci na koňoch

Cesta ku kúpeľom - rok 1992

Známa smrdácka krčma "Dym-bar" (1992) musela ustúpiť novým kúpeľným budovám, dnes už nejestvuje

DUCHOVNÝ A NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT

Základné biografické údaje o duchovných

Abundius Vajaj, ml. kaplán (1785 - 1788)

Bol šľachtického pôvodu, zeman. Používal prídomek „de Vaja“.

Servilius Vanissa, kaplán (1788 - 1806). Narodil sa v Závode asi roku 1750, od roku 1750 bol členom rehole františkánov, v ktorej dokončil všetky svoje štúdiá. Filozofiu študoval v Pěči (Pätikostolie), morálku, dogmatiku, polemiku, špekulatívnu a kritickú teológiu ukončil v roku 1780 vo Viedni. Potom bol dva roky v bratislavskom kláštore ako páter „De Familia“, odkiaľ bol preložený za kaplána a kazateľa do kostola Najsvätejšieho Spasiteľa v Pezinku, kde pobudol šesť rokov. Do Veľkého Koválova prišiel dňa 26. mája 1788 ako kaplán. Páter Vanissa okrem slovenčiny ovládal nemečinu a maďarčinu.

Jozef Šedivý (1806 - 1810)

Pochádzal z Dojča, kde sa narodil 10. marca 1772. Teológiu študoval v Bratislave a v roku 1796 prijal kňazské svätenie. Rok kaplánčil v Moravčanoch nad Váhom, odkiaľ bol preložený do Závodu. V roku 1800 bol menovaný za administrátora v Jacovciach. Od roku 1803 pôsobil aj v Holíči a v roku 1806 odchádza do Koválova, kde bol oficiálne uvedený až 13. mája 1807. Za koválovského farára bol vymenovaný v roku 1809. Ďalším miestom jeho pôsobenia boli Radošovce, kde pôsobil 38 rokov až do 13. marca 1848 kedy odišiel do dôchodku. Zomrel 7. novembra 1851.

Ignác Hoffman (1810 - 1813)

Štúdium teológie ukončil vo 4. ročníku arcibiskupského seminára v Bratislave v roku 1802. Ako kňaz pôsobil v Modre, vo Veľkých Kostofanoch a Šaštíne odkiaľ prišiel do Koválova. Po trojročnom pôsobení odchádza do Brodského, kde 6. januára 1820 zomiera.

Dismas Benyaczky (1814 - 1815)

Teológiu študoval v seminári sv. Štefana, ktorú ukončil v roku 1806. Pôsobil vo Vindšachte (štiavnická miestna baňa), v Gbeloch. Do Koválova, kde pôsobil len jeden rok, prišiel 10. marca 1814. Ďalšie jeho pôsobiská boli Kúty a Šaštín, kde zomrel 29. novembra 1834.

Jozef Schmidt (1815 - 1819)

Narodil sa v Zlatých Moravciach. Teológiu, študoval v Mariánskom seminári, ukončil v roku 1804. Pôsobil v Hodruši, v Starom Tekove a v Šaštíne. Do Koválova prišiel v roku 1815, avšak po štyroch rokoch odchádza do Kútov, kde ako 63-ročný zomiera dňa 2. apríla 1844.

Štefan Matteovics (1819 - 1828)

Rodák z Kuklova, študoval v Seminári sv. Štefana, ktorý ukončil v roku 1812. Pôsobil v Štiavnických Baniach, v Šaštíne,

Petrovej Vsi. Do Koválova prišiel 27. októbra 1819 a pôsobil tu deväť rokov. V roku 1828 odchádza do Borského Mikuláša, kde sa stal dekanom dištriktu sv. Jána v roku 1832 ale aj inšpektorom ľudových škôl dekanátu. Zomrel ako 55 ročný dňa 12. apríla 1843.

Matej Klena (1828 - 1844)

Narodený 24. februára 1793 v Štefanove. Študoval v Mariánskom seminári, ktorý ukončil v roku 1816. Pôsobil v Gbeloch, Holíči, od 2. júla 1828 do 17. apríla 1844 v Koválove. Potom prešiel za správcu fary v Borskom Jáne, kde 31. apríla 1875 zomrel.

Ján Nepomuk Pavelka (1845)

Narodil sa v Misíciach pri Novom Meste nad Váhom 4. novembra 1807. Po absolvovaní gymnázia v Bratislave v roku 1822 pokračoval v štúdiu teológie, ktoré ukončil v roku 1829 v Mariánskom seminári. V roku 1830 prešiel do kňazského ústavu. Bol vysvätený dňa 6. novembra 1830. Pôsobil v Skalici, v Šaštíne, v Koválove, kde zotrval od 7. februára 1845 do 8. apríla 1845 ako administrátor fary. Ďalej pôsobil v Smolinskom, Kuklove, Dojči, Petrovej Vsi a Šaštíne, kde 23. marca 1878 zomrel a pochovaný je na miestnom cintoríne.

Rodolf Krigovský (1845 - 1848)

Narodil sa 18. apríla 1805. Mariánsky seminár absolvoval v roku 1827 a 12. augusta 1828 ukončil farský ústav v Ostrihome. Pôsobil v Zlatých Klasoch, Šaštíne, Smolinskom a od 8. júna 1845 do marca 1848 v Koválove. Neskôr pôsobil v Radošovciach a v roku 1859 sa stal dekanom šaštínskeho dištriktu. Zomrel 8. júla 1864.

František Barton (1848 - 1856)

Narodil sa 10. júla 1813 v Zohore. Teologické štúdium ukončil 26. júla 1839 v Trnave. Pôsobil v Radošovciach odkiaľ prišiel v roku 1848 ako administrátor fary do Koválova kde pôsobil až do roku 1861. Krátko pôsobil ako výpomocný kňaz v Preseľanoch, neskôr, 25. novembra 1856 v Horných Vašardiciach (teraz Horné Trhovište, okr. Trnava). V roku 1867 prešiel do kláštora milosrdných bratov v Bratislave ako výpomocný kňaz chorých. Zomrel 4. augusta 1871.

Leopold Hrachovský (1856 - 1871)

Narodil sa 15. novembra 1817 v Kopčanoch. Teologické štúdium v Trnave ukončil 15. júla 1844. Pôsobil v Jacovciach, Gbeloch, Brodskom, Kútoch a od 4. decembra 1856 do 20. júla 1871 v Koválove, odkiaľ odišiel do Štefanova, Borského Mikuláša. V roku 1882 bol menovaný za dekana Borsko-sväto-jánskeho dištriktu. 28. mája 1888 aktívne pôsobil v Spolku sv. Vojtecha. Zomrel v Šaštíne 4. marca 1890.

Pavol Hornyacek (1871 - 1886)

Narodil sa 26. apríla 1833. Štúdium teológie ukončil v Ostrihome 27. júla 1859. Pôsobil v Starej Turej, Šaštíne a v roku 1871 je menovaný za dočasného administrátora, neskôr farár v Koválove. 4. novembra 1886 odchádza do farnosti Unín.

Štefan Pukancsik (1886 - 1892)

Narodil sa 20. augusta 1851. Štúdium teológie ukončil 1. júla 1877 v Ostrihome. Pôsobil v Petroville, Gbeloch, Mariánke a Uníne. Dočasným administrátorom, neskôr farárom v Koválove sa stal 12. decembra 1886. V roku 1892 odišiel do Kútov.

Michal Tomecsek (1892 - 1900)

Narodil sa 15. septembra 1856. Teológiu vyštudoval v seminári sv. Štefana v roku 1822 a kňazské svätenie prijal 19. marca 1856. Pôsobil v Radošovciach, Šaštíne, Čároch a od roku 1892 ako administrátor v Koválove.

Ján Donoval

Narodil sa 14. augusta 1864 v Donovaloch - Mistríky, okr. Banská Bystrica. Za kňaza bol vysvätený 8. júla 1888. V rokoch 1888 - 1891 pôsobil v Radošovciach neskôr v Gbeloch, Brodskom a Dojči. Vo farnosti Koválov bol od apríla do augusta 1900, odkiaľ odchádza do Šaštína a v roku 1902 do Smolinského. Venoval sa básnickej tvorbe, literárnej kritike a teórii, prekladateľskej činnosti. Niektoré z jeho básní zhudobnil hudobný skladateľ Mikuláš Schneider Trnavský a sú súčasťou Jednotného katolíckeho spevníka. Zomrel 14. augusta 1920 v Smolinskom, kde je aj pochovaný.

Menoslov duchovných farnosti Koválov (filiálka Smrdáky)

Meno:	začiatok:	ukončenie:
1.Abundius Vajaj, ml. kaplán	1785	1788
2.Servilius Vanissa, kaplán	6. 7. 1788	19. 7. 1806
3.Jozef Schedivý	po 19. 7. 1806	22. 2. 1810
4.Ignác Hoffman	18. 8. 1810	14. 3. 1813
5.Dismas Benyaczký	10. 3. 1814	19. 12. 1815
6.Jozef Schmidt	1815	1819
7.Štefan Matteovics	27. 10. 1819	1828
8.Matej Klena	2. 7. 1828	17. 4. 1844
9.Ján Nepomuk Pavelka	7. 2. 1845	8. 4. 1845
10.Rudolf Krigovský	8. 6. 1845	03/ 1848
11.František Barton	1848	1856
12.Leopold Hrachovský	4. 12. 1856	20. 7. 1871
13.Pavol Harnyacsek	1871	21. 12. 1886
14.Štefan Pukancsik	12. 12. 1886	1892
15.Michal Tomecsek	03/ 1892	1900
16.Ján Donoval (Tichomír Milkin)	04/ 1900	08/ 1900
17.Koloman Harnoš	09/ 1900	10/ 1907
18.Štefan Burandík	10/ 1907	03/ 1914
19.Jozef Makasz	03/ 1914	10/ 1915
20.Michal Žák	10/ 1915	05/ 1928
21.Štefan Chrenko	05/ 1928	10/ 1929
22.Štefan Malík	10/ 1929	09/ 1932
23.Július Šesták	09/ 1932	11/ 1941
24.Tibor Janovič, administrátor z Dojča	11/ 1941	09/ 1942
25.Ľudovít Oľšovský	09/ 1942	09/ 1955
26.Štefan Mikuška	09/ 1955	13. 1. 1960
27.Július Lučivjanský	04/ 1960	09/ 1965
28.Rudolf Slezák	15. 9. 1965	07/ 1969
29.Prof. František Minarových	15. 7. 1969	03/ 1973
30.Štefan Drinka	1. 5. 1973	30. 6. 1993
31.Štefan Benedikovič	1. 7. 1993	doposiaľ

Matriky

Matriky sú verejné knihy, do ktorých sa zapisujú skutočnosti, dôležité z hľadiska osobného vzťahu občanov, najmä dátumu narodenia, sobáša, úmrtia a iné údaje. V Uhorsku sa začali zavádzať od roku 1515, kedy sa konal cirkevný snem vo Veszpréme.

Až by náš čitateľ mal záujem o štúdium starých matrik, pomôžeme mu v orientácii. Nižšie uvedené údaje sú z odbornej publikácie.

Rímsko - katolícky farský úrad Koválov.

Matriky n. 1785 - 1895
s. 1785 - 1897
z. 1785 - 1896
Index n. 1785 - 1882
z. 1785 - 1884

Staršie matričné záznamy ku Koválovu a Smrdákom sa nachádzajú v matrikách rímsko - katolíckeho farského úradu v Dojči.

Evanjelický a. v. cirkvi farský úrad Senica

V matrikách narodených z rokov 1835 - 1875 sa nachádzajú i sporadické záznamy z obce Smrdáky, najmä spredu roku 1785.

Matriky n. 1668 - 1697, 1718 - 1895
s. 1668 - 1693, 1718, 1724, 1728 - 1895
z. 1668 - 1695, 1718, 1728-1769, 1855-1909
Index n. 1800 - 1947,
s. 1769 - 1941
z. 1870 - 1941

Židovské matriky z matričného pbvodu Senica sú tieto:
n. 1773 - 1937
s. 1844 - 1926
z. 1851 - 1879, 1882, 1886 - 1910

Matriky vedené od 24. októbra 1895 do roku 1980 sa nachádzajú na rímsko - katolíckom farskom úrade Koválov.

Ostatné tu uvedené matriky sa nachádzajú v Štátnom oblastnom archíve Bratislava, Križkova 7 (neďaleko hlavnej stanice).

Židovská náboženská obec

Je len pomerne málo prameňov, ktoré pojednávajú o občanoch Smrdákov židovského pôvodu. Najstarším známym údajom je záznam v kanonickej vizitácii z roku 1788, v ktorom sa uvádza, že v Koválove býva jeden žid s manželkou, v Smrdádoch tiež jeden žid s manželkou a deťmi.

Ďalšia použitá kanonická vizitácia z roku 1811 sa o židovských občanoch Smrdákov nezmiňuje.

Významný je rok 1828, o ktorom roku vieme, že počet židovských obyvateľov v Smrdádoch narástol na 28, čo z celkového počtu obyvateľov v tomto roku je 293, teda 9,6%. Tento nárast by sa dal vysvetliť stavebnou aktivitou na prvých kúpeľoch, ktoré podľa Pavla Wanitscheka práve v roku 1828 boli dokončené. Možno sa domnievať, že židov do Smrdákov prilákala možnosť uplatnenia sa ako obchodníkov, krčmárov či v iných službách pre kúpeľných hostí. A skutočne, židia sa uplatnili veľmi dobre a pretrvali v Smrdádoch až do 2. svetovej vojny. Ich osudy počas vojny si starší Smrdáčania pamätajú.

Do súčasnosti sa zachovali dva náhrobné kamene židovského cintorína na pravej strane Matuského výmoľa, značne zvetralé, nápisy takmer nečitateľné. Podľa ústneho podania bol tento malý cintorín vystavaný na pozemku Miroslava Fajtlína. Údajne, podľa spomienok občanov, v záhrade majiteľa Hlavičku bola postavená malá izraelská motlítebňa, ktorá bola zbúraná okolo roku 1900.

Na sklonku devätnásteho storočia

Ako ďalší prameň informácií uvidíme knihu príjmov a výdavkov kostola v Smrdádoch. Ide o zaujímavý prameň informácií a preto s troškou zvedavosti zalistujeme v nej v rozsahu rokov 1877 - 1899.

Poplatky nívkové platili len traja občania Ján Kubík, Ján Spevák po 13 grajciarov, Pavol Gajdúšek 21 grajciarov. Poplatky vinohradnícke platili 10 občanov od 8 po 13 grajciarov. Poplatky chudobných chalupníkov platili piati občania po 79 grajciarov.

Z výdavkov sa dozvedáme o kostolníkovom plate 4 zlatky a 20 grajciarov ročne. Horeuvedené údaje sa vzťahujú na rok 1877 a je tam i zaujímavý údaj o súsoší sv. Vendelína, sv. Floriána, sv. Rozálie, čo je nateraz najstarší známy údaj o súsoší. V tom roku sa tiež uvádza sv. Kríž na ceste do Koválova a na ceste k Rybkám.

Pozrime ešte na vyúčtovanie za rok 1888: príjmy za árendy rôľ, nívkových poplatkov, vinohradníckych poplatkov, poplatkov chudobných chalupníkov, úroky z istín na 6% pôžičného, príjmy zo zvončeka, pohrebov, náboženských fundácií činili 157 zlatiek a 90 grajciarov. Výdaje ako úrokovanie poplatkov, kostolné potreby, sviece, tymián, omšové víno, výplaty pre cirkevných sluhov, na nové kapitále, činili 104 zlatiek a 1,5 grajciara. Čistý príjem činil 53 zlatiek a 88,5 grajciara, pre porovnanie asi 20 platov kostolníka, teda ročný príjem veľmi nízky.

V ďalšom uvidíme prehľad poplatkov za vinohrady a to za roky 1891 - 1899. V rokoch 1891 bolo 11 poplatníkov, 1892 bolo 10 poplatníkov, 1893 8 poplatníkov, 1894 štyria poplatníci, 1895 dvaja poplatníci, 1896 dvaja poplatníci (Jakub Masaryk 21 grajciarov, vdova Vachová, rodená Hlavičková 9 grajciarov), 1897 dvaja poplatníci, 1898 jeden poplatník, 1899 bez poplatníkov. Tento prehľad poukazuje na zničenie vinohradov filoxerou, ktorá zrejme smrdácke vinohrady nevynechala.

V roku 1895 hodonínsky staviteľ Severín Polešovský posudzoval stav kaplnky sv. Jána Nepomuckého, stav hodnotil ako nevyhovujúci, kaplnka má rozostupujúce sa múry, zlú strechu a slabé základy.

Ako je uvedené v prameni, z druhej polovice 19. storočia pochádzajú tri sakrálne artefakty, postavené v dvoch chotároch, koválovskom a smrdáckom. Ide o tri sv. Kríže, ktoré sa zachovali do dnešných čias. V prameni sú nasledovné pomenované: sv. Kríž na ceste ku Koválovu, sv. Kríž na poli ku Koválovu. Prvý z nich bol vystavený v roku 1856 za príspevania 20 zlatiek od Smrdáčana Pavla Hlavičku.

Druhý je mladšieho dáta, pochádza z roku 1860, k jeho zrodu prispel vysokou sumou Smrdáčan Pavol Vach vo výške

40 zlatých. Tretí sv. Kríž na ceste k Rybkám sa prvý krát uvádza v roku 1881. Na jeho výstavbe sa podieľal kapitálom 100 zlatých Smrdáčan Ondrej Matuský.

3.12 Kanonické vizitácie

Kanonické vizitácie predstavujú pramene výnimočnej dôležitosti, vzhľadom na dejiny cirkvi. Z nich sa dozvedáme podrobnosti o kostole, fare, o klenotoch a výstrojoch kostola, dôchodkov kostola, o patrónoch kostola, o cintorínoch a iných podrobnostiach.

Ku koválovskej farnosti boli pre nás dostupné len dve vizitácie a to z rokov 1788 - 1811.

Fília Smrdáky

1.Tunajší kostol stojí mimo dediny na vŕšku pohodlne prístupnom a nehrozí mu žiadne nebezpečenstvo. Je opatrený cintorínom s murovanou ohradou, je požehnaný a k pohrebom slúži dodnes.

2.Tento kostol je postavený z pevného materiálu, zakrytý šindľom, vo vnútri vydláždený tehľami. Zvonica je stavaná z dosák a vo vnútri vydláždená tehľami. Kostol má vo svätyni dĺžku 2 siah, šírku 2,5 siah a výšku 3 siah. Lod' kostola meria 4 siah dĺžky, na šírku vykazuje 3 a na výšku 4 siah. Je starej štruktúry, má rovný strop opatrený štyrmi oblokmi a jednými vchodovými dverami zaistenými zámkami.

Chór hudobný nad vchodom je drevený, starý, z predchádzajúcej vizitácie z roku 1731 sa hovorí, že koszol bol vysvätený, ale pri príležitosti nepriateľských vnútorných pohybov bol poškodený, zneúctnený, pretože v tom istom roku sa hovorí (je záznam), že sväté relikvie v prelomenom hrobe boli usilovne hľadané, ale nenájdene, a preto bol pravdepodobne len požehnaný, ale nenájdene, a preto bol pravdepodobne len požehnaný. Sákristia je jedna, dosť svetlá, nijaký požiar ju nepoškodil. Bola postavená dedičanmi, ale nevedno, za ktorého farára.

3.Kostol nie je opatrený nijakou kazateľnicou, ani spovedelnicou. Lavice sú uložené v pároch celkom ich je 15 kusov. V kostole sú tri oltáre, hlavný je zasvätený sv. Martinovi biskupovi, druhý bočný, Narodeniu Pána, tretí Kráľovnej anjelov. Všetky tri oltáre boli nájdené v opotrebovanom stave, schátralé i poškodené a bez nákladných opráv nemôžu dlhšie slúžiť. Hlavný oltár má tabernákulum, v ktorom sa uschováva Najväčšia sviatosť. Krstiteľnica sa užíva tá istá, aká je v Koválove. Sákristia je dlhá 1,5 siah a široká 2 siah, je vybavená skriňou.

Kostol vlastní tieto klenoty a inventár: kalich strieborný pozlátený 1, monštrancia medená 1, cibórium zo striebra 1, kríž z plechu, postriebný 1, visiaca plechová lampa 1, mosadzný kandeláber 2, kazule rôznych farieb s príslušenstvom 3, alby 3, rúcha 4, obyčajné opasky 2, superpellícia 2, utierky 3, kopolária 5, prikrývka dlhá 1, prikrývka na oltár 4, misále 2, misál na rekvie 1, kazula čierna 1, uterák na ruky 2, rituál (už dosť poškodený) 1, kniha slov. evanjelií 1, zástavy 2, drevené kandelábre 4, drevené kríže s Ukrižovaným 2, kovový kríž na hlavnom oltári 1, zlaté turibulum aj s navikulom 1, zvonček v sakristii 1, zvonček pre zvolávanie k prijímaniu 1, medená nádoba na posvätenú vodu 1, svätenička pri vchode do kostola 1.

4.Ako podporu má kostol dve role: Záhon od Huskovej o výseve 2 bratislavské merice, druhá roľa je na spodnej strane

záhonu zvanom V háji o výseve 1 bratislavské merice.

Vo veži kostola je drevená zvonica, vybavená dvomi zvonaniami. Väčší je centový, menší o hmotnosti 50 libier. Za každé pohrebné zvonenie sa vyberá 5 grajciarov. Iné príjmy okrem uvedených a zo zvončeka kostol nemá. Ročné dôchodky sú Tieto: z rolí 13,5 zlatiek, zo zvončeka 3,6 zlatky, z vyzváňasnia 1 zlatku, celkom 18 zlatiek a 10 grajciarov.

5.Cintorín okolo kostola je požehnaný, ohradený kamenným múrom, je mimo dediny.

6.Nie je tu nijakého bratstva.

7.Miestny kaplán je ten istý ako vo Veľkom Koválove.

8.Bohoslužby sa tu konajú každú tretiu nedeľu alebo vo sviatok, podľa toho tak, ako v Koválove.

9.Tak ako v Koválove.

10.Tak ako v Koválove.

11.O klenotoch a inventári už bolo pojednané. Pre chudobných a zostálych, ako aj pre sirota sa nenašla žiadna fundačná základina.

12.Miestny kaplán v Smrdákoch nemá dom, ale keď slúži bohoslužby, pred nimi i po nich sa zdržuje u kostolníka. Kaplán má nasledovné dôchodky: od obce podľa kontraktu pod písmenom C 23 zlatých a 66 grajciarov. Za mäkké drevo a 2 siah po tri zlatky, za tvrdé drevo a 2 siah 5 zlatiek. Za pohrebné obrady 1 zlatku, podľa miesta pohrebov po 20 grajciarov navyše.

13.Nie je iný, kto by na túto filiálku dozeral.

14.Tak ako vo Veľkom Koválove.

15.Rektor školy je ten istý ako v Koválove a dostáva od obce Smrdáky ako pod písmenom C. Fixné dôchodky za filiú činia 17 zlatiek a 75 grajciarov. Pozostávajú z ročného platu 6 zlatiek a z peňažnej hosnoty za jačmeň a pšenicu z cirkevných rolí. Štolárne dôchodky, ako meniaci sa príjem sa získavajú za napísanie ohlášky (24 grajciarov), za pohreb (2,5 zlatky), za zádušnú omšu (75 grajciarov). V službe kostolníka je Jozef Stanek, ženatý, vzorne verný, vo všetkom urobí za dosť svojmu poslaniu. Býva vo vlastnom dome, nemá fixný dôchodok. Ako pôrodná babica je katolíčka, v prípade nutnosti poučená o krstení. Býva vo vlastnom dome, nemá nijakých dôchodkov, len to, čo dostane od šestonedieliek je jej. V obci je jeden hrobár, býva vo vlastnom dome. Od každého vykopaného hrobu má odmenu: v lete 15 grajciarov, v zime 25 grajciarov.

16.Zemepán a patrón tejto filie je rodina grófov Nyáryovcov, ale farára nikdy nenaštívia, ani mu neposkytnú odmenu, alebo dôchodok.

17.Veriaci ľud je podobný všetkým ostatným, nie je tu starobinec ani sirotinec, nebola pochovaná sirota, ktorá by mala fundáciu.

18.Je tu kaplnka zasvätená sv. Jánovi Nepomuckému postavená obcou a najdostojnejším pánom Jánom Gallym. Je postavená z dobrého materiálu, z vnútra vydláždená tehľami. Má fundáciu 100 zlatých, ktorú prebrala rodina zakladateľa a túto použila na nový oltár a opravu kaplnky. Kaplnku teraz udržiava obec. Rozmery kaplnky sú: dĺžka 2 siah, šírka 2 siah a výška 3,5 siah. Bohoslužba sa tu slúžia len na sviatok sv. Jána Nepomuckého. Ku kaplnke prináleží 5 stromov čerešní, z ktorých je ročný príjem približne 1 zlatka. Na sviatok patrocínia je príjem 2 zlatky, okrem toho nič viac.

19.O tejto kaplnke už boli spory, a bola vyhlásená na zbúranie. K tomu nedošlo, lebo kostol mal málo peňazí.

20,21,22,23,24.k nejakej dohode nedošlo, nič nie je na dodanie.

25.Býva tu jeden žid s manželkou a deťmi.

26.Ani jeden z týchto vyznaní tu nie je.

27.Tu nijaký nie je.

28.Bohoslužieb sa zúčastňuje 250 dospelých a 80 detí. Počet duší obidvoch týchto dedín je 978. Úplný ročný dôchodok miestnej kaplnky činí 280 zlatých a 20 grajciarov. Učiteľov dôchodok činí 51 zlatých a 45 grajciarov. Štolárny dôchodok 12 zlatých a 4 grajciare. Súčasťou vizitačného textu je aj písomné vyjadrenie richtára a prisažného Veľkého Kolálova, v stati Dokumenty, opatrené pečatou, napísané po slovensky, dňa 24. augusta 1778. Ako richtár figuruje Ján Krátky, hospodár Pavel Vach. V písomnom vyjadrení priznávajú dlh kostolu vo výške 183 zlatých, vzniklý „pri počtách chrámu“.

V ďalšom texte nasledujú partikulárne štatúty. V nich okrem ekonomických problémov kostola je v bode 2 pojednané o počte oltárov. Námetka je toho rázu, že oba kostoly takéhoto druhu (dedinské) nemusia mať tri oltáre, postačí hlavný oltár, nanajvýš ešte jeden bočný. Ukladá sa, aby výstavbu školy urgovali cez vicearchidiakona.

Záverečný text vizitácie je generálne rozhodnutie a štatúty. Toto je také isté, ako sa o tom rozhodlo vo vizitácii v Brodskom.

Údaje zo začiatku druhého decénia 19. storočia o farnosti vo Veľkom Koválove, poskytnite vizitácia z roku 1811. Pozrime sa teda, čo sa zmenilo od vizitácie z roku 1788:

§ 1 je pojednanie o stave farského kostola a je uvedené, že je blízko zrútenia, že jeho kapacita je nepostačujúca. Ročný príjem činí 248 zlatých, klenoty a bohoslužobné vybavenie je v poriadku a vzorne je uchovávané.

Kaplnka neďaleko kostola, kedysi vystavená obcou ku cti sv. Anny, nemá nijaký príjem. Zo zbožných obetí sa však pozbieralo 279 zlatých, z ktorých úroky poslúžia tejto kaplnke. Pokým farský kostol vo Veľkom Koválove má 2 oltáre, kostol sv. Martina vo filii Smrdáky má len jeden hlavný oltár. Tento kostol je vlhký a v čase vizitácie ani nie dosť čistý. O smrdáckej kaplnke sv. Jána Nepomuckého sa píše, že bola vystavená sedliakom zvaným Kalivoda a že nemá žiadnych dôchodkov. Je slabo udržiavaná a má kapitál 60 zlatých. Ak sa neopraví, bude uzavretá alebo sa zrúti.

§ 2 pojednáva o farárovi, jeho práci a jeho dôchodku. V čase vizitácie bol farárom Ignác Hoffmann, ktorý ovláda jazyk slovenský i nemecký. K tejto fare sa dostal skrz prezentu cisársko kráľovskej výsosti, kedy dňa 18. augusta 1810 bol uvedený za farára. Vikárom bol zaopatrený potrebnými a predpísanými knihami. Na zastávanie svojho úradu má dostatočné vzdelanie i trpezlivosť. Matriky vedie dobre, kráľovské a biskupské nariadenia si zapisuje do diára. Jeho pevný ročný dôchodok od

Kostol sv. Martina Tourského - historická fotografia

panstva činí 200 zlatých. Za hlavnú povinnosť má odsľúžiť 45 omší. Okrem tohto z oboch dedín dostáva po 50 zlatých, čo spolu dáva čistý ročný príjem 300 zlatých.

Čo do nehnuteľnosti by mohol byť lepšie zaopatrený, okrem svojej záhrady by potreboval ešte záhradu susednú a nejaké malé kapustnísko. Farská budova potrebuje opravu, tú majú vykonať veriaci.

§ 3 pojednáva o škole vo Veľkom Koválove. Jej rektorom je Karol Nesvadba, ktorý dobre ovláda ritusy a ceremoniále, je schopný k vyučovaniu detí, tiež k bohoslužbám. Usilovne tiež vykonáva zvonenie. Je usilovný, poslušný. Ročný dôchodok má okolo 75 zlatých. Školská budova vyžaduje opravu, ktorú veriaci sľúbili v čo najkratšom čase vykonať.

§ 4 o zemepánoch a patrónoch kostolov. Ako zemepáni vo Veľkom Koválove je cisársko - kráľovská rodina. Vo filii Smrdáky, ktorej obec prináleží pod hradné panstvo Branč, sú zemepánmi potomkovia grófa Nyáriho, zeman Thardy. Patronátne právo vykonáva vznešená cisársko - kráľovská rodina.

§ 5 o farníkoch. Vo farskom meste je 661 katolíckych obyvateľov. Vo filii Smrdáky 244, čo spolu dáva 905 farníkov. Obyvatelia sú viere oddaní, bohoslužieb najmä v zime v hojnom počte sa zúčastňujú. Nie sú tu neveriaci ani takí, čo by z cirkvy vystúpili. Nie sú tu nekatolícki duchovní.

§ 6 pojednáva o babičkách a hrobároch. Babice nie sú katolícky sprisahané, ale primerane času súce pri pôrode. Sú preškolené pre prípad potreby krstu. Hrobári vykonávajú to, čo sa im prikáže.

Text vizitácie končí staťou „Pripomienky a pozorovania vizitátora, vizitátor odporúča postaviť nový kostol“.

Kostol svätého Martina Tourského

Kostol bol v minulosti dominantnou stavbou Smrdákov. Prečkal dlhé desaťročia i stáročia. Monografia nitrianskej župy o ňom uvádza, že je veľmi starý, ale čas jeho postavenia nie je známy.

Prvý údaj o dobe jeho výstavby sa objavil pred nedávnom, kde je uvedený rok jeho výstavby 1680. Obecná kronika obce Dojč z rokov 1678 - 1680 neuvádza však ani zmienku o výstavbe kostola v Smrdákoch. Iných prístupných údajov niet, pomohli by kanonické vizitácie fary Dojč. Zdá sa však, že všeobecne rozšírený názor, že kostol v Smrdákoch bol vystavený v roku 1775, nie je správny.

Kostol sv. Ondreja apoštola v Koválove bol vystavaný už v roku 1561, kým fara je doložená až v roku 1809. Do roku 1785 obce Koválov a Smrdáky patrili ako filie pod cirkevnú správu rímsko - katolíckeho farského úradu v Dojči.

Čo viedlo cirkevných hodnostárov tej doby k pomenovaniu kostola v Smrdákoch podľa biskupa sv. Martina Tourského, dnes ťažko určiť. V Európe je niekoľko tisíc chrámov, kláštorov, miest, hradov, ostrovov pomenovaných jeho menom. Pre informáciu, najmä miestnych veriacich, uvedieme aspoň základné údaje o tomto svätcovi.

Narodil sa 11. novembra 316 (317?) v rodine vyššieho rímskeho dôstojníka v meste Sabária v Panonii (dnešné Szombathely v Maďarsku). Ako pustovník žil v Miláne i na ďalších

miestach. Okolo roku 360 bol vysvätený tým istým biskupom za diakona, neskôr za kňaza. Podarilo sa mu založiť kláštor v Ligugé. Po smrti biskupa Libora, v meste Tour v roku 371 miestni duchovní i veriaci požadovali, aby na uprázdnený biskupský stolec dosadili Martina.

V Marmoutier, neďaleko Tours, založil stredisko na výchovu duchovenstva, tiež zakladal vidiecke farnosti i malé vidiecke kláštory. Zomrel 3. novembra 397.

Podľa záznamov na rímsko - katolíckom farskom úrade v Koválove bol kostol prestavený v roku 1731. Zo zachovalých prameňov uvedieme aspoň niektoré konkrétne údaje: V roku 1852 boli pred kostolom vysadené lipy, tieto vysadil Martin Dvorský. V roku 1874 bola v kostole vymenená tehlová podlaha za kamienkovú, v roku 1896 bola vykonaná oprava kostola za 557 zlatých a 65 grajciarov. V roku 1900 bol kostol obnovený a bola tiež nadstavená veža. V roku 1928 bola vykonaná veľká oprava kostola a bol vymenený starý oltár za nový. Tento zhotovil Ferdinand Prinot Bildhauer z Gródenu v Tirolsku. V roku 1929 bol postavený pomník padlých z 1. svetovej vojny. V roku 1938 boli vysadené lipy. V roku 1939 sa zriadil park okolo kostola a ohrada.

Pomenované sakrálne stavby sú každoročne oslavované cirkevnými miestnymi sviatkami - hodmi. V Smrdákoch sú dvoje hody. Jarné v prvú nedeľu po Jánovi, jesenné v prvú nedeľu po Martinovi. Najmenej od roku 1788 sa slávnostná svätá omša na jarné hody slúži v kaplnke zasvätenej sv. Jánovi Nepomuckému. Na jesenné hody sa slávnostná svätá omša slúži v kostole sv. Martina Tourského.

Zvony

V súčasnosti je kostolná veža osadená dvomi zvonami. Veľký zvon „Mária“ má po vonkajšom obvode nápis „Nech chvála tvoja neustáva z úst ľudí, Mária“, Z milodarov veriacich Smrdáckých som povstal v roku 1923.

Malý zvon „Martin“ má takýto text po vonkajšom obvode: „Mňa ešte len katechumen, mňa týmto rúchom odieľ“, Z milodarov veriacich Smrdáckých som povstal v roku 1923.

Oba zvony bohato zdobené ornamentami na vonkajšej strane v dolnej i hornej časti uliali bratia Fischerovci z Trnavy.

Organ

Ide o vzácny exemplár, vyhotovený veľkým majstrom Martinom Šaškom (*28. 4. 1807 Brezová pod Bradlom - + tamže 20. 2. 1893) v roku 1862. Organ je odborníkmi hodnotený ako pekný a zvučný pozitív. Má nasledovnú dispozíciu: Principál štvorstupňový s nahradeným prospektom (1920). Druhá oktáva dvojstopová, najväčšia píšťala vydáva o oktávu vyšší tón. Tretia mixtúra trojradová, najväčšia píšťala 1 1/2 stopy. Štvrtý kamzičí roh je štvorstupňový. Piaty kryt je drevený, osem stopový. Salicionál je osem stopový, má príviesny pedál, klávesnica má rozsah veľké až malé C, k organu pripojená v roku 1897 bez vlastných registrov.

Prikostolný cintorín

Pravdepodobne existoval a bol založený pri výstavbe kostola po roku 1680. Na mieste terajšieho cintorína severne nad kostolom sa začalo pochovávať medzi rokmi 1828 až 1830. Je možné, že jedným z dôvodov preloženia boli snahy šľachtica Jozefa Vietorisa založiť kúpeľ a s tým súvisiaci rast obce.

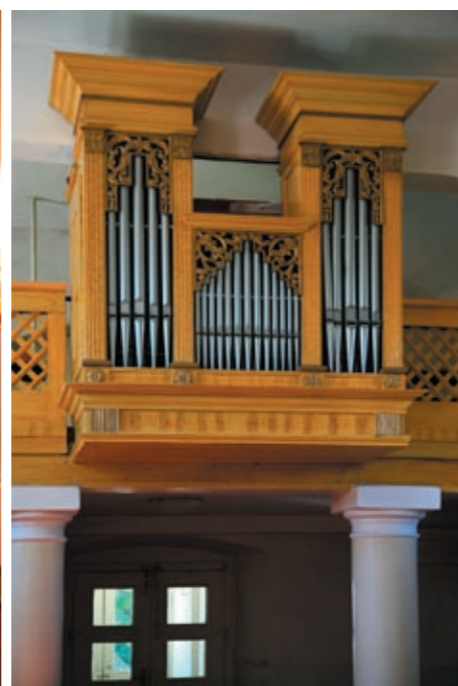
Kostol sv. Martina Tourského v súčasnosti - rok 2005

Interiér kostola

Organ v kostole je dielom Martina Šáška, významného staviteľa z Brezovej pod Bradlom

Existenciu pohrebiska okolo kostola dokázali nálezy hrobov pri výstavbe oplotenia kostola zo strany od cesty. Cintorín bol i v minulosti ohradený, aby sa predišlo zneucteniu, napríklad pasením dobytká.

Svätá Trojica (v súčasnosti v ohrade kostola)

Na väčšiu slávu a pamiatku dali zhotoviť a financovali sochu Svätej Trojice Matias Kuba a jeho manželka Mária, miestni cirkevníci, v roku 1927. Zo zápisníka výborových zasadnutí obce Smrdáky zo dňa 24. augusta 1928 sa dozvedáme, že výbor sa uzniesol na darovaní pozemku pre sochu Svätej Trojice vo výmere 1,5 siahy.

Pomník padlých

V areáli kostola, po ľavej strane chodníka k hlavným vchodovým dverám kostola sa nachádza pomník padlým v prvej svetovej vojne. V čelnej hornej časti má vytesaný nápis „Pokoj Vám! Obetiam svetovej války 1914 - 1918“

Hlatký Jozef	1894 - 1914
Morávek August	1880 - 1914
Šramek Matuš	1879 - 1914
Osuský František	1881 - 1915
Vach Ján	? - 1915
Masaryk Jozef	1875 - 1916
Morávek Augustín	1877 - 1916
Kubik Pavel	1893 - 1915

Pamätník padlým v I. svetovej vojne

V dolnej čelnej časti pomníka pod menoslovom padlých je vytesané „Nezapomínajte - že naše stratené životy vykúpili slobodu národa“.

Kaplnka svätého Jána Nepomuckého

Do dnešných čias zachovaná sakrálna stavba, vystavená severne nad obcou, bola vystavená v roku 1831 na novozaloženom cintoríne. Nie je jediná kaplnka tohto mena v Smrdákoch.

Kaplnka sv. Jána Nepomuckého sa uvádza už v roku 1779, k 24. aprílu 1799 bez dôchodku, v roku 1780 už s dôchodkom 1 zlatý a 35 grajciarov.

Dom smútku, za ním cintorín

Súsošie svätej Trojice

Kanonická vizitácia kostola vo Veľkom Koválove, konaná dňa 1. októbra 1788, vo filii Smrdáky uvádza kaplnku sv. Jána Nepomuckého, ktorá bola vystavená obcou a najdôstojnejším pánom Jánom Gallym. Kaplnka mala fundáciu 100 zlatých, ktoré zakladateľ použil na jej opravu a zadováženie nového oltára, teda nešlo o znovuvystavenie kaplnky. Ďalej sa uvádza, že bolo uvažované o jej zbúraní. V tom roku mala na sviatok patrocínia príjem 2 zlatky, iný príjem nemala. Dôležitý je údaj o jej rozmeroch 2 siahly dĺžky, 2 siahly šírky a 3,5 siahly výšky.

Z vizitácie kostola vo Veľkom Koválove v roku 1811 sa o kaplnke sv. Jána Nepomuckého dozvedáme, že táto bola vystavená sedliakom Kalivodom. Kaplnka nemala nijaké dôchodky, bola v zlom stave. Priezvisko Kalivoda je v Smrdákoch známe, v roku 1795 bol Ján Kalivoda richtárom. Je na škodu identifikácie predmetnej kaplnky, že nie sú uvedené jej rozmery.

Teraz sa vráťme v úvode tejto kapitoly vyslovenému tvrdeniu. Rozmery terajšej kaplnky sú: dĺžka 6,83 m, šírka 5,19 m, výška asi 6,20 m. Ak údaje o rozmeroch kaplnky spomínanej v roku 1779 prepočítame, dostaneme dĺžku 3,80 m, šírku 3,80 m, výšku 6,65 m. Prvá (?) kaplnka sv. Jána Nepomuckého mala štvorcový pôdorys a bola podstatne menšia. Do dnešných čias zachovaná kaplnka z roku 1831 mohla byť vystavaná z vďaka za prežitie cholery v tomto roku.

Z uvedeného sa možno domnievať, že kaplnky sv. Jána Nepomuckého v Smrdákoch boli najmenej tri, včítane terajšej. Tie predošlé, o ktorých vieme kde boli postavené, už neexistujú. Mohli byť postavené mimo obec v blízkosti kostola, veľmi pravdepodobne po pravej strane Drínovského potoka, v jeho tesnej blízkosti. V auguste 1990 vypracovala PhDr. Ingrid Gajdošová z Krajského ústavu štátnej pamiatkovej starostlivo-

sti a ochrany prírody Bratislava, stredisko Trenčín pamiatkový zámer na reštaurovanie oltára sv. Jána Nepomuckého v kaplnke rovnakého mena v Smrdákoch.

Oltár predstavuje barokový typ, oltárna drevená architektúra pochádza z prvej polovice 18. storočia s pôvodnými plastikami v štítovom nástavci a novšou plastikou sv. Jána Nepomuckého z druhej polovice 18. storočia, na oltár osadenou asi začiatkom 20. storočia.

Okrem plastiky sv. Jána Nepomuckého v nike (výška 104 cm) v kanonickom rúchu a barete na retábulu oltára je vpravo plastika sv. Jána Krstiteľa a vľavo sv. Jozefa, ďalej plastika sv. Barbory (výška 51 cm). Táto je poškodená, umiestnená vpravo, predstavuje postavu kľáčiacu na ľavom kolene, v pohybe natočenom doprava. Ďalšou je plastika sv. Kataríny Alexandrijskej (výška 50 cm), znázorňujúca kľáčiacu postavu na oboch nohách, s ľavou rukou v patetickom geste na hrudi, umiestnená vľavo. Reliéf Panny Márie (výška 80 cm), na ktorom je zobrazená ako prostovlasá bosá dievčina kľáčiaca na oblaku, je v štítovom nástavci s dvomi anjelskými hlavičkami. Uvedené plastiky sú zhotovené z dreva, polychromované, čiastočne pozlátené.

Súsošie svätého Floriána, Vendelína a Rozálie

Súsošie sv. Floriána, sv. Vendelína, sv. Rozálie je situované na námestí Smrdákov, v minulosti nazývanom „štácia“. Samotné súsošie má trojuholníkový pôdorys a svätí sú obrátení tvárou do troch rôznych smerov. Súsošie pôvodne nestálo na tomto mieste, ale bolo sem preložené v súvislosti s výstavbou a úpravou cesty v roku 1956. Rok vzniku nepoznáme, v cirkevných záznamoch sa uvádza, že v roku 1887 už existovalo.

Najstarší náhrobok na cintoríne, za ním kaplnka sv. Jána Nepomuckého

Oltár v kaplnke sv. Jána Nepomuckého

V centre obce dominuje súsošie sv. Floriána, sv. Vendelína a sv. Rozálie

SMRDÁKY.

ROKY 1939 - 1945 PODĽA MIESTNEJ KRONIKY

Roky 1939 - 1945 podľa miestnej kroniky

Začiatkom roka 1939 bola založená miestna organizácia Hlinkovej gardy, do ktorej sa prihlásilo 64 členov. Za veliteľa bol ustanovený Peter Vacula, za jeho zástupcu Pavel Matuský, za veliteľa čaty a výchovného referenta Martin Bakiča, za osobného organizátora Alojz Šrámek, za propagačného referenta Karol Kríž, za hospodárskeho referenta Ferdinand Vacula. Predstavenstvo HG sa spočiatku pravidelne zúčastňovalo schôdzí v týždenných intervaloch, vždy v stredu od 19 do 21 hodiny.

V tom roku bola tiež ustanovená miestna organizácia Hlinkovej mládeže, jej vodcom sa stal Michal Vacula, zástupcom a pomocníkom Michal Chocholáček. Z dobrých a prospešných výsledkov ich práce a činnosti uvádzame zisk z divadelnej hry „Hriešnica“, ktorý venovali na vybudovanie ohrady okolo kostola.

V máji započali práce na ceste do Kovalova, rozpočet na jej výstavbu činil 190 000 Ks. Z tejto sumy okres dotoval čiastku 60 000 Ks, Krajina 50 000 Ks a 80 000 Ks financovali zainteresované obce. Obec Dojč 20% (16 000 Ks), Kovalov 50% (40 000 Ks), Smrdáky 30% (24 000 Ks). Cesta sa započala budovať zo Smrdákov.

Obecné zastupiteľstvo na svojom zasadnutí dňa 26. apríla

1939 schválilo prečíslovanie domov, čo sa aj uskutočnilo.

V tomto roku bola tiež založená miestna organizácia Matice slovenskej. Predsedníctvo pracovalo v tomto zložení: Ferdinand Vacula predseda, Martin Bakiča tajomník, Rozália Hajachová zástupkyňa tajomníka, Martin Chocholáček pokladník.

V tomto roku započalo činnosť aj obecné predstavenstvo zástupené v miestnej kultúrnej komisii (MKK), ktoré bolo ustanovené 15. novembra 1939 v tomto zložení: Ferdinand Vacula starosta obce, Imrich Bernát podpredseda, Štefan Bederka pokladník, Augustín Kubík člen, Rozália Hajachová zástupkyňa za vedenie školy, Peter Vacula zástupca za HG, Michal Vacula zástupca za HM, Július Šesták zástupca cirkevného úradu.

Nočného strážnika vykonával Matej Macek a to za ročný plat 500 Ks. Ako obecný sluha figuruje Michal Medlen s ročným platom 200 Ks.

Nový rok 1940 začal veľmi tuhou zimou, kedy nočné teploty klesali až na - 30oC, napadlo tiež veľa snehu. Vicinálna cesta do Senice bola tak zafúkaná snehom, že bola dorovna s terénom. Sneh v roklinách sa držal až do neskorých májových dní.

MKK spracovala v zahájenom kurze (od 20. 12. 1939) vzdelávania s dejín slovenského národa. Lektor čerpal najmä z Hrušovského Slovenských dejín, časopisu Osveta, neskôr z časopisu Národný pracovník. Účasť na kurze bola vysoká asi 40 občanov. Kurz skončil v marci. Cez zimné obdobie žiaci navštívili dve divadelné predstavenia. Zo zisku boli zakúpené niektoré časti javiska od majiteľky kúpeľov Alžbety Hajduovej. 14. marca sa konala oslava z príležitosti prvého výročia slovenskej samostatnosti. Slávnostný sprievod sa odobral na prvý breh, kde členovia HG rozložili vatru, započala sa slávnosť.

Centrum obce Smrdáky so súsoším sv. Floriána, Vendelína a Rozálie

Hlavný prejav predniesol Peter Vacula. Po skončení slávnostného pochodu za spevu národných piesní postupoval obcou k hostincu, kde sa odbavila akadémia spojená s kultúrnym programom. Slávnosť bola ukončená zborovým spevom piesne „Kto za pravdu horí“.

Po odchode učiteľky Rozálie Hajachovej (po 24. 8. 1940) ustanovením vedúceho notára v Čáčove pánom Jozefom Kovárskym bol za kronikára menovaný vtedajší učiteľ miestnej školy Vincent Piatrik.

V tom roku sa vykonal všeobecný súpis rožného dobytku a to hneď v januári. Podľa neho bolo v obci 262 kusov rožného statku, 42 koní, 297 ošípaných a 27 kôz. Bol tiež vykonaný odhad na počet stromov, ktorých bolo v obci a v chotári 5 400. Ovocia sa však urodilo výnimočne málo, hrozna len na ochutnanie. Urodilo sa málo sliviek, orechov, čerešní, jablák, hrušiek. Ani starí obyvatelia si nepamätali tak nízku úrodu ovocia. I ostatná úroda bola len asi polovičná oproti roku 1939, vydaril sa len jačmeň.

Pre zaujímavosť i porovnanie uvádzame tiež priemerné ceny v Ks: kôň 6 000, krava 3 300, teľa 400, ošípaná 9 Ks/kg živej váhy, hus 100, 1 q pšenice 160, raži 155, jačmeňa 140, kukurice 150, repy 17 - 20, 1 liter mlieka 1,10, vajce 0,35 - 0,50, kilogram medu 25 - 35 korún.

V tomto roku sa vyskytla aj červienka u ošípaných, uhynulo 10 kusov.

Kúpele mal v prenájme Viktor Vido, kúpeľníkov bolo však poskromne, absentovali pacienti z Moravy a Čiech. Počet obyvateľov bol 380, počet domov 80, v obci evidovali 12 analfabetov, z čoho bolo 10 Rómov a dvaja občania do Smrdákov prisťahovaní.

I v tomto roku pokračovali kurzy vzdelávania občanov, ktoré viedli Vincent Piatrik, Peter Vacula, Ferdinand Vacula a Karol Kríž.

Vykonal sa revízia obecnej knižnice a to na základe nariadenia Ministerstva školstva a národnej osvety, tie z kníh, ktoré obsahom nevyhovovali novým štátovým zmenám, najmä protináboženské a protimravnostné boli vyradené, čo vykonal Vincent Piatrik a Pater Vacula.

V dňoch 15. - 21. 12. 1940 bolo vykonané sčítanie ľudu. Výsledky boli nasledovné: počet obyvateľov 380, z toho slovenskej národnosti 358, inoetnických Rómov 21, iných 1 (z izraelskej komunity nik), počet domov 80, z toho obývaných 77, neobývaných 1, prázdnych 2. K obývaniu nespôsobilých domov nebolo.

V roku 1941 v súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do vojnového stavu bolo v obci do armády povolaných 24 mužov. Z nich dvaja boli odvelení do Sovietskeho zväzu a to Štefan Mihál a Rudolf Hlatký kde nastúpili k husárom a to k definfekčnej kolónii ako ošetrovatelia koní. Ostatní povolanci zostali v slovenských kasárňach a po 14 dňoch sa vrátili domov. Odvelení do Sovietskeho zväzu sa vrátili domov za necelý polrok vojenskej služby a to na Vianove 1941 a to na základe kladného vybavenia žiadosti ich rodičov.

Vstupom Slovenskej republiky do vojnového stavu kronikár zaznamenáva zdraženie ošatenia a plátňa o 500 - 1000%, podobné zdraženie nastalo u obuvi.

Bol zavedený prídelový systém na cukor, múku, mäso, masť, kávu, mydlo, petrolej a iné. Roľníci si z vymletého obilia

mohli ponechať 240 kg na rodinného príslušníka, prebytok boli povinní odovzdať štátnej obilnej spoločnosti. V súvislosti s prídelovým systémom rozšíril sa obchod „na čierno“, šmelina, napr. úradná cena masti činila 26 Ks/kg avšak na čiernom trhu 100 - 120 Ks, múka 4,50 Ks/kg úradná cena, na čiernom trhu až 30 Ks. Úroda obilia v tomto roku bola vyššia asi o 20 - 30% oproti minulému roku, kukurice nedozreli, ovocia takmer nebolo len sliviek sa niečo urodilo.

I v tomto roku v januári bol vykonaný všeobecný súpis dobytku. Je zaujímavé, že počet dobytku sa takmer nezmenil oproti roku 1940, ceny však vzrástli. Kôň zdražiel až na 12 000 Ks, krava na 5 500 Ks, teľa na 600 Ks. O niečo zdraželo obilie, kukurica, ovos, mlieko i vajčka.

Vodcovstvo nad HM prevzal Vincent Piatrik. Oslavy druhého výročia založenia Slovenského štátu, stromková slávnosť, spomienková slávnosť na M. R. Štefánika, školský majáles, divadelné predstavenia školskej mládeže a mikulášska slávnosť je výpočet kultúrno - spoločenských udalostí v obci. V tomto roku bola založená miestna osvetová komisia (MOK), ktorá organizovala kurzy pre chlapcov.

Na jesenné odvodov boli povolani Jozef Hlatký, Rudolf Horvát, Rudolf Medlen a Rudolf Starý. Nočný strážnik, staručký Martin Kovár ešte stále obetavo vykonával svoju funkciu.

Od 6. apríla boli v kúpeľoch ubytované 10 - 14 ročné deti v počte asi 100, ako vedenie mali asi 10 učiteľiek - vodkýň. Boli z Westfálska, ktoré bolo vystavené nepriateľským anglickým náletom, zdržali sa až do novembra.

Vojnové udalosti nabrali v roku 1942 na intenzite. Zo

Kvetinová výzdoba v centre obce

Obecný úrad • Streda je v Smrdákoch trhovým dňom • Pohľady do viacerých smrdáckych ulíc • Nová základná škola • Prvá bytová výstavba v Smrdákoch • Najnovšia bytová výstavba • V príjemnom prostredí Furmanského dvora, so štýlovým dreveným interiérom, trávia voľné chvíle obyvatelia obce ako aj pacienti kúpeľov

Smrdáčanov na Ruskom fronte bojovali povolanci z jesenných odvodov a tiež ďalší dvaja, Štefan Šrámek a Ferdinand Šrámek. V obci sa život prispôbuje ďalšiemu vojnovému roku. Rok je priaznivý pre obec, úroda obilia je asi o 20% lepšia ako minulý rok a po viacerých neúrodných rokoch sa urodilo aj veľa ovocia. I v tomto roku ceny poľnohospodárskych produktov naďalej vzrastali tak, ako aj vzrastali ceny zvierat. Pár koní sa predával za 20 000 Ks, krava za 10 000 Ks, teľa za 1 000 Ks, ošípaná za 45 Ks/kg živej hmotnosti, hus 80 - 100 Ks/kg, metrák pšenice za 250 Ks, raži za 245 Ks, jačmeň za 230 Ks, ovos 190 Ks, kurica 280 Ks, liter mlieka 2,20 Ks, jedno vajce za 1,20 - 3 Ks.

Mlatba prebiehala za dozoru komisárov. Gazda si mohol ponechať 210 kg pšenice a raži na osobu a rok, k tomu obilie na siatie, prebytok musel povinne odovzdať na výkup.

Z kultúrnych podujatí sa uskutočnilo divadelné predstavenie „Ježiško nám doniesol mamičku“, ktoré malo premiéru na Mikuláša. Z výnosu za divadelné predstavenie bolo zakúpené patentné rozoberateľné javisko v hodnote 600 Ks. Toto zhotovili miestny stolár František Ondrejko a všemajster Peter Vacula. Uskutočnila sa oslava tretieho výročia štátnej samostatnosti a to 14. marca. Pokračovali kurzy MOK. V jarných odvodoch boli odvedení Ján Fojtlín starší, Ján Fojtlín mladší, Jozef Fojtlín, Jozef Fritz, Štefan Macek, Anton Masaryk, Štefan Mešťánek, Jozef Vach a Rudolf Zima. Funkciu vládného komisára vykonával Imrich Bernát.

Dňa 27. novembra 1942 o 10 hodine sa u vládného komisára konala verejná dražba poľovného práva v chotári obce Smrdáky.

Kúpeľná sezóna bola o niečo lepšia ako v predchádzajúcom roku, v kúpeľoch boli ubytované a stravované nemecké deti, vedené učiteľmi spolu v počte 110 a to po celý rok.

Tretí vojnový rok 1943 priniesol zmiernenie dopadu na

obyvateľov Smrdákov, ceny oproti roku 1942 poklesli, ale nedosiahli úroveň roku 1940. Počasie bolo priaznivé, červienka u ošípaných postihla len pár kusov. Úroda obilia i ovocia bola dobrá, mlatba prebiehala za dozoru vládných komisárov.

Typickým javom tohto roka bol lacný stavebný materiál. Obyvatelia Smrdákov to plne využili, v prvom rade na opravu svojich domov, zámožnejší k stavbe domu. V tomto roku vôbec ako prvý súkromný poschodový dom si vystavil Gejza Morávek (dom, popisné č. 3), na nových pozemkoch stavali domy Gustáv Mahál, František Ondrejko, Trudolf Mešťánek, Rudolf Galnor. Opravy domov vykonali Michal Horvát, Ondrej Barkóci, Alojz Fojtlín.

Kúpeľná sezóna bola o niečo lepšia, čo sa týka návštevnosti ako v roku 1942, v kúpeľoch tiež boli ubytované nemecké deti spolu s učiteľmi. Škola bola pretvorená na dvojtriednu a v školskom roku vykázali 58 žiakov. Dočasnou učiteľkou bola Cecília Bachratá. Keďže učebňa naďalej zostala len jedna, vyučovalo sa v dvoch smenách.

Z kultúrno - osvetových podujatí ubudlo, 10. novembra 1943 sa uskutočnilo divadelné predstavenie „Už sú všetci v jednom vreci“ a mikulášsky večierok. Z osláv sa vykonala oslava štvrtého výročia založenia Slovenského štátu.

Vzhľadom na pretrvávajúce vojenské obdobie povinne sa zaviedla branná výchova a to v rozsahu od 6 do 60 rokov u chlapcov a mužov, u dievčat od 6 rokov do dňa sobáša, veliteľkou ženského oddelenia bola Emília Zimová, mužského oddelenia Vincent Piatrik. Veliteľom celej brannej výchovy bol poddôstojník v zálohe Arnold Medlen.

V jarných odvodoch bol odvedený Imrich Starý, na ruskom fronte bojovali Jozef Hlatký, Rudolf Hlatký, Štefan Mihál, Rudolf Medlen, Rudolf Starý, Rudolf Horvát, Anton Grón, Ferdinand

Šrámek, Štefan Šrámek, Jozef Fritz, Štefan Macek, Henrich Grón, Anton Masaryk. Nočný strážnik, stareček Martin Kovár, už len s vypätím síl vykonával funkciu nočného strážnika.

Rok 1944, štvrtý vojnový rok, bol pre Smrdáčanov málo priaznivý. Suchá jar nepriaznivo ovplyvnila úrodu ovocia i zbožia. Silne sa rozmnožil hmyz, najmä chrústov bolo neúrekom. Ovocie bolo z veľkej časti červivé, sliviek veľmi málo.

Ceny poľnohospodárskych produktov sa držali zhruba na úrovni roku 1943, v ľudoch sa už začala prejavovať apatia, ako poznamenáva kronikár „V ľudoch niet elánu, chuti do práce, život akoby bol zastavený.“

Značne stúpili ceny vajec až na 2 - 5 Ks za kus. Bolo to v dôsledku moru sliepok, ktorý „zavítal“ aj do Smrdákov. Dôsledky boli katastrofálne, až 4/5 sliepok vyhynulo.

V tomto roku kúpele prevzala do vlastníctva bratislavská župa, zostali však v prenájme Viktora Vidu. Nemecké deti v kúpeľoch zotvali až do júna. Kúpeľná sezóna bola slabšia ako v predchádzajúcich vojnových rokoch.

V kultúrno - osvetových podujatiach sa prejavila iniciatíva definitívnej učiteľky Cecílie Bachratej. Vykonala sa fašiangová beseda, počiatkom apríla sa uskutočnilo divadelné predstavenie „V ochrane kráľa hôr“, v hostinci bolo divadelné predstavenie „Až lipa zakvitne“. Zisk z týchto podujatí vo výške 2 225 Ks bol použitý na zakúpenie učebných pomôcok. Z osláv sa uskutočnili stromčeková slávnosť a piate výročie samostatnosti Slovenska. Po úmrtí starečka Martina Kovára, obec v tomto roku nemala nočného strážnika, lebo nik z obyvateľov za tak nízku odmenu túto funkciu nechcel vykonávať. Zvonárom a kostolníkom bol Rudolf Fojtlín, hostinským pre obec bol Imrich Mešťánek, rozličný tovar sa tak, ako aj v predchádzajúcich

rokoch nakupoval v obchode Karola Kríža.

V roku 1945 vrcholili oslobodzovacie boje. Frontová čiara sa v okolí Smrdákov pomaly posúvala, intenzita bojov priamo v Smrdákov i na okolí bola však malá. Na územie Smrdákov dopadlo niekoľko mín, nik však nebol nimi zabitý. Obyvatelia sa skrývali v bunkroch v prvom výmole i v pivniciach.

Od 2. februára 1945 sa do budovy školy nasťahovali ustupujúce jednotky Vlasovovej armády. Zväčša to boli Turci z Azerbajdžanu, boli ubytovaní v triede ale aj v kúpeľoch i v súkromných domoch. V Smrdákov sa zdržali asi jeden mesiac. Vyučovanie bolo prerušené až do 27. februára 1945. Cez veľkonočné prázdniny sa nasťahovali nemeckí vojaci s 35 ruskými zajatcami. Vyučovanie po prázdninách sa nezačalo načas, ale až 19. apríla 1945. Školský rok bol ukončený 28. júna, ale vysvedčenie sa rozdávalo až 3. augusta 1945.

Slovenského národného povstania sa zúčastnili Štefan Macek, ktorý bol za parašutistu vycvičený v ZSSR, čatár Štefan Šrámek (*20. 8. 1919 - + 4. 3. 1945), ktorý bojoval v armáde generála Ludvíka Svobodu. Ako 25 ročný padol v boji pri obci Smrečany. 7. apríla 1945 sa už bojovalo v bezprostrednej blízkosti Smrdákov, školská budova nebola poškodená, čiastočne boli poškodené budovy kúpeľov.

Kronikár Vincent Piatrik píše, že obec bola oslobodená sovietskymi vojakmi 7. apríla 1945, kým druhý údaj o oslobodení obce uvádza termín 9. apríl 1945 o 04 hodine.

Po oslobodení obce sa v kúpeľoch ubytovali vojská ruského leteckého štábu. V polovici apríla sa utvoril miestny národný výbor, čím zanikla pôsobnosť starostu, obecného výboru i notárskeho úradu v Čáčove.

Pohľad na obec zo severovýchodu

Centrum obce zo západu, z cesty od Koválova

Miléniový kríž, vysoký 27 metrov, postavený v roku 2000

Hoštenská studnička, nazývaná tiež "Studánka lásky" v lese nad Smrdákmi a kaplnky pri nej sú dobre udržiavané vďaka iniciatíve kúpeľnej lekárky - MUDr. Szirágieovej, obetavosti rodiny Cintulových z Oreského a pacientov kúpeľov, ktorí ju často navštevujú.

KÚPELE SMRDÁKY

Prírodné liečebné kúpele Smrdáky patria vďaka svojej minerálnej vode s najvyšším obsahom sírovodíka v Európe medzi najúčinnejšie slovenské kúpele pre liečbu kožných chorôb a ochorení pohybového aparátu. Liečbu a relaxáciu návštevníkov podporujú mierne klimatické podmienky a pokojné prírodné prostredie. Areál kúpeľov je dnes už zrastený s obcou Smrdáky a jeho krásny rozsiahly park postupne prechádza do voľnej prírody.

Prírodné liečebné zdroje

Žriedlová oblasť obce Smrdáky leží vo východnej okrajovej časti rozsiahlej karpatsko-alpskej priehlbiny, tzv. viedenskej panvy, ktorá je na našom území známa nielen výskytom minerálnych vôd, ale i nafty. Ich pôvod treba hľadať v treťohorách, kedy bolo naše územie zväčša zaliate morom. Karpaty tvorili pásмо ostrovov a plytkých lagún, v ktorých sa milióny rokov hromadili sedimenty z biologického materiálu, hlavne z bielkovinových častí tiel vodných živočíchov. Ich anaeróbnou bakteriálnou premenou v závislosti na miestnych podmienkach následne vznikli ložiská sírovodíkových vôd alebo plynov či ropy. Aj preto zložitá geologická stavba smrdáckej žriedlovej oblasti umožňuje

výskyt až troch rozličných druhov podzemných vôd. V prvom rade sú to doteraz najznámejšie sírovodíkové minerálne vody. V druhom rade sa tu nachádzajú slané jódobromové minerálne vody, ktoré sa doteraz balneologicky nevyužívajú. Posledným druhom sú obyčajné vody, hlboké a povrchové, ktoré majú svoj samostatný režim. V súčasnosti sa v Smrdákoch používajú dva pramene sírovodíkovej vody s názvom Jozef I. a Jozef II., s nasledovnou balneologickou charakteristikou: prírodná, liečivá, slabo mineralizovaná, hydro-uhličitanovo, chloridouhličitanová, sódna, sírna voda so zvýšeným obsahom kyseliny boritej, studená (teplota 13 °C), hypotonická, zásaditá s obsahom sírovodíka cca 600 mg/l vody.

Geológia, hydroológia, balneohydroológia

Na geologickej stavbe žriedlovej oblasti Smrdák sa okrem útvarov kvartéru zúčastňujú mladotretóhorne horniny. Celkový geologický ráz oblasti podmieňujú tektonické línie, ktoré určujú aj pozíciu geologických útvarov a obehový režim minerálnych a obyčajných vôd v nich.

Cez obec Smrdáky prebieha v smere VSV - ZJZ zlomová línia nazývaná geológmi ako „farská porucha“. Protiklonným zlomom je zlom kovalovský, vyvinutý južne od Smrdák. Tretím významným zlomom je zlom štefanovský, ktorý pretína farskú poruchu a pokračuje na severnej tzv. unínskej kryhe, kde oddeľuje

vrchný helvét od sarmatu a tortonu na vysokej kryhe.

Z hľadiska hydrogeologického je oblasť Smrdáky nositeľom troch rôznych druhov vôd:

- 1/V tejto oblasti najznámejšie sú minerálne vody slané, sírne, zásadité, ktoré možno primárne zachytávať v burdigalskom obzore vyvýšenej medzikryhy a južnej kryhy.
- 2/Severná vysoká kryha je nositeľom minerálnych vôd slaných jódoých s nízkym obsahom H₂S, alebo aj bez obsahu H₂S a čiastočne ovplyvnených obyčajnými vodami.
- 3/Tretím typom podzemných vôd v tejto oblasti sú obyčajné vody, ktoré zdviňujú panónske a sarmatské štrky kovalovskej prepadliny a sú aj v piesčitých íloch karpátu v zlomovom pásme pozdĺž farskej poruchy.

Autori prác o geologickej štruktúre v oblasti Smrdák pripisujú zlomovým poruchám funkciu bariéry medzi jednotlivými rozdelenými zvodnenými obzormi. Svätajánsky zlom tvorí významnú bariéru pre prestup H₂S od juhu k severu do severnej vysokej kryhy. Preto minerálne vody v tejto kryhe sú bez obsahu sírovodíka, ale majú pomerne vysokú mineralizáciu cca 7000 mg/l.

Chemizmus vôd uvádzame príkladom rozboru vzoriek z vrtov: sú to vody výrazne natrium chloridového typu a s významným obsahom jódu (do 15 mg) a brómu (do 18 mg). Celkový obsah rozpustených pevných látok tu dosahuje 7,5 g/l. Pomerne výrazné zastúpenie tu má aj amoniak (do 31,0 mg/l) hlbinného pôvodu.

Z plynnej zložky je podľa laboratórnych rozborov z fixovaných vzoriek vody zastúpený v malom množstve sírovodík (do 0,75 mg/l). Prítomnosť metánu bola zistená vizuálne priamo pri vrte, zapálený horel nízkym plameňom - teda bez väčších tlakových podmienok.

Chemizmus vody svedčí o naftovom pôvode čerpaných vôd. Prevládajú v nich chloridy alkálií. Z balneologického aspektu sú využívané liečivé smrdácke vody hodnotené ako prírodné, stredne mineralizované, chloridové sodné, jódové (vody) so zvýšeným obsahom bromidov, hypotonické, studené.

Okrem už uvedených stredne mineralizovaných vôd sú známe priamo z kúpeľného areálu i vody nízko mineralizované (2000 - 3000 mg.l-1).

Stredne mineralizované vody má zdroj SB - 1 (pod Holým vrchom). Tieto vody vykazujú obsah jódu, sú však bez obsahu sírovodíka, t. č. sa zdroj SB - 1 nevyužíva. V súčasnosti sa k liečebným účelom využívajú minerálne vody z vrtu ST - 2, ktorý počas prieskumu hydrogeologických prác bol navrhovaný pod vedením Prof. Dr. Ota Hynieho, DrSc. Jeho hĺbka je 31 metrov. Vrt Z - 1, ktorý je umiestnený v neďalekej vzdialenosti od ST - 2, vykazuje väčšiu hĺbku a to 76,5 metrov. Tento bol navrhovaný pod vedením Mgr. Augustína Rebra v roku 1971. Vzhľadom na jeho väčšiu hĺbku vykazuje oproti vrtu ST - 2 iné hydrogeologické parametre, obsah H₂S až 690 mg.l-1, voda z vrtu vykazuje tiež rozdielnu celkovú mineralizáciu, obsah CO₂ i teplotu.

U oboch uvedených zdrojov ST - 2, Z - 1 boli v roku 1972 vykonané aj rádiologické merania. Objemová aktivita radonu 222 činila u ST - 2 1,3 MJ a u Z - 1 2,6 MJ a je zo slovenských kúpeľov spolu s Trenčianskymi Teplicami najnižšia. Celková aktivita alfa je u oboch zdrojov nižšia ako 10. Celková aktivita beta v pCi.l-1 bola u zdroja ST - 2 67, u zdroja Z - 1 245.

Rozbory minerálnych vôd a bahna

Je nesporné, že aplikácia minerálnych vôd a bahna k liečebným účelom súvisí s poznaním zloženia vôd a bahna. Čím sú rozborov oboch uvedených prírodných liečivých médií dokonalejšie, presnejšie, tým úspešnejšia a účinnejšia môže byť ich aplikácia k liečebným účelom.

Aj rozborov majú svoj vývoj, zdokonaľovanie. Súvisí to so stavom poznania a využitia fyzikálno - chemických zákonov, v neposlednom rade so zdokonaľovaním analytických metód, analyzátorov.

Za doteraz najstarší rozbor smrdáckych minerálnych vôd sa považuje rozbor Jána Mateja Gottmanna z roku 1763. Prehľad ďalších autorov rozborov minerálnych vôd po Jánovi Matejovi Gottmannovi možno vyhľadať v diele Dr. Ferencu Biringera, v diele Dr. Jozefa Kalancia Nagya i MUDr. Jána Bencu, z nich ako prví analyzátori figurujú bývalí niekdajší lekár holičského panstva a neskoršie hlavný lekár hornonitrianskej župy Dr. Krisch a Dr. Adolf František Lang. Dr. Krisch k prameňom uvádza, že za bezveterného počasia možno z minerálnej vody unikajúce plyny zapáliť. Povrchová minerálna voda v okolitých barinách nemá odtok, stráca sa.

MUDr. Ján Benca vo svojom článku na strane 77 uvádza, že prvý rozbor bol vykonaný Dr. Adolfom Františkom Langom a to pred rokom 1840. Teplotu vody určil na 12oR (15oC).

Banský poradca Johann von Petko vo svojej práci „Geologický popis západného Uhorska hraničiaci s riekou Morava“ vydanej Maďarskou zemepisnou spoločnosťou v roku 1857 na str. 198 uvádza, že profesor na technickej univerzite v Budapešti Eduard Lászlo analyzoval smrdácke minerálne pramene. V minerálnej vode dokázal okrem známych minerálií tiež jód 2,5 mg/l (NaJ), a sírnik meďnatý. Teplotu vody však udáva 17,5oC. Minerálne vody zaraďuje medzi studené, železnato síraté, slané vody.

Okrem piešťanských a smrdáckych síratých prameňov sa síraté pramene nachádzajú v Banke pri Piešťanoch na ľavej strane Váhu, v Kplotovciach (teplý prameň), v Kojatíne (okr. Prešov) a v chotári obce Kopčany.

V roku 1870 vykonal analýzu minerálnych vôd viedenský profesor Kletsinszky, v tom čase súdno stoličný chemik. Špecifickú hmotnosť minerálnej vody stanovil na 1,00161 g/cm³. Účinok sírnych zlúčenín pôsobí v čerstvom stave jej odobratia slabokyslo, neskoršie však voda vykazuje mierne alkalickejšiu reakciu. Jej farba sa na vzduchu pomerne rýchlo mení na žltú, neskoršie sa voda mliečne zakalí. Pevných súčastí, t. j. minerálnych látok stanovil 2,6687 g.l- 1. Stanovil tiež sírnik meďnatý, a to v množstve 1 mg.l- 1, tiež jodid sodný v množstve 2,5 mg.l- 1. Kletsinszky k rozboru dopĺňa, že smrdácka voda je čo do obsahu sírovodíka prekvapivo bohatá, voda je železito zásaditá, ktorej obsah sírovodíka patrí bezpochyby k najúčinnejším k použitiu ako liečebných kúpeľov.

Záujem vedcov o minerálne vody sa začiatkom nášho storočia stupňoval. Okrem chemizmu sa vedci zaoberali tiež geologickou štruktúrou Smrdákov a ich okolia, hydrogeologickými pomermi a snažili sa vysvetliť i pôvod týchto minerálnych vôd. Z tých, ktorí v uvedenom výskume vynikli uvádzame Prof. Kocha, J. Vitáliša (1915), J. Jáhna, E. Schnabela (1923), A. Matějku (1938).

Historický pohľad na kúpeľnú budovu s jazierkom, ktoré dnes už nejestvuje

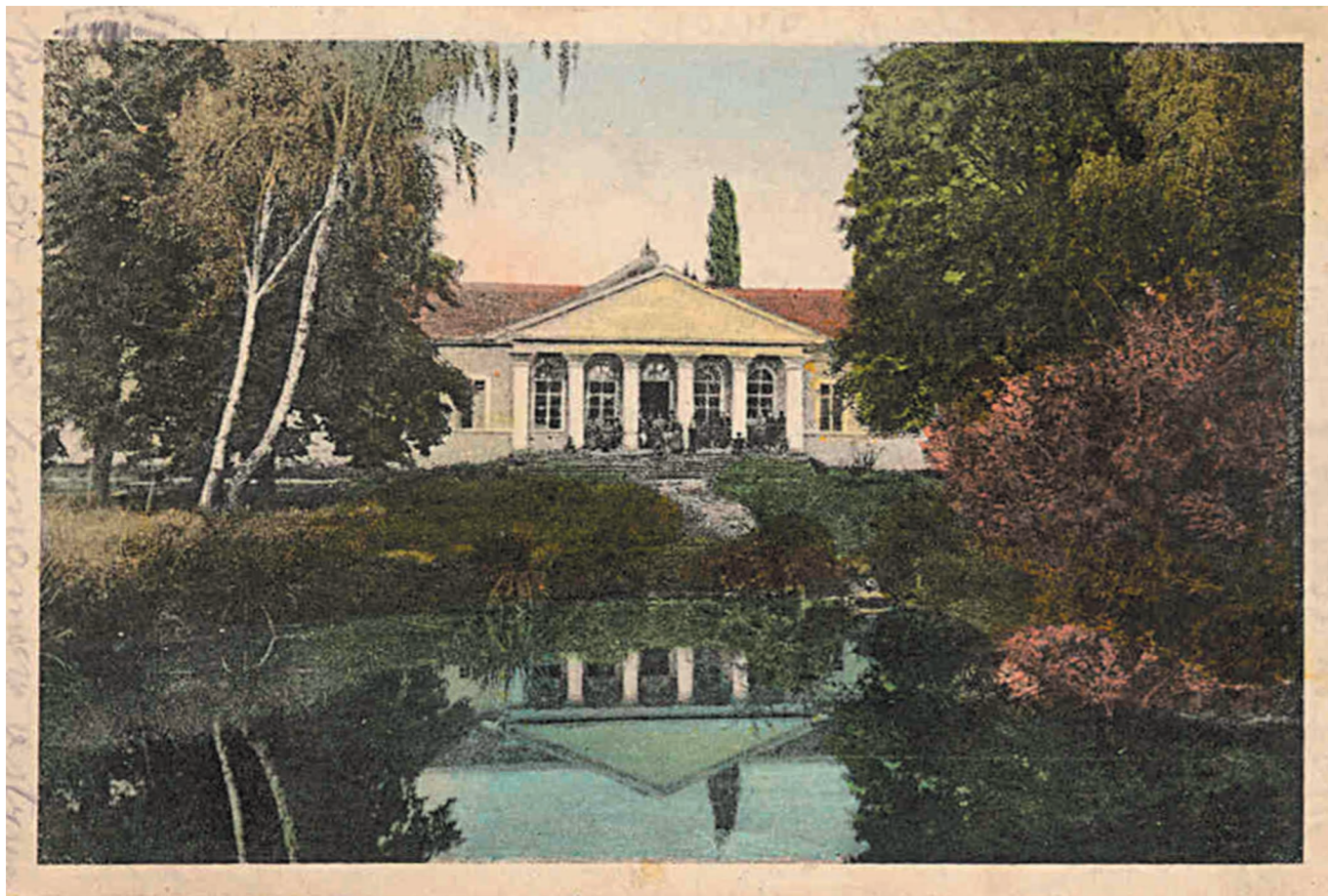
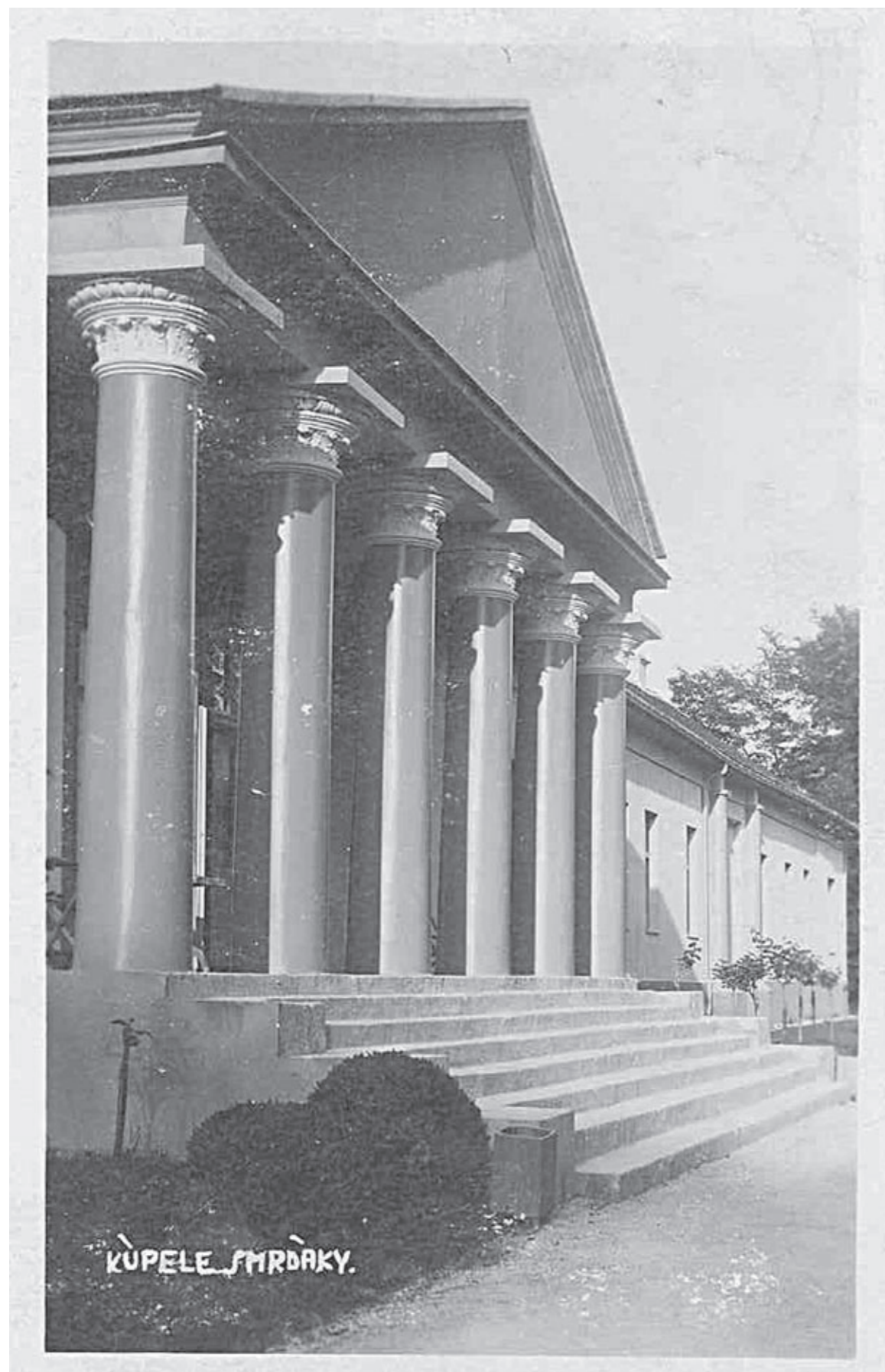

Foto
Protiva
Senica n/M.

Smrdáky

Hlavný vchod do kaštieľa - stĺporadie s korintskými hlavicami

Podobná je analýza od V. Veselého z roku 1927. Okrem dotiaľ známych súčastí, minerálne vody uvádza už aj hodnotu jej radioaktivity (9 m.j.). Tento rozbor bol zverejnený i v Balneografii Slovenska. Jej autor Prof. Juraj Hensel z výsledkov rozboru usudzoval na väčší balneologický význam ako celoštátny. Tieto veľavravné slová fundovaného profesora okrem viacerých iných priaznivých odporúčení, podnikli záujem o kúpele Smrdáky.

Od roku 1949 skutočne aj započal systematický prieskum. V rámci neho bola odvrátná studňa o hĺbke 47 metrov a to priamo v kúpeľnom parku. Chemizmus vody počas čerpacích pokusov sledoval Dr. J. Němejc, elektrickú vodivosť Dr. J. Zeman. Odvrátna studňa zlepšila situáciu v zásobovaní minerálnou vodou čo do jej množstva, stabilizovala sa jej kvalita, čo do zloženia. Predtým využívané plytké, kopané a vzájomne pospájané studne túto možnosť nedávali.

V tomto období boli upresnené názory na pôvod minerálnych vôd, ktoré Dr. Janáček zaradil k hlbinným vodám naftovým, vystupujúcim po zlomových plochách k povrchu. Za dokonalý rozbor minerálnej vody možno považovať rozbor hlavného kúpeľného prameňa vykonaný Dr. J. Janákom v roku 1953. Tento zdroj vykazoval teplotu len 15,5°C, nevykazoval však prítomnosť brómových zlúčenín. Síra sa v minerálnej vode vyskytovala vo forme plynného sírovodíka, tiež vo forme síranov, sířičitanov, sířitanov, sířnikov, z organických zlúčenín síry to boli hlavne merkaptany a sulfidické zlúčeniny. Odparok tejto vody bol značne vysoký a vykazoval hodnotu až 2 084,0 mg.l-1 (pri 180°C/2 hod.). Pri rozbere bola využitá už známa spektrálna analýza, čím sa kvalitatívny rozbor rozšíril o súčasti kovov lítia, striebra, stroncia, bárya.

Z vykonaných analýz znovu rezultovali priaznivé a sľubné posudky balneologické, doplnené o posudky genetické, čo urýchlilo ďalšiu etapu výskumu od roku 1953. Podarilo sa vrt až do hĺbky 301 metrov. I z takej veľkej hĺbky bola získaná minerálna voda, z ktorej obsah plynného sírovodíka je z dotiaľ známych európskych sírovodíkových vôd najvyšší. Z tohto vrtu podrobné makroskopické rozbor vykonala Dr. K. Sláviková

(1953). Zaujímavý je aj záujem vedcov, výskumníkov po tak sľubných výsledkoch zväčšil. O päť rokov na to, v roku 1958 boli vykonané série hlbkových vrtov v rámci naftového výskumu v lokalite Smrdákov, kedy do materinského horizontu bolo vrátné až do hĺbky 543 a 587 metrov. Z vrtov získaná minerálna voda obsahovala až 683 mg sírovodíka v litri vody.

(1953).

Po zhodnotení výskumu našimi odborníkmi J. Janáčkom (1956), J. Hroncom (1958), V. Špičkom (1959), možno uvažovať zásadný výskum smrdáckych minerálnych vôd za uzatvorený. Boli vytvorené predpoklady na návrh definitívneho zachytenia minerálnych vôd. Tým vznikli reálne predpoklady na dobudovanie smrdáckych kúpeľov na kúpele výnimočného významu.

Ako uvádza MUDr. Ján Benca, prvý rozbor bahna bol vykonaný až v roku 1951 B. Brožekom a E. Hadačom. Zloženie bahna je uvedené v článku MUDr. Jána Bencu.

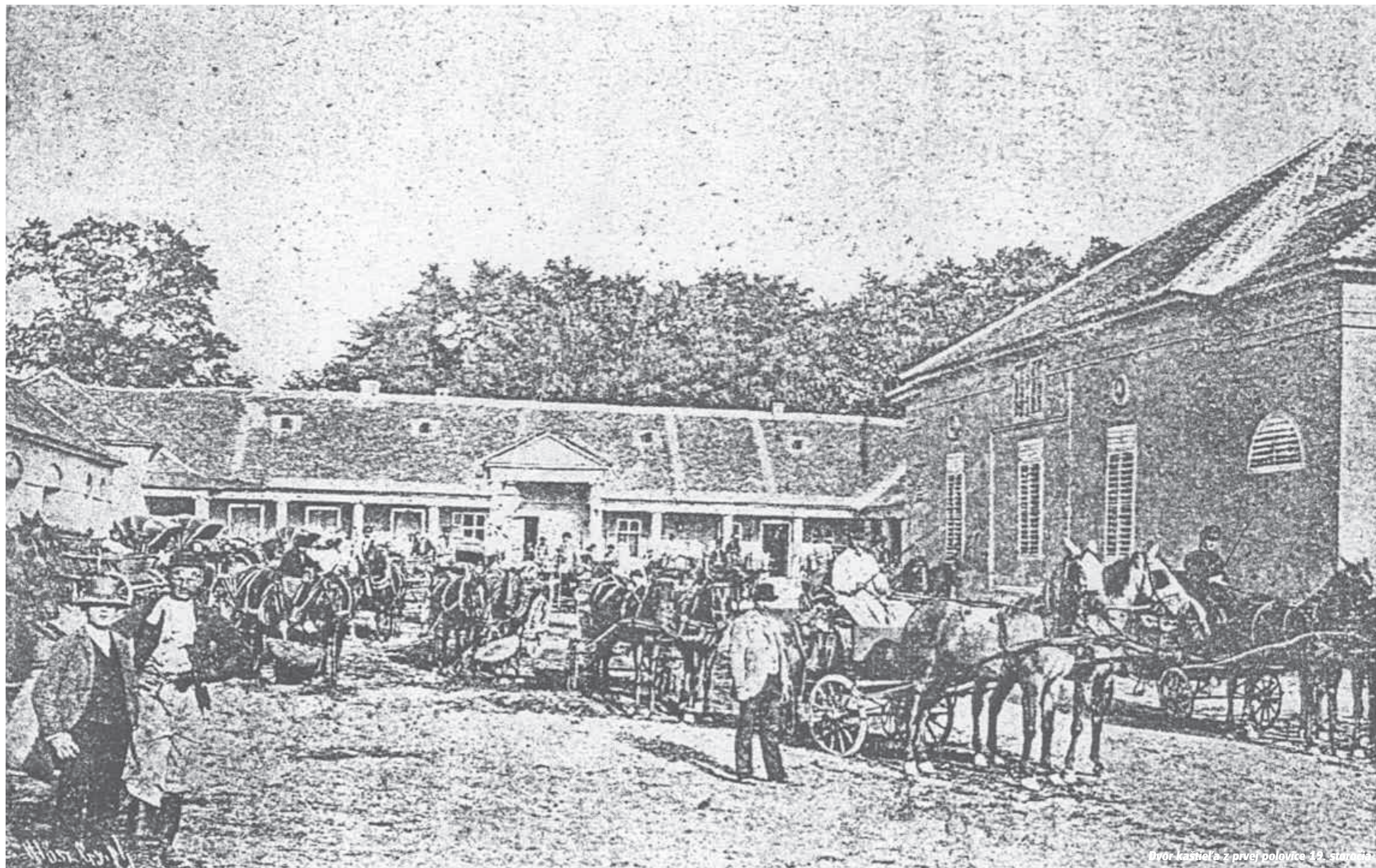
V sušine bahna je najviac zastúpený SiO₂ vo forme piesku, silikátov hlinitých, sodných a vápenato-horečnatých, o ktorých je známe, že nevykazujú liečivý účinok, ale v bahne sú nosičom jeho účinných látok. Z jeho zaujímavých zložiek uvedieme oxid titaničitý, pyrit (FeS₂). Celkom sušina vykazuje 94,82% hmotových neústrojných látok, ústrojných látok však len 4,38% hmotových. Celkový obsah síry je okolo 1%, pričom síra okrem jej už uvedenej podoby v minerálnej vode sa v bahne vyskytuje aj vo forme lipidnej, pyritovej.

Samotné bahno sa pred jeho aplikáciou na zábaly zrieduje koncentrovanou minerálnou vodou, po zamiešaní sa podrobuje procesom zrenia. Až takto vyzreté a obohatené bahno vykazuje zvýšené liečivé účinky.

Okrem hydrogeologického prieskumu, prieskumníci venovali pozornosť aj geologickému prieskumu bahenných ložísk, a to od roku 1956. V rámci tohto prieskumu boli odhadnuté zásoby skúmanej záujmovej plochy odhadnuté na 750 tisíc ton, odhad na nepreskúmané ložiská (širšie okolie Smrdákov až koválovský chotár) dáva to isté číslo, teda v prípade potreby sú zásoby bahna až 1,5 mil. ton.

Chemický rozbor liečivých vôd uvedené v atestácii druhého stupňa z dermatovenerológie MUDr. Iva Schwarza.

prameň: teplota °C:	ST-2(Jozef I.) 13,5	Z-1(Jozef II.) 11,4	prieskumný vrt S-2 16,5
Li	-	-	14,8
Na	781,5	815,0	2462,4
K	49,6	49,5	58,4
NH ₄₊	4,93	1,04	30,0
Mg	53,4	52,9	60,31
Cu	92,0	87,19	138,67
Fe	6,6	4,88	0,79
Mn	-	0,52	0,08
Cl-1	733,6	778,92	4080,0
Br-1	-	-	2,5
I-1	-	-	10,4
NO ₃₋₁	neg.	neg.	1,0
SO ₄₋₂	46,5	37,0	2,46
S ₂ O ₃₋₂	-	-	-
Hydrosulfidy	121,9	15,05	-
Bikarbonáty	1188,5	1395,54	530,8
Fosforečnany	0,0047	-	12,0
H ₂ SiO ₃	21,9	217,62	20,12
Kyselina boritá	59,0	-	13,8
CO ₂	589,0	214,2	-
H ₂ S	597,0	673,0	-
Celk. mineralizácia	3159,73	3455,665	7438,53

Dvůr kaštieľa z prvej polovice 19. storočia

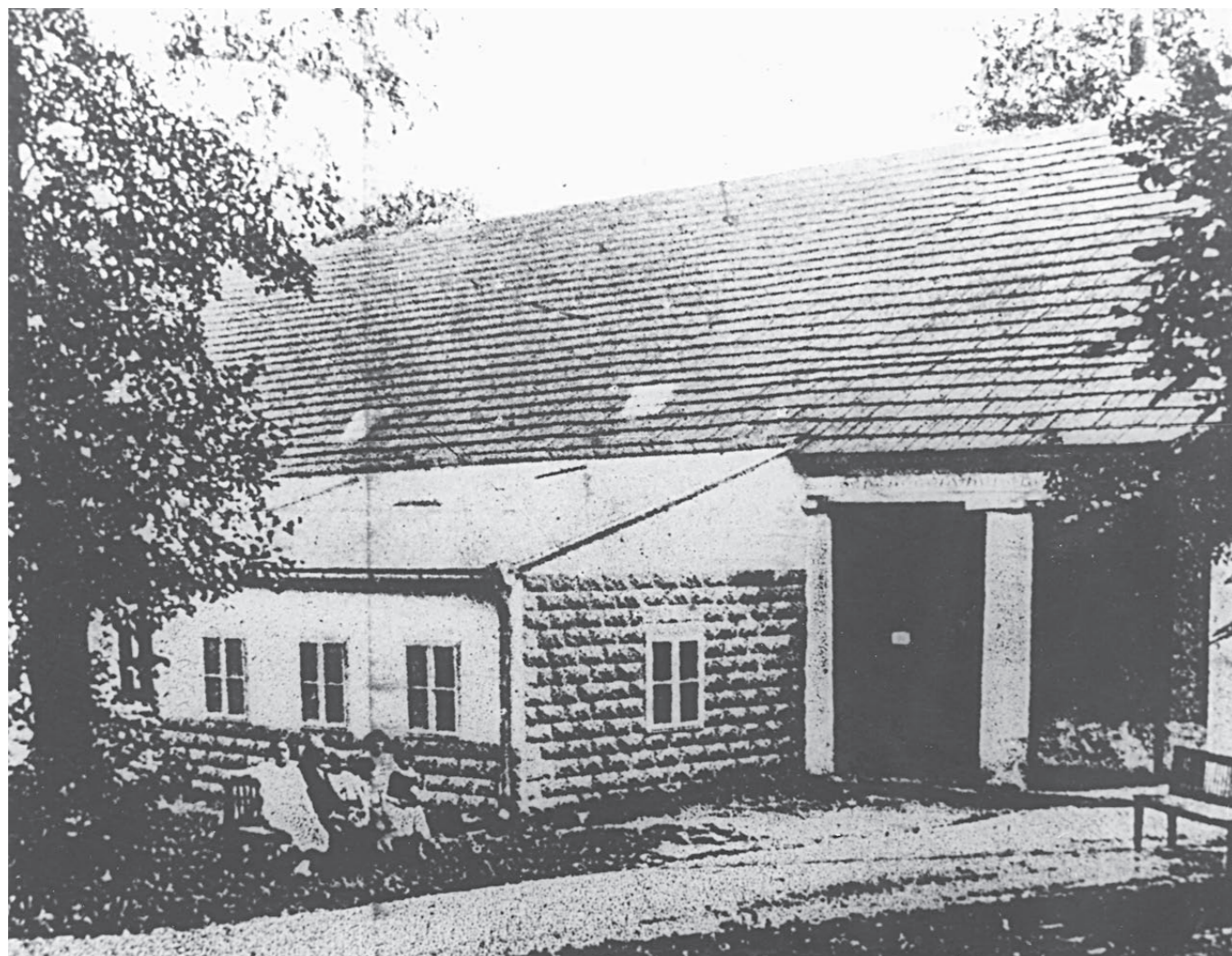
Kúpele Smrdáky.

Sírovodík

Hlavnou účinnou zložkou smrdácej vody je prvok síra, konkrétne sírovodík. Práve pre vysoké hladiny sírovodíka v minerálnej vode sú kúpele oddávna vyhľadávané nielen domácimi, ale i zahraničnými hosťami. Stačí koncentrovanú vodu z prameňa 5 násobne zriediť mäkkou teplou vodou, a podať formou vaňového kúpeľa. Minerálne vody zo sírovodíkového prameňa vytvorili v nánosoch spráše postupne aj ložiská bahna. Horúce bahno chladne 4 x pomalšie ako voda, a umožňuje prechod tepla hlboko do všetkých kĺbov i chrbtice. Bahenný zábal sa tým podieľa na spoločnom liečebnom vplyve so sírovodíkovými kúpeľmi.

Sírovodík ovplyvňuje prekrvenie a výživu všetkých zložiek kože, priaznivo vplyva na látkovú premenu a znižuje zápalové prejavy na koži a v kĺboch. Má aj čistiaci a dezinfekčný význam, pretože odoberá kyslík škodlivým baktériám. Nemenej dôležité sú aj účinky ďalších minerálnych látok. Obsah soli (NaCl) pôsobí proti suchosti kože a drsnému povrchu tým, že udržiava v koži vodu a vyhladzuje pokožku. Magnézium (Mg) pôsobí proti zápalom kože a rozumne upravuje účinok slnečných lúčov. Výsledkom je nielen liečba, ale aj ochrana i revitalizácia kože a pokožky.

Panský kúpeľný dom, stav okolo roku 1937

Sírovodík ľahko preniká nielen do kože, ale cez kožu sa jeho aktívne zlúčeniny dostávajú aj do hlbokých štruktúr, svalov i kĺbov. Na porovnanie tohto vplyvu stačí uviesť, že kúpeľ v obvyčajnej 37 °C teplej pitnej vode znižuje bolestivosť kĺbov iba o 5 %, no kúpeľ v rovnako teplej sírovodíkovej vode až o 30-40 %. A tento liečebný účinok proti bolesti začína počas kúpeľa, a trvá a pri následnom odpočinku či pohybových aktivitách.

Liečebný účinok sírovodíka bol na bunkovej úrovni vysvetlený iba v nedávnych rokoch. Ukazuje sa však, že sírovodík ešte neodhalil všetky svoje možnosti.

Balneoterapie v sírovodíkovej minerálnej vode spolu s liečivým bahnom priaznivo vplyva nielen na telo, ale blahodarne pôsobí aj na dušu. Spojenie týchto účinkov s diétnou liečbou, pohybovými aktivitami a relaxom, prírodnou helioterapiou alebo fototerapiou s elektroterapiou, masážami i bahennými zábalmi dáva vynikajúce predpoklady pre úspešný komplexný balneoterapeutický vplyv na kožu i pohybovú sústavu.

História kúpeľov

O prvých počiatkoch kúpeľov sa zachovalo málo materiálu. Povesť o vzniku kúpeľov hovorí o pastierovi, trpiacom na „boľavé

nohy“, ktorý pásal dobytok v miestach terajších kúpeľov. V tých dobách rozprestierali sa tam pasienky, močariská a lesy. Pastiera upútal zvláštny zápach, vychádzajúci z malého prameňa. Podivná voda vnukla pastierovi myšlienku vykúpať v nej svoje choré nohy. Skoro sa presvedčil o hojivom účinku vody, lebo bolesti začali slabnúť. O vode sa dozvedel aj horár z neďalekej horárne, ktorého chorá dcéra už dlhší čas nevládala na nohy. Vyskúšala kúpele a taktiež s úspechom. Šťastné vyzdravenia napomohli rozšíreniu zvesti o liečivosti prameňa a chorí ľudia ho začali vyhľadávať. Toľko rozpráva povest.

Historicky sa možno opierať o samotný názov Smrdáky - po maďarsky Bűdöskő, ktorý je pre kúpele charakteristický a nesporné je odvodené od zápachu minerálnej vody. O liečivých prameňoch je známe, že ich vodu obyvatelia používali pri rôznych chorobách dávno pred založením kúpeľov. Vedeli, že do kúpeľa z pramenitej vody, musia pridávať obyčajnú vodu v určitom pomere. Miestni roľníci dávali pramenitú vodu piť aj dobytku - chorému na uzdravenie, zdravému miesto soli. Mali vraj potom dobytok dobre živý a choroby sa ho „nechytali“. Žijúci starí Smrdáčania dosvedčujú, že nechávali dobytok s boľavými, opuchnutými nohami stáť v bahnitom močiar, presýtenom minerálnou vodou.

Prvé zmienky o liečivej vode pochádzajú zo známeho diela slovenského polyhistora Mateja Bela Notitia Hungariae Novae z roku 1736, k prvým rozborom vody prišlo zásluhou lekára Jána M.Gottmanna v roku 1763.

Vzácná fotografia manželov Hajdu - II. skupiny stráže z Brna

Kúpele založil v roku 1832-33 šľachtic Jozef Vietoris. Prvou budovou, ktorú postavil, bol tzv. spoločný kúpeľ - „Balnearium commune“. Bola to budova štvorcová s vestibulom pozdĺž celej budovy. V strednej časti bolo 11 oddelených kabín pre vane, ďalej miestnosť na ohrievanie vody. Na oboch koncoch budovy boli byty pre kúpeľnú obsluhu.

Súčasne s kúpeľnou budovou postavil Vietoris aj kaštieľ, určený na ubytovanie hostí šľachtického pôvodu. Bola to zaujímavá architektonicky riešená budova, postavená do tvaru uzavretého obdĺžnika (500 stôp dlhého a 250 stôp širokého). Z južnej strany bolo stĺpové priečelie ako hlavný vchod do priestrannej, klenutej a maľbami zdobenej jedálne a spoločenskej sály. Zakladateľ kúpeľov upravil aj priestory pred kaštieľom a pri kúpeľnej budove. Kaštieľ postavil na pôde navezenej do výšky 3 - 5 stôp. Močiare dal sčasti zaviesť zemou, sčasti odvodniť kanálmi, staré, bütľavé vrby a iné stromy vyklčovať, porobiť chodníčky a vysadiť nové kríky. Možno teda hovoriť o akejsi parkovej úprave a vytváraní prvkov kúpeľného prostredia. Základy kúpeľného strediska boli vytvorené a návštevnosť rýchle stúpala.

Staré spoločné kúpele svojou kapacitou nestačili a v rokoch 1838 - 39 postavili ďalšiu budovu, tzv. nový kúpeľ - pánsky. Tejto sa staré kúpele nemohli rovnať ani čo do krásy ani pohodlia a veľkosti. Mala 20 murovaných kabín s drevenými vaňami a ležadlami. Technické vybavenie kúpeľov bolo dokonalejšie. Bola tu pec s vmurovaným kotlom, drevené nádrže na min-

erálnu aj obyčajnú studenú vodu. Voda z prameňov sa čerpala pumpou, poháňanou pomocou hriadeľa koňom, do nádrží sa privádzala a z nádrží a kotlov sa rozvádzala do kabín potrubím, do vaní sa púšťala točkami.

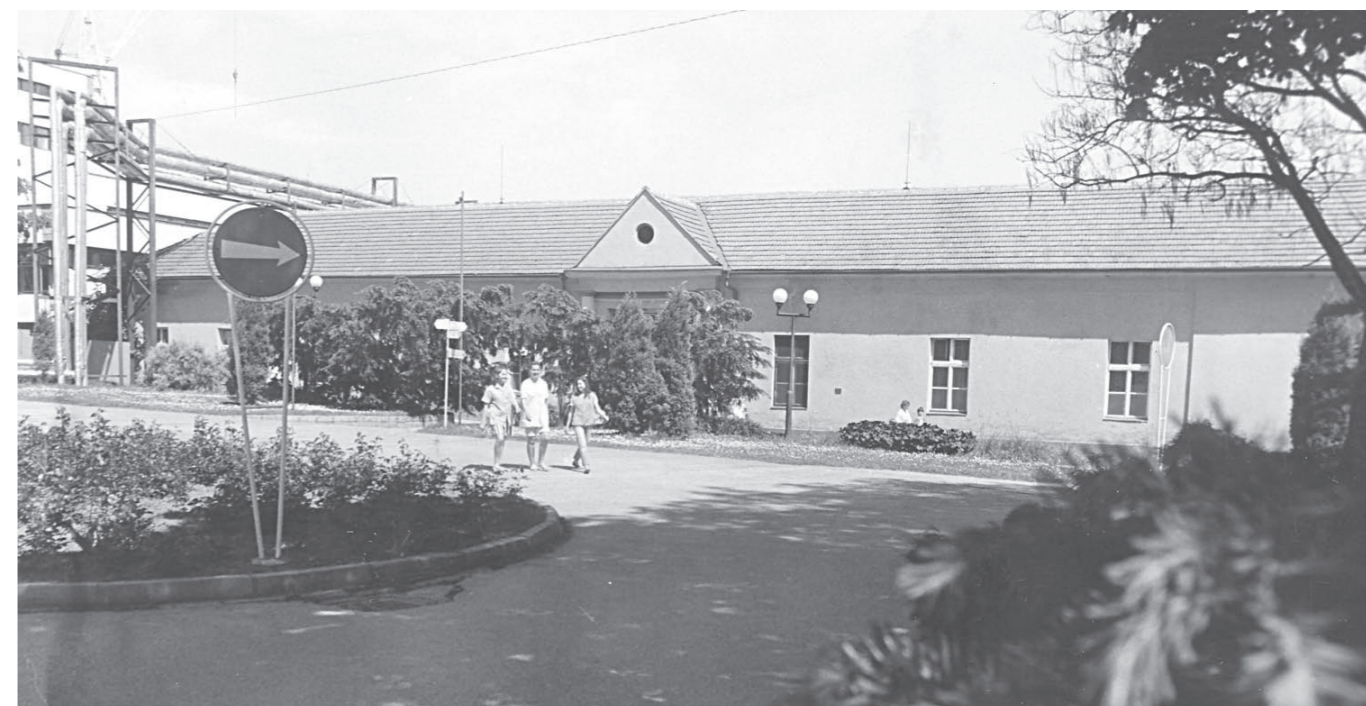
Nové kúpele boli vyhradené pre šľachtu a pre chudobný ľud ponechali staré. Už vtedy boli staré kúpele pre veľký počet chorých nepostačujúce, veľmi častým používaním sa skoro opotrebovali, znečisťovali sa rozlivaním vody pri ručnom roznášaní, boli vlhké, zle vetrané a ukazovala sa potreba vystavať väčšie. Zatiaľ museli pacienti zháňať ubytovanie a stravovanie v domčekoch miestnych obyvateľov, mnohí Smrdáčania podávali doma aj kúpele - nosili domov minerálnu vodu z prameňov. Majitelia kúpeľov sa bránili odnášaniam vody a stavali k nej stráže s puškou.

Na zhromaždení lekárov a lekárnikov Nitrianskej župy v roku 1839 boli podľa mena známe dva pramene liečivej vody: prameň Jozef, nazvaný po zakladateľovi, a prameň Vilhelmína, pomenovaný po jeho dcére. Oba pramene boli spojené podzemným potrubím a chránené štvorcovou drevenou nádržou. Voda v prameni bola sivohnedá, povrch bol potiahnutý žltkastým povlakom a z hĺbky neustále vystupovali bubliny, ktoré sa objavovali vo väčšom množstve pred búrkou alebo pri intenzívnejšom slnečnom žiarení. Zrána sa nad prameňmi vznášala biela hmla a pach unikajúceho sírovodíka bolo cítiť viac než na 100 krokov od prameňa.

O histórii od založenia kúpeľov až do konca 19. storočia sa

nezachovali správy. Kúpele boli v období pred prvou svetovou vojnou čoraz vyhľadávanejšie pacientmi z celého územia Rakúsko-Uhorska. Do Smrdák pozývali v prvých rokoch nášho storočia popredných umelcov a kultúrne súbory, najmä z Viedne. Kúpele si všímali aj vedecké autority: hydrogeológovia, chemici a lekári. Za prvej svetovej vojny sa v kúpeľoch liečili chorí a ranení vojaci. V povojnových rokoch kúpele prechodne upadli. Po niekoľkoročnej stagnácii ožili a popri súkromných pacientoch sa zaujímajú o liečbu aj zdravotnícke a sociálne ustanovizne, poisťovne, úrad vojenských poškodencov a iné. Čoskoro sa ukázala potreba rozšíriť kúpeľnú budovu. V roku 1926 k pôvodnému panskému kúpeľu pristavili priestory na odpočívanie a bahenné zábaly, počet vaní zvýšili z 20 na 40, „starú“ kúpeľnú budovu s 11 vaňami zbúrali, pretože už nebola vhodná pre kúpeľné účely.

V roku 1933 postavilo v Smrdákoch brnenské policajné riaditeľstvo „Zotavovňu dr. Kračmára“ (teraz liečebný dom Eva) s kapacitou 45 postelí pre liečbu svojich príslušníkov. Roky 1935-38 boli pre kúpele najúspešnejšie. V kúpeľných objektoch bolo vtedy ubytovaných okolo 180 pacientov a temer taký istý počet bol ubytovaný v obci Smrdáky. Okrem toho dochádzali aj pacienti z blízkeho okolia ambulantne, takže v kúpeľoch na vrchole kúpeľnej sezóny zaznamenali až 400 kúpeľov denne. O náraste kúpeľnej prevádzky svedčilo i pribúdanie počtu minerálnych studní: od roku 1915 do roku 1938 stúpol ich počet z 3 na 13.

Západné krídlo kaštieľa, dnes liečebného domu Mier (1992)

Druhá svetová vojna znamenala pre kúpele opäť obdobie útlmu. Počas vojny boli v časti kúpeľov ubytované nemecké deti a prevádzka sa udržovala len v nevyhnutnej miere. Objekty kúpeľov boli poškodené priamymi bojovými akciami, dočasne tu sídlil aj štáb jednej z operačných ruských jednotiek. V roku 1949 boli kúpele znárodnené. V roku 1950-56 bol uskutočnený hydrogeologický prieskum ich liečivých prírodných zdrojov. Sondážne prieskumné a analytické práce urobil Ústav pre naftový výskum v Hodoníne - dr. J. Janáček a dr. J. Janák.

V roku 1950 bol vrtom zachytený cenný zdroj minerálnej vody, a tak sa zabezpečila liečivá voda štandardného známeho zloženia. Tým sa odstránilo používanie vody z mnohých vzájomne pospájaných studní rôznorodého zloženia a kvality. Hĺbkovým vrtom v roku 1953 objavili v hĺbke 301 m primárny zdroj sírovodíkovej minerálnej vody, v roku 1957 ďalším omnoho výdatnejší zdroj. Jeho obsah aktívnej dvojmocnej síry je zo všetkých doteraz známych európskych sírovodíkových vôd najvyšší.

Veľmi cenné výsledky priniesol aj rozsiahly geologický prieskum bahenných ložísk v roku 1956. Bohaté ložiská liečiveho sírneho bahna len v presondovanej ploche obsahujú asi 750 000 ton a zásoby nepresondovaných ložísk sa odhadujú na ďalších 750 000 ton. Sú to zdroje prakticky neobmedzené, schopné zásobovať aj iné zariadenia, ktoré nemajú vlastných zdrojov liečiveho bahna. Súčasne s prieskumami sa v rokoch 1951-52 uskutočnili adaptácie kúpeľných liečebných a ubytovacích zariadení, v roku 1957 pribudla obytná budova pre zamestnancov.

Rodokmeň a erb rodu Vietorisovcov

Zakladateľ rodu Ján Vietoris, pochádzal z Vaskej (Slávnica, dnes časť obce Bolešov v okrese Považská Bystrica) a zásluhy u

kráľa Leopolda I. si získal tým, že mu počas Tókólyho povstania zostal verný. Za svoju vernosť získal v roku 1710 od kráľa Jozefa I. (1705 - 1711) armádes pre seba i svojho syna Juraja I. Syn Juraj, narodený v roku 1694, sa oženil s Máriou Timonovou, dcérou radcu bratislavskej komory Jána Timona de Schelhoffa. Z manželstva pochádzajúci synovia založili dve vetvy Vietorisovcov - nitriansku a trenčiansku. Príslušníkom nitrianskej vetvy bol aj Jozef IV. Vietoris, zakladateľ kúpeľov.

Pavol I. Vietoris (narodený v roku 1731) bol 26. júna 1765 zvolený za hlavného právnik nitrianskej župy a túto významnú župnú funkciu vykonával asi 12 rokov. Z jeho manželstva s Barbarou Fassinghovou pochádzali dvaja synovia, Ján III. (narodený 3. júla 1760) a Jozef II. (narodený v roku 1766), otec Jozefa IV., zakladateľa kúpeľov.

O pôsobení Jozefa II. Vietorisa sa zachovalo pomerne málo písomných prameňov. Od roku 1793 bol prisáznym súdnej tabule nitrianskej župy, bol dvakrát ženatý. Z manželstva s Barbarou Baloghovou pochádza dcéra Viktória Eva Jozefína Alojzia Vietorisová (narodená 23. decembra 1803 v Sotine). V senickej knihe narodených je uvedená i ďalšia dcéra Vilhelmína Pavlína Katarína Juliana Vietorisová (narodená 18. apríla 1805). Otcom dcéry je Jozef II. Vietoris, matkou jeho druhá manželka Barbara Géczy.

Jozef IV. Vietoris mal aj mladšieho brata Alojza Jána Ladislava (narodený 3. júna 1796 v Sotine), obaja pochádzali z manželstva Jozefa II. s Barbarou Baloghovou, pôvodcom z Galanty.

Erb rodu Vietorisovcov

Na modrom poli na zelenej spodnej časti stojí korunovaný lev s dvomi chvostami, držiaci v predných nohách zelený palmový veniec. Nad ním z pravej strany je zlaté slnko, z ľavej strany

Prvé kúpeľné auto Minor (šoféroval Štefan Šrámek)

zlatá hviezda. Z koruny nad šišakom vyrastá taký istý lev, medzi dvoma čiernymi, rozťahnutými orlímí krídlami z pravej strany žiari zlaté slnko a uprostred ľavého svieti hviezda. Strapce z pravej strany zlato - modré, z ľavej strieborno - červené.

Jozef Vietoris - zakladateľ kúpeľov

Plným menom Jozef Pavol Imrich Vietoris z Vaskej - Slávnice a Malého Koválova sa narodil 14. marca 1794 v Sotine. O Jozefovi možno predpokladať, že už ako chlapec poznal blízke Smrdáky a ich minerálne pramene, veď zo Sotiny je to sedem kilometrov. Po štúdiách od roku 1814 vykonával funkciu podnotára v Skalici, čím nastúpil cestu rodinnej tradície nitrianskej vetvy Vietorisovcov, stal sa štátnym úradníkom. Za šesť rokov sa vypracoval cez notára na viceslúžneho mesta Skalice. Od roku 1825 bol pätnásť rokov slúžnym skalického okresu. Pravdepodobne v roku 1818 sa mladý sotinský zeman Jozef Vietoris oženil s Annou Alagovičovou, dcérou zemana Imricha Alagoviča z Boroviec pri Piešťanoch.

V rokoch 1828 - 1833 prišlo k výstavbe prvých kúpeľov, v rokoch 1838 - 1839 pribudol nový panský kúpeľ, kaštieľ i anglický park. Kúpeľné stavby sú stavby atypické, náročné na investície. Pred výstavbou bolo potrebné odkúpiť pozemky, vzhľadom na močaristý terén vykonať rozsiahle terénne úpravy. K tomu Jozef Vietoris potreboval veľa peňazí. Vnucuje sa domnienka, že rozhodujúce financie poskytla jeho manželka Anna Vietorisová, ktorá mala viacerých strýkov. Jedným z nich bol Alexander Vietoris (narodený 30. 12. 1760 v Malženicach, zomrel 18. 3. 1837 v Záhrebe), bernolákovský národovec, úspešný

spisovateľ a vysoký cirkevný činiteľ. Je predpoklad, že bohatý strýc podporoval svoju neteť

Z manželstva s Annou Alagovičovou pochádzali dve deti, dcéra Vilma a syn Alexander. Vilma zomrela v roku 1849 v mladom veku, Alexander opustil rodinné tradície a dal sa na dráhu vojenského oficiera.

Do manželstva s Annou Alagovičovou sa postupne zakrádali nezhody, súvisiace s pobytom manžela Jozefa mimo domova, najmä v Skalici, cez kúpeľné sezóny v Smrdákoch. Gazdovaniu na majetku v Borovciach sa Jozef nevenoval. Vyústili v rozvrat manželstva i rodiny, ako brzda zapôsobili na príliv peňazí, čím sa Jozef Vietoris postupne zadlžoval, v dôsledku čoho dochádza k postupnému úpadku kúpeľov. I na župnom úrade je v súvislosti s revolučnými rokmi 1848 - 1849 pohyb, Jozef Vietoris je poverený funkciou cisársko - kráľovského komisára pre mesto Holíč na strane Viedne. Do funkcie cisársko - kráľovského komisára ho ustanovil generál Šimunič 13. decembra 1848 a gróf Windischgrätz potvrdil 20. decembra 1848. V roku 1845 dostal Jozef Vietoris z rodinného fondu pôžičku 40 tisíc zlatých, za ktorú dal ako zálohu svoje majetky. Pôžičku do roku 1848 nesplatil, preto sa navrhovalo jeho majetky odkúpiť a pričleniť k Holíčskemu panstvu.

Jozef Vietoris bol pozbavený funkcie cisársko - kráľovského komisára nitrianskej stolice a jeho funkciu prevzal gróf František Zichy. Dňom 17. marca 1849 Jozef Vietoris funkciu cisársko - kráľovského komisára vykonával už v župe Liptovskej. Po roku 1849 sa Jozef Vietoris utiahol do súkromia a snažil sa zachraňovať, čo sa dalo. Ukazuje sa, že už na to nemal síl ani

prostriedkov. Z roku 1859 je zachovaný dokument, na ktorom je podpísaný ako riaditeľ panstva. Splnomocňuje ním Karola Zmertycha, aby zastupoval obce Rovensko, Rybky, Rohov, Smrdáky v urbaniálnych záležitostiach. V roku 1860 mu zomiera syn Alexander, čím rodina Jozefa Vietoris zanechala po praslici i po meči. Jozef Vietoris zomrel 11. mája 1862, ako príčina smrti je uvedená gangréna, pochovaný bol v rodinnej krypte Diossiovcov, pod oltárom rímsko - katolíckeho kostola v Michali nad Žitavou, kam ho dovolila pochovať nevlastná sestra Vilhelmina, vydatá za zemana Antona Diossyho zo Sv. Michala nad Žitavou.

Dobové informácie o kúpeľoch

Smrdáky v roku 1840 v diele J. C. Nagya

Zdrojom informácií o počiatkoch kúpeľníctva v Smrdákoch je dizertačná práca uhorského zemana Nitrančana Jozefa Kalasa Nagya, publikovaná vo Viedni 11. júla 1840.

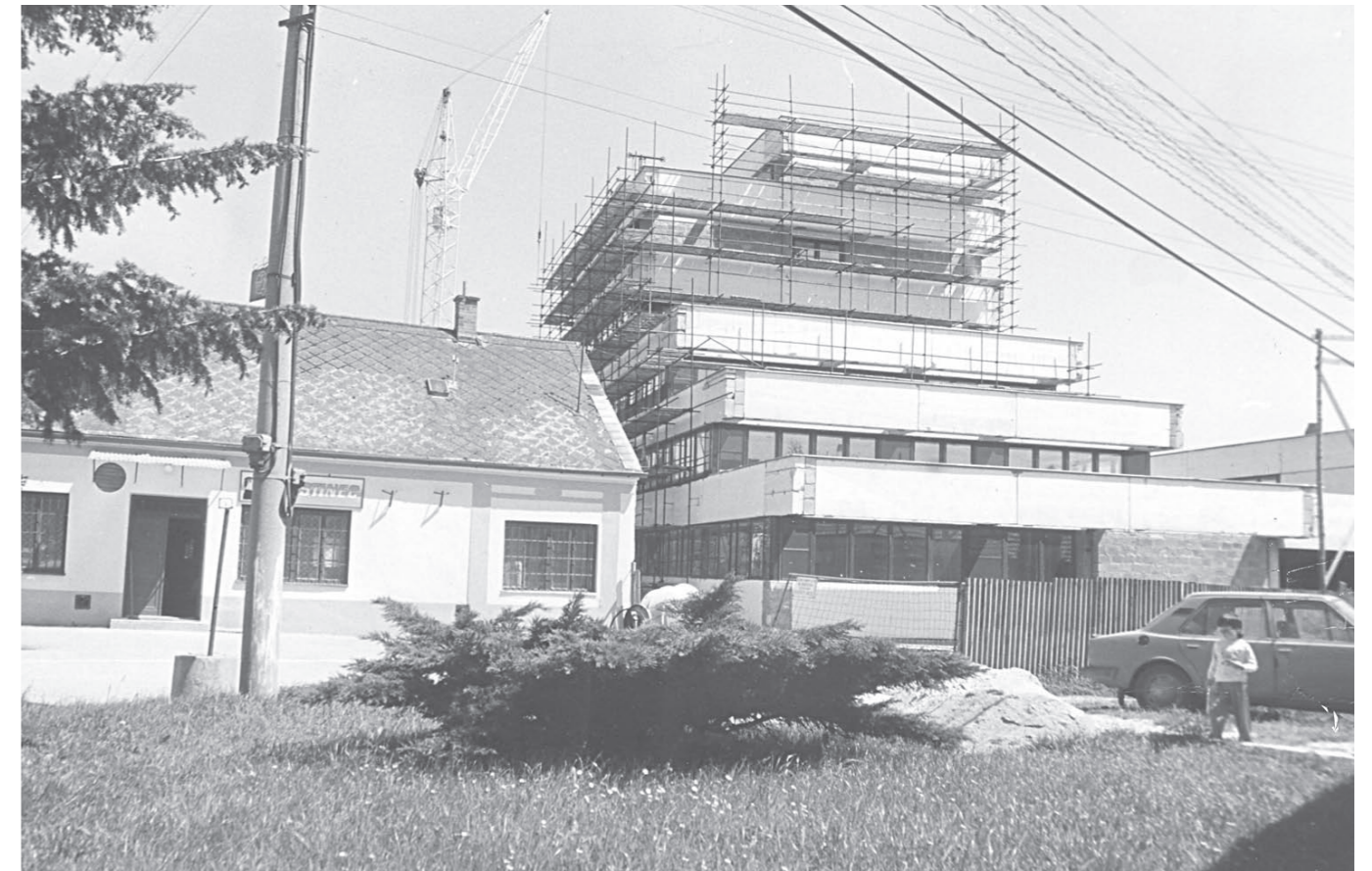
O názve Smrdákov uvádza, že z prekladu vyplýva, že ide o smradľavý kameň, alebo niečo smradľavé. Ďalej spomína zvyk obyvateľov Smrdákov a okolitých dedín miešať minerálnu vodu pitnou vodou a v nej potom liečiť rôzne choroby, tiež, že dávnejšie je známy lekárskejší úžitok smrdáckych prameňov. Takýto „kúpeľ“ si obyvatelia pripravujú vo svojich domoch. Zaujímavé poznanie uvádza pri aplikácii minerálnej vody pitím domácimi zvieratami, ako zdravými tak aj chorými, minerálna

voda je užitočná. Zvieratá pri paši túto vodu priam hltajú, a to s takou horlivosťou, že stáda volov, ovci, ktoré sa pasú pri týchto prameňoch sú priamo hnané do týchto vôd (močiare - pozn. autora). Akonáhle ich spozorujú, i napriek všemožným snahám pastiera aby ich zadržal, hlasným hučaním žiadajú túto vodu, príjemne ju pijú, priamo z prameňov s takou chuťou, že väčšina ovci od preplneného brucha padne na zem. Obyvatelia im nikdy nepridávajú soli a všetok dobytok je zdravý a dobre živý. Predovšetkým pri morových chorobách obyvatelia používajú túto vodu a ako prax a skúsenosti ukazujú, vždy s úžitkom.

O dedine, ktorá, ako uvádza sa teraz volá Búdóskó, sa pôvodne volala Neo Villa - Nová Ves. (O tom, že dedina sa tak volala niet v súčasnosti dôkazov.) Ako ďalej uvádza, smrdácka dolina je naplnená smradom a podľa toho je aj pomenovaná. Miesto výveru minerálnej vody pri dedine bolo kedysi celkom opustené, dolina bola škaredá, hlboká, plná smradľavých jazier a kaluží, miestami s malými ostrovčekmi a jamami, sem tam vrúbami obrastená a celé okolie plné hmyzu. Hlavne cez noc a za tmy sa celé údolie zapíňa bzukotom a hlukom, kedykoľvek tieto pramene preniknú na povrch. Preto boli opustené, prekliate.

Túžba tisícov chorých v tomto opustenom údolí bola osvietena hviezdou nádeje. V roku 1832 pán Jozef Vietoris z Vaskej a Malého Koválova, slúžny župy nitrianskej, skalického okresu riadny Judex Nobilius, muž mocný rozhodovaním aj silou,

Výstavba liečebného domu CENTRAL, stav z I. štvrťroka 1991. Vľavo najobľúbenejšia krčma, pacientmi nazývaná "Dym-bar".

dedinu Smrdáky so širokými pozemkami premenil v krátkom čase na krásne kúpele.

V stati o súčasnom stave kúpeľov autor uvádza dva pramene minerálnych vôd, nachádzajúce sa okolo kaštieľa na širšom pravom rohu. Pramene sú zo všetkých strán ohradené drevom, pri nich sa schádzali lekári a lekárničky nitrianskej župy. Jeden z týchto prameňov nesie meno po zakladateľovi „Jozef“, je hlboký 2,5 stopy. O druhom prameni, ktorý podľa autora má meno „Vilhelmína“ (Wilhelminen - Quelle) má viac vody ako prameň. Tento druhý prameň bol pomenovaný podľa jedinej dcéry zakladateľa kúpeľov - Wilhelminy. Teplota prameňov je 13oR (16,25oC). Vody páchnu aj na vzdialenosť sto krokov, pach sa zvyšuje pred búrkou, tiež ráno. Z prameňa sa voda prečerpáva do novozriadeného kúpeľa. Zmieňuje sa i o ďalších prameňoch - studniach, na vzdialenosť tridsať krokov od uvedených dvoch pomenovaných prameňov (studne so sladkou vodou) bližšie ku kaštieľu. Voda z nich sa prečerpávala na zohriatie do kotlov. Minerálne pramene sa tiež nachádzajú pod budovou terajšieho kaštieľa.

Ďalej popisuje nové - pánske kúpele (Balnearium novum seu Dominorum). Majú očarujúcu budovu, boli postavené v rokoch 1838 - 1839 na štvorhrannom pozemku pred kaštieľom, ležiace na pravom rohu ku koncu tejto strany, obrátené ku kaštieľu. Pozostávajú z 20 -tich komôr, z ktorých desať leží na prednej strane a desať na zadnej strane budovy. Na vchodovej

strane je podlhovastá predsieň zo všetkých strán vybavená dverami, ktorých je toľko, ako aj kúpeľní. Tieto sú opatrené vaňami a ostatným potrebným zariadením, osvetlené okrúhlym oknom. Na pravom konci budovy je ohrievareň vody, vybavená veľkým tehlovým štvorhranným komínom, na vnútornej strane vybaveným ohniskom, na dolnom konci je pec, v ktorej je osadený podlhovastý kotol z vnútra vyložený cínom o kapacite 45 urien (591 l.). Nad tým je drevená vaňa (kaďa) o objeme 50 urien (657 l.) spojená s kotlom tromi železnými rúrami, do ktorej sa čerpá voda z prameňov. Voda do kotla sa plnila samospádom tak, aby kotol bol vždy plný. Z kadi sa zohriata voda napúšťala do jednotlivých komôr kúpeľní. Pri veľkej drevenej nádrži je druhý kotol menšieho obsahu, do ktorého sa čerpá studničná voda už uvedených dvoch bežných studní. Z neho sa voda napúšťa do vaní, kde sa mieša minerálnou liečivou vodou tak, aby výsledná teplota kúpeľa bola 25 - 30oR (31,25oC - 37,5oC). Pomer miešania studničnej a minerálnej vody je cca 1:1. Kúpele sú vlhké, pre značný odpar vody.

Autor popisuje i staré alebo spoločné kúpele (balnearium antiquum seu commune). Prvá budova bola postavená v rokoch 1832 - 1833 a za krátky čas sa ukázala ako malá pre početných návštevníkov. Je to budova podobná zariadením aj veľkosťou druhej - panskej. Tiež je postavená na štvorcovom pozemku na pravej strane, postavená však vyššie ako panský kúpeľ. Z oboch strán sú tam služobníci ubytovaní na oboch koncoch budovy. Kúpeľ je vystavený z tehál a má jedenásť

◀ Pohľad z parku na rozostavaný liečebný dom CENTRAL (1991)
Budova balneoterapie (1991)

Liečebný dom CENTRAL v plnej kráse

kúpeľní a ten istý počet vaní. Samotné kabínky sú zhotovené z dosák, sú oddelené, do nich sa vstupuje bránami v predsieni. Svetlo preniká cez malé okienka, osadené uprostred kúpeľní. Ohrievač vody je podobná pánskej kúpeľi, vane sú však drevené. Kúpeľné miestnosti v oboch kúpeľoch sú poskytované zdarma.

Kaštieľ bol na vyššie položenej ploche, ktorú získali navrhnutím pôdy z okolia, inak by základy pre močiar nemohli postaviť. Kaštieľ je určený vznešenejším hosťom. Má obdĺžnikový základ, dĺžku 50 siah, šírku 25 siah. Nemá poschodie ani pivnice, uprostred je vstupná brána so sklenenými dverami do jedálne, do širokej elegantnej sály prispôsobenej zábavám. Po boku sály sú hosťovské izby. Zakladateľ obýva niekoľko z týchto izieb, ostatné sú určené zadarmo pre vznešenejších hostí. Hostí je toľko, že kaštieľ ich nestačí prijať, ostatní sú ubytovaní za nejakú odmenu v okolitých domoch.

Stravu z väčšej časti hradí zakladateľ a zaobstaráva sám. Má svoju jedálničku a stoly, ktoré môžu prijať všetkých hostí zadarmo z priateľstva a dobročinnosti. Stoly sú zaopatrené jedlom, pre tých, ktorým sa pohostenie nepáči je v kaštieli hostinec, kde si môžu vlastným nákladom kúpiť čo chcú, alebo nakúpiť v meste Senici, vzdialenom asi na pol hodiny.

Zaujímavá je kapitola o liečebných schopnostiach minerálnych vôd smrdáckych. Smrdácke minerálne vody vykazujú rozpúšťací a stimulačný fokus akcie a systém na krvné tepny. Pôsobia však jedovato predovšetkým na tepny, žily, tiež mukózne, na

kožu postihnutú plesňou. Voda má tiež vlastnosti špecifické v toxikáliách kovových, ktoré spôsobujú traslavosť s paralýzou predchádzajúcou pri hydragilóze. Je liečivá na syfilis, tiež pri otravách arzénom a olovom. U niektorých môže vyvolať infarkt, tiež zatvrdenie spodných častí i žalúdka, zatvrdnutie pečene, napravuje však abnormity ako záchvat, padúcnicu, melanchóliu, hystériu, ktoré pochádzajú z anatómie spodných vnútorností. Z kontraindikácií autor uvádza neznášanlivosť vody pri TBC, alebo iné pľúcne, hrudné choroby. Najlepší účinok sa docieľu u artritídy, chronickej reume, paralýze, hemoroidoch, vredoch a pri latentnom syfilise.

Kúpeľní hostia radi chodia vo voľných hodinách na prechádzky po parku, po okolí, navštevujú aj susedné mestá, tiež majetok najvzácnejšej cisársko - kráľovskej rodiny.

V snahe napomôcť kúpeľom autor uvádza návod na cestovanie z Viedne do Smrdákov. Na koči doporučuje trasu Viedeň - Bratislava - Trnava - Šelpice - Boleráz - Bíňovce - Trstín - Jablonica - Senica - Rybky. Nad touto dedinou z kráľovskej cesty smerom na Holíč doľava, na menej frekventovanú cestu do Smrdákov. Táto je však priekopou obkľúčená a preto zďaleka neviditeľná. Cesta z Viedne trvá dva dni.

Pre návštevníkov, ktorí sa rozhodli cestovať železnicou, doporučuje trasu Viedeň - Hohenau, odtiaľ však už na koči cez nasledovné miesta: Svätý Ján - Kúty - Holíč - Popudiny - Radošovce - Oreské - Rybky - Smrdáky. Cesta z Viedne takto trvá 6 - 7 hodín.

Kúpeľný dom VIETORIS

Kúpeľný dom MORAVA po rekonštrukcii

V roku 1871 bratislavská obchodná komora a priemyslová komora zostavila a vydala štatistické údaje pre Nitriansku stolicu.

O Smrdákoch je uvedené: „Táto malá dedina je známejšia pod menom Búdósko. Zo všetkých strán je obkolesená roľami, dolina je močiaratá. Minerálnou vodou sa okrem ľudí liečia aj domáce zvieratá. Vodu v tejto aplikácii možno označiť za profylaktickú a terapeutickú. Najmä ovce pijú túto vodu s takou chuťou, že sa od nej nedajú odohnať. Mnohé sa však z toho zdújú a ostanú ležať. Preto pastieri stáda oviec držia čím ďalej od prameňov.

Obec od najstarších čias nesie meno Nová Ves. Na trhoch v okolitých mestečkách vraj obyvateľov volali novoveskými, ale tiež Smrdáci. Z toho vraj vznikol názov obce Smrdáky.

Močiar, ktorý vyplňal dolinu len kde tu poskytoval malé pastvisko, plné žiab a hmyzu. Samotné pramene boli pre močiariská ťažko prístupné a práve preto tú vzácnu vodu obyvatelia používali len v krajnom prípade, v núdzi. Toto si uvedomil terajší majiteľ kúpeľov Jozef Vietoris, keď na začiatku tretieho decenia 19. storočia započal s odmočiarovaním údolia. Tento muž vybavený nielen najsilnejšou vôľou ale aj kapitálom, nechal odvodniť a odvodnený terén nechal posypať tvrdým materiálom. Nechal

tiež zriadiť park, vybudoval starší, neskoršie novší kúpeľný dom a nakoniec rozsiahly kaštieľ na ubytovanie hostí. Táto stavba, keď jej základy na močiarnej pôde boli vysoko nasýpané, si vyžiadala obrovské výdavky. Pôvodne vybavenie kaštieľa bolo veľmi honosné v porovnaní s rokom 1871.

Dva minerálne pramene vyvierajú z hrubej hlinitej vrstvy, asi na jednu siahu hrubej a sú spojené rúrou. Horný prameň bližšie k starej kúpeľnej budove, bol na počesť majiteľovej dcéry pomenovaný jej menom Vilma. Druhý prameň Jozef, je v smere k novému kúpeľnému domu. Okrem týchto dvoch je tu ešte viacej prameňov. V okolí panského kúpeľa ak sa prevráta hĺna, z diery hneď stúpa sirková voda. Minerálne vody analyzoval A. F. Lang, neskoršie Dr. Krisch.

Z farmako - dynamického účinku zahŕňa toto spektrum chorôb: reumu, lámku, chronické nemoci, hemoroidy, tvrdú pečeň, hypochondriu, hystériu, syfilis, hydrargyrózu a ďalšie. Liečenie pitím tejto vody sa nevyužíva.

V starom obecnom kúpeľi sa liečia tí, ktorí nie sú hosťami majiteľa. Nový panský kúpeľ s 23 kúpeľnými kabínkami je pre hostí majiteľa. Dnes sú už oba kúpeľné domy zostatuté a smerujú k rozpadu.

Obytný dom majiteľa je budova štýlová, hlavná fronta 25, obe

dlhšie strany ale 50 siah merajú. Budova je obkolesená parku podobnou záhradou. Má sálu a okrem bytu majiteľa Vietoris má aj početné a patričné vybavenie izby pre hostí. Chudobní sa ubytujú v nepohodlných sedliackych domoch. Od niekoľko rokov sú kúpele dané do prenájmu. Nový panský kúpeľ za 20 grajciarov za kúpanie, starý kúpeľ za 14 grajciarov za kúpanie.

Z roku 1895 máme zaujímavú informáciu ku kúpeľom od Dr. Ferenc Biringera. Pochvaľuje majiteľa Štefana Kováča, ktorý dal kúpele do poriadku. O liečebnej vode uvádza, že vysokým obsahom sírovodíka nemá páru. Majiteľ kúpeľov dal vyčistiť staré pramene, jeden z nich sa používa na pitie. Vodu z druhého prameňa filtruje cez azbestový filter, a takúto po zriadení a ohreve používa vo vaniach. Vane 1. triedy sú z keramitu, vane 2. triedy sú zhotovené z dreva. Kúpele majú 22 kúpeľných izieb, kaštieľ má k dispozícii 26 hostovských izieb, čítareň, spoločenskú miestnosť, ktorá je vybavená klavírom. Smrdáky majú rozsiahle skromne žijúce, ale na rozšírenie súce

kúpele, kto nemá vysoké nároky, hľadá lacnejšie a tiché miesto, netuži po divokých zábavách, ten tu nájde pre svoje utáhané telo dobré ubytovanie a ošetrovanie.

Majitelia kúpeľov

Zoznam doposiaľ zistených majiteľov kúpeľov:

1. Jozef Vietoris (od roku 1828 ?), 1832-1854 (?)
2. cisársko - kráľovská rodina (1854 - 1892 ?)
3. Štefan Kováč (od roku 1892 - 1906 ?)
4. Ferdinand Pryhoda (adoptovaný syn Štefana Kováča) (po roku 1906)
5. Margita Dietrichová (v r. 1915 bola majiteľkou kúpeľov)
6. Ľudovít Hirchfeld
7. Ľudovít Heléši (v roku 1921 bol majiteľ kúpeľov)
8. Dr. Samuel Hajdu (od roku 1923 - do roku 1938 ?)
9. Marcel Lalák a Viktor Vido, prenájom v roku 1939
10. Viktor Vido, nájom kúpeľov v roku 1940
11. Alžbeta Hajdu, majiteľka v roku 1940

V budove balneoterapie sa podávajú 2 unikátne procedúry, vyhľadávané pacientmi z celého sveta - sírne minerálne kúpele a zábaly sírneho bahna. Okrem toho sú tu pacientom k dispozícii vírivé vane, škótske streky a masáže. Ďalšie procedúry sa podávajú v liečebnom dome CENTRAL.

Kúpele v súčasnosti

Prírodné liečebné kúpele Smrdáky sa rozšírili a získali na význame predovšetkým v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia, kedy boli vybudované kúpeľné hotely Vietoris a Centrál.

Základom liečby v Smrdákoch je balneoterapia, založená na účinkoch jedinečnej miestnej minerálnej vody a vysoko účinných sírych peloidov, bahenných usadenín odtokajúcej vody. Do budúcnosti je ďalšie sľubné zvýšenie účinnosti liečby predpokladané pomocou objavených zdrojov slanej jódovej vody.

Už viac ako 150-ročné skúsenosti lekárov a terapeutov vo využívaní týchto zdrojov sú druhým predpokladom mimoriadne

úspešného boja proti obtiažnym a úporným ochoreniam pokožky, akými sú psoriáza a ekzémy, lokálne dermatitídy, akné a artritická psoriáza a chorobám pohybového aparátu. Liečba prírodnými prostriedkami v podobe minerálnych vaňových kúpeľov a bahenných zábalov býva doplnená a kombinovaná fototerapiou formou ultrafialového žiarenia. Kúpele ponúkajú i rôzne druhy vodnej terapie, elektroterapie, masáže a rehabilitácií. Kombináciou týchto liečebných metód vzniká najúčinnější prostriedok boja proti kožným chorobám v európskom meradle.

V kúpeľnom parku sa pravidelne usporadúvajú rôzne kultúrne vystúpenia, koncerty, tanečné zábavy, hojne navštevované obyvateľmi obce i pacientmi z kúpeľov. Tu vidíme vystúpenie folklórnych súborov zo 4. júla 2006.

Jar v parku, v pozadí liečebný dom MORAVA pred rekonštrukciou

Jeseň v parku pri kúpeľnom dome ZÁHORIE

Leto v parku pri detskej liečebni

Zima v parku pri liečebnom dome MIER

Pohľad z vtáčej perspektívy na kúpeľné objekty a obec v pozadí

Pramene a literatúra

Halzbauer,Z.: Smrdáky-Koválov. Náležová správa uložená: Správa kúpeľov Smrdáky, Záhorské múzeum Skalica .

Donačná listina kráľa Žigmunda, Krajinský archív Budapešť, ev.č. 8928.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku III. Veda, SAV, Bratislava 1978.

Fond Majthény. Nováky, k.10, urb.fasc.2, No 86, urbárium ad arcim Berenchensen 1617/1638, fol.11, Pagi Smrdak, Pag 21, text, SNA Bratislava.

Juhozápadné Slovensko. Slovenská kartografia, Bratislava 1989, s.8.

Extractus comitatus Nitriensis et Barsiensis quoad, numerum personarum 1715, Smrdak.

Žák, D.: Senica, vlastivedný zborník. Obzor, Bratislava 1974, s. 9.

Donačná listina kráľa Maximiliána II. SNA Bratislava, rod Amade-Üchtritz, inv.č. 2422.

Rod Erdödy, Panstvo Branč, delba majetkov medzi Žigmundom a Františkom Nagymihalyim z 8.dec. 1641. SNA Bratislava.

Rodové písomnosti, rod Nyáry, písomnosť z 25. júna 1653. SNA Bratislava.

Rod Amade-Üchtritz, Protocolus 30, fol. 465, Extractus Familie Amade ab Anno 1557, SNA, Bratislava.

Fényes Elek, Magyarországi Geographiai szótara, II.köt, Pest 1854, s. 144.

Bodnár, J.: Dr. Jozef M. Hurban. Bratislava 1925.

Irša,R.: Pečate a znaky senického okresu. Skalica 1988.

Matrika zomrelých, f.ú. Koválov 1785-1896. ŠOBA Bratislava.

Kazimír,Š.: Pestovanie viniča a produkcia vína na Slovensku v minulosti, VEDA SAV, Bratislava 1986.

Kujan,F., Viestová,Z.: Notárske úrady Senického okresu 1850 - 1945, Inventár Senica 1965, ŠOBA Skalica.

Miestopisný zborník Slovenska, 1863, heslo Smrdáky.

Soznam miest na Slovensku dľa popisu ľudu z r. 1919. Bratislava 1920.

Štipala,J., Oberth,V.: Soznam obcí a miest Slovenskej republiky. Liptovský Mikuláš 1942.

Urbália mesta Gbely. ŠOBA Bratislava.

Hlinka,J.: Nález mincí v Smrdákoch, okr. Senica nad Myjavou. In: Zborník SNM 3. Bratislava 1963, 134-135.

Nagy,L.: Notitae Politico-Geographico-Statisticae, tomus I., Budae 1828,s. 23.

Soznam telefonných ústrední, hovorní a účastníkov pre Slovenský štát, 1939.

Spomienky Vincenta Piatrika na učiteľské pôsobenie v Smrdákoch, rukopis.

Nyitra Vármegye Monografiája. Budapest 1898.

Schematizmus slovenských katolíckych diecéz. SSV Trnava 1978.

Némethy,L.: Series parochiarum et parochorum rchi-Diocesis Strigoniensis. Ostrihom 1894.

Pöstenyi,J.: Dejiny spolku sv. Vojtecha. Trnava 1929.

Bucko,V.: Reformačné hnutie v arcibiskupstve Ostrihomskom do roku 1564. Bratislava 1939.

Batthyánovská vizitácia z roku 1788, paróchia Koválov. SNA Bratislava.

Sarmányová, J.: Cirkevné matriky na Slovensku zo 16.-19. storočia. OA-MV SR, Bratislava 1991.

Schematizmus cleri diocesis Nitriensis. Nitra 1926, 1929, 1947.

Schematizmus cleri Adm. Apost. Tyrnaviensis, Trnava 1925,1933, 1948.

Schematizmus cleri archidiocensis Strigoniensis. Ostrihom 1945.

Kúpele, sanatóriá a letoviská na Slovensku. Banská Bystrica 1933.

Nagy,J.C.: Termálne vody smrdácke, dizertačná práca. Viedeň 1840.

Benca,J.: Kúpele Smrdáky. In: Záhorák, Senica 1960.

Matrika narodených, Senica 1924. ŠOBA Bratislava.

Biringer,F.: A Nyitavármegyi orvos-Gyogyszéreszi ter meszettudományi egyes ulet, 1848-imi. Nitra 1895.

Rodové písomnosti, rod Vietoris, ŠOBA, Nitra, archív Šafa.

Matrika narodených Borovce, inv.č. 92, ŠOBA Bratislava.

Hankó,V.: Magyarországi fürdői és ásványvizei. Budapest.

Grünfeld,Z.: Búdöskö ismertetése, Évkenyve, Nyitra 1895.

Chyzér,K.: Die Namhafteren kurorte und heilguellen Ungarns, Stuttgart 1887.

Peřinka,F.: Veselé putování po Slovensku. Praha 1934.

Schwarz,I.: Súčasný stav a perspektíva rozvoja balneoterapie pre kožné choroby v kúpeľoch Smrdáky. Bratislava 1984.

Hynie,O.,Koutek,J.: Geologie der wichtigsten Schlammorten Europas. Praha 1933.

Statistische Nachweisungen über das Neutater Comit, Presurg 1871.

Oskar, F.: Fürdek és Nyaralohelyeg. Budapest 1903.

Pod'akovanie.

Za to, že publikácia vyšla, ďakujem tým, ktorí sa o to zaslúžili radou, usmernením, konzultáciami, poskytnutím fotografií, dokumentačného materiálu. Menovite ďakujem MUDr. Zd. Halzbauerovi, PhDr. Ottomarovi Gergelyimu /+/, MUDr. Eve Miltrovej, Mgr. V. Zemeneovej, Ing. I. Frideczkému, Mgr. M. Mindášovi, Dr. Margit Béke, JUDr. D. Rusnákovi, PhDr. A. Habovštiakovi, Jiřine Votavovej, Mgr. Vinc. Piatrikovi, Alžbete Gajduškovej, Jozefine Vráblwovej, Alžbete Vaculovej, Mirovi Bernátovi, recenzentom, vedeniu obce a kúpeľov.

autor

Smrdáky v súčasnosti

Doslov

Dočítali ste publikáciu Smrdáky, historický obraz obce. Ak vás poučila, potešila, náš zámer je splnený. Obsah je zameraný predovšetkým na jej minulosť. Veľa sa však odvtedy zmenilo.

Počas existencie kúpeľov sa život obce úzko prepojil s ich fungovaním a potrebami. Ubytovanie a ubytovacie kapacity pre návštevníkov kúpeľov a obce poskytované kúpeľmi dopĺňajú i súkromníci, taktiež stravovacie služby okrem kúpeľov poskytujú súkromné zariadenia v obci. Vybudované bolo kultúrno-rehabilitačné zariadenie s telocvičňou, fitness, saunou a masážami, ktoré slúži pre spoločné potreby občanov i návštevníkov. Podobným spôsobom slúžia športové ihriská pre volejbal a futbal, tenisové kurty.

V kúpeľoch sú pre pacientov, návštevníkov i Smrdáčanov poriadané kultúrno-spoločenské podujatia, koncerty, slávnosti, predstavenia, prednášky. Organizujú sa poznávacie výlety za pamiatkami a pozoruhodnosťami bližšieho i vzdialeného okolia. Pre športovo založených je možnosť napojiť sa na prechádzajúcu cyklotrasu, prípadne sa prejsť k Hoštečnej stud-

ničke v blízkom lese, navštíviť archeologickú lokalitu unínske Zámčisko. Postupne sa v obci vyvinula široká sieť služieb pestreho zamerania. Obec sa zapojila tiež do projektu Vínna cesta Záhorie, ktorá približuje a sprostredkúva návštevníkom kontakt s tradičnými vinárskymi oblasťami. Na spracúvaní projektov spolupracuje s viacerými obcami združenými v rámci mikroregiónu Podbranč.

Pripravujeme preto i druhú časť knihy a radi však privítame vaše postrehy, námety a doplnky, ktoré nám poslúžia pri jej príprave.

Vieme, že v knihe chýbajú určité state z histórie obce, či kúpeľov, čo bolo spôsobené tým, že v čase prípravy rukopisu publikácie neboli dostupné písomné pramene, z ktorých by bolo možné na ich spracovaní čerpať. Veríme, že časom predmetné archívne fondy spracujú a sprístupnia k bádaniu, čo by umožnilo vyplnenie prázdnych miest z histórie, najmä kúpeľov a kúpeľníctva a dávalo záruku úspechu pri druhej časti knihy, resp. doplnenom vydaní publikácie o Smrdákoch.

Dovidenia v Smrdákoch.

Emília Pavlíková,
starostka obce Smrdáky

Resumé

Do rúk sa vám dostala populárno - náučná publikácia o záhorskej obci Smrdáky. Počtom domov a obyvateľov je to malá obec, po prvý krát uvádzaná v roku 1436 ako majer Zmerdeche. V roku 1617 sa v urbári spomínajú studené, ale osožné minerálne pramene. Známou sa obec stala svojimi kúpeľmi po roku 1832, keď zeman Jozef Vietoris vystaval prvý kúpeľný dom. Krajinské meno a slávu v celom bývalom Rakúsko - Uhorsku si kúpele získali po roku 1839, keď dokončil nový kúpeľný dom a priestranný liečebný dom - kaštieľ, čím boli vytvorené podmienky i pre liečbu šľachtických príslušníkov. Slávne obdobie smrdáckych kúpeľov v roku 1840 popisuje vo svojej dizertačnej práci Jozef Calancius Nagy, z ktorého diela sú uvedené rozsiahle informácie. Toto jeho dielo bolo doposiaľ jediné, okrem časopiseckých článkov, o kúpeľoch v Smrdákoch.

V publikácii sú state z dejín obce z obdobia od prvej písomnej zmienky po rok 1945. Dejinné udalosti sú doplnené kapitolami o vinohradníctve a vinárstve, výsledkami volieb, opisom nálezu mincí, údajmi o vyčíňaní cholery, zaujímavosťami zo Smrdákov a so vzťahom ku Smrdákom.

V kapitole Duchovný život a pamiatky sú uvedené všetky dostupné informácie získané z prameňov rímsko - katolíckeho farského úradu v Koválove, doplnené archívnymi prameňmi. Podrobne sú popísané a zdokumentované sakrálné objekty. Od vzniku paróchie Koválov a filie Smrdáky v roku 1785 boli uvedené dve vizitácie z rokov 1788, 1811. Kapitola je doplnená menoslovom duchovných so základnými biografickými údajmi od roku 1785 po súčasnosť.

V značnom rozsahu je uvedená balneohistória kúpeľov a kúpeľníctva v Smrdákoch. Táto započala v štvrtom decéniu 19. storočia. Okrem kúpeľov je pozornosť venovaná zakladateľovi kúpeľov Jozefovi Vietorisovi a jeho rodinným príslušníkom. Popísané a zdokumentované sú kúpeľné objekty, park. Uvedený je prehľad analýz minerálnych vôd, pre aktuálnosť publikácie, informovanosť pacientov, je uvedený i súčasný stav a perspektívy rozvoja balneoterapie pre kožné choroby.

Publikáciu dopĺňa rozsiahla dokumentačná časť, obrazová i textová.

Podrobnejšiemu popisu dejinných udalostí obce a kúpeľov bránili skutočnosti, že nie sú zachované a spracované všetky potrebné dokumenty a pramene.

Zusammenfassung

Sie halten eine populärwissenschaftliche Publikation über die Ortschaft Smrdáky in Záhorie in Händen. Der Häuser- und Einwohnerzahl nach handelt es sich um eine kleine Gemeinde, die 1436 zum ersten Mal als Meier Zmerdeche erwähnt wird. 1617 werden die kalten, aber gut tuenden Mineralquellen angeführt. Bekannt wurde das Dorf nach 1832 als Kurort, als der Edelmann Jozef Vietoris von Vaská und Malý Koválov, zu dieser Zeit Verwalter des Skalicer Bezirks, dort das erste Badehaus errichten ließ. Einen Namen im ganzen Land und Ruhm im gesamten ehemaligen Österreich-Ungarn erlangte der Kurort nach 1839, als unter Jozef Vietoris das neue Badehaus und ein geräumiges Kurhaus - ein Landschloss - beendet wurden, womit die Voraussetzungen für die Behandlung der Kranken und auch für die Angehörigen des Adels geschaffen waren. Die ruhmreiche Zeit von Bad Smrdáky beschreibt Jozef Calancius Nagy in seiner Dissertationsarbeit, aus der umfangreiche Teile angeführt werden. Es ist außer Zeitschriftartikeln bisher das einzige Werk über Bad Smrdáky.

Die Publikation enthält Artikel über die Geschichte der Ortschaft, vor allem von der Zeit der ersten schriftlichen Erwähnung bis zum Jahre 1945. Geschichtliche Ereignisse ergänzen Kapitel über Weinanbau und Kelterei, Wahlergebnisse, Beschreibungen von Münzfunden, Angaben über das Wüten der Cholera und Interessantes aus Smrdáky.

Im Kapitel „Aus der Geschichte der Parochie Koválov und der Filialkirche Smrdáky“ sind alle zugänglichen Informationen vor allem aus den Quellen des römisch-katholischen Pfarramts in Koválov, ergänzt durch Archivquellen, enthalten. Außerdem werden Sakralobjekte eingehend beschrieben und dokumentiert. Seit der Entstehung der Parochie Koválov und der Filialkirche Smrdáky im Jahre 1785 sind zwei Visitationen in den Jahren 1788 und 1811 angeführt. Das Kapitel ergänzt eine Namensliste der Geistlichen mit biografischen Grundangaben von 1785 bis in die Gegenwart.

Sehr umfangreich ist die Balneohistorie des Kurorts und des Kurwesens von Smrdáky, die in den 40er Jahren des 19. Jahrhunderts begann. Daneben gilt die Aufmerksamkeit auch dem Begründer des Kurorts Jozef Vietoris und seinen Familienangehörigen.

Es folgen die Beschreibung und Dokumentation der Kurobjekte und des Parks, eine Übersicht der Analyse der Mineralquellen sowie ihre Chronologie und ihre Urheber.

Aus Gründen der Aktualität und wegen der besseren Information der Patienten sind auch der gegenwärtige Stand und die Entwicklungsperspektiven der Balneotherapie für Hautkrankheiten angeführt.

Die Publikation ergänzt ein umfangreicher Dokumentationsteil in Bild und Text.

Eine ausführlichere Beschreibung der Geschichte der Ortschaft, Parochie und Filialkirche sowie der Balneohistorie war nicht möglich, da nicht alle Dokumente und Quellen erhalten sind (ältere und alte Gemeindebücher, Schulchronik vor 1937, der alte Verwaltungsfonds der Stadt Skalica, der der Untergespanschaft von Nitra, die Historia domus des Pfarramts von Koválov und die Artefakten und schriftlichen Unterlagen des Kurorts sind nicht bearbeitet).

Resumé

Do rúk sa vám dostala populárno - náučná publikácia o záhorskej obci Smrdáky. Počtom domov a obyvateľov je to malá obec, po prvý krát uvádzaná v roku 1436 ako majer Zmerdeche. V roku 1617 sa v urbári spomínajú studené, ale osožné minerálne pramene. Známou sa obec stala svojimi kúpeľmi po roku 1832, keď zeman Jozef Vietoris vystaval prvý kúpeľný dom. Krajinské meno a slávu v celom bývalom Rakúsko - Uhorsku si kúpele získali po roku 1839, keď dokončil nový kúpeľný dom a priestranný liečebný dom - kaštieľ, čím boli vytvorené podmienky i pre liečbu šľachtických príslušníkov. Slávne obdobie smrdáckych kúpeľov v roku 1840 popisuje vo svojej dizertačnej práci Jozef Calancius Nagy, z ktorého diela sú uvedené rozsiahle informácie. Toto jeho dielo bolo doposiaľ jediné, okrem časopiseckých článkov, o kúpeľoch v Smrdákoch.

V publikácii sú state z dejín obce z obdobia od prvej písomnej zmienky po rok 1945. Dejinné udalosti sú doplnené kapitolami o vinohradníctve a vinárstve, výsledkami volieb, opisom nálezu mincí, údajmi o vyčíňaní cholery, zaujímavosťami zo Smrdákov a so vzťahom ku Smrdákom.

V kapitole Duchovný život a pamiatky sú uvedené všetky dostupné informácie získané z prameňov rímsko - katolíckeho farského úradu v Koválove, doplnené archívnymi prameňmi. Podrobne sú popísané a zdokumentované sakrálné objekty. Od vzniku paróchie Koválov a filie Smrdáky v roku 1785 boli uvedené dve vizitácie z rokov 1788, 1811. Kapitola je doplnená menoslovom duchovných so základnými biografickými údajmi od roku 1785 po súčasnosť.

V značnom rozsahu je uvedená balneohistória kúpeľov a kúpeľníctva v Smrdákoch. Táto započala v štvrtom decéniu 19. storočia. Okrem kúpeľov je pozornosť venovaná zakladateľovi kúpeľov Jozefovi Vietorisovi a jeho rodinným príslušníkom. Popísané a zdokumentované sú kúpeľné objekty, park. Uvedený je prehľad analýz minerálnych vôd, pre aktuálnosť publikácie, informovanosť pacientov, je uvedený i súčasný stav a perspektívy rozvoja balneoterapie pre kožné choroby.

Publikáciu dopĺňa rozsiahla dokumentačná časť, obrazová i textová.

Podrobnejšiemu popisu dejinných udalostí obce a kúpeľov bránili skutočnosti, že nie sú zachované a spracované všetky potrebné dokumenty a pramene.

Resumé

Do rúk sa vám dostala populárno - náučná publikácia o záhorskej obci Smrdáky. Počtom domov a obyvateľov je to malá obec, po prvý krát uvádzaná v roku 1436 ako majer Zmerdeche. V roku 1617 sa v urbári spomínajú studené, ale osožné minerálne pramene. Známou sa obec stala svojimi kúpeľmi po roku 1832, keď zeman Jozef Vietoris vystaval prvý kúpeľný dom. Krajinské meno a slávu v celom bývalom Rakúsko - Uhorsku si kúpele získali po roku 1839, keď dokončil nový kúpeľný dom a priestranný liečebný dom - kaštieľ, čím boli vytvorené podmienky i pre liečbu šľachtických príslušníkov. Slávne obdobie smrdáckych kúpeľov v roku 1840 popisuje vo svojej dizertačnej práci Jozef Calancius Nagy, z ktorého diela sú uvedené rozsiahle informácie. Toto jeho dielo bolo doposiaľ jediné, okrem časopiseckých článkov, o kúpeľoch v Smrdákoch.

V publikácii sú state z dejín obce z obdobia od prvej písomnej zmienky po rok 1945. Dejinné udalosti sú doplnené kapitolami o vinohradníctve a vinárstve, výsledkami volieb, opisom nálezu mincí, údajmi o vyčíňaní cholery, zaujímavosťami zo Smrdákov a so vzťahom ku Smrdákom.

V kapitole Duchovný život a pamiatky sú uvedené všetky dostupné informácie získané z prameňov rímsko - katolíckeho farského úradu v Koválove, doplnené archívnymi prameňmi. Podrobne sú popísané a zdokumentované sakrálné objekty. Od vzniku paróchie Koválov a filie Smrdáky v roku 1785 boli uvedené dve vizitácie z rokov 1788, 1811. Kapitola je doplnená menoslovom duchovných so základnými biografickými údajmi od roku 1785 po súčasnosť.

V značnom rozsahu je uvedená balneohistória kúpeľov a kúpeľníctva v Smrdákoch. Táto započala v štvrtom decéniu 19. storočia. Okrem kúpeľov je pozornosť venovaná zakladateľovi kúpeľov Jozefovi Vietorisovi a jeho rodinným príslušníkom. Popísané a zdokumentované sú kúpeľné objekty, park. Uvedený je prehľad analýz minerálnych vôd, pre aktuálnosť publikácie, informovanosť pacientov, je uvedený i súčasný stav a perspektívy rozvoja balneoterapie pre kožné choroby.

Publikáciu dopĺňa rozsiahla dokumentačná časť, obrazová i textová.

Podrobnejšiemu popisu dejinných udalostí obce a kúpeľov bránili skutočnosti, že nie sú zachované a spracované všetky potrebné dokumenty a pramene.

Smrdáky, Smrdáky

*Poznám jedno pječné místečko malebné
Je to na Záhorí, Smrdáky nazvané
Nemožem zapomjet na pječnú dzedzinku,
Na kerú dycky mám najkrajší spomínku.*

*Smrdáky, Smrdáky, dzedzinko malučká
pri tebe vivirá zázračná vodička.
Do sa v ní okúpe ten zdraví nestrací
ten sa vždy do Smrdák s radoscú navráci.*

*Tí vštky zelené okouo kúpelú
Vynohrady pječné náruč otvárajú.
Do sa do tej krásy enem ráz zahledzí
Ten sa vždy do Smrdák s radoscú navráci.*

Hudoba a text: Jozef Benhovič

Smrdácky ľudový odev nám predstavuje rodina Červínkových

Obsah

Príhovor
Prírodné pomery
Z dejín obce
Najstaršie osídlenie
Prvá písomná zmienka
Dejiny od roku 1436 do roku 1848
Obecné symboly
Cholera v rokoch 1831a 1866
Pestovanie viniča hroznorodého a vínarstvo
Dejiny od roku 1849 do roku 1945
V dvoch služobných obvodoch
Komasácia
Nálezy mincí v obci a v chotári
Z archívu
Voľby v rokoch 1923 až 1935
Názvy obce od najstarších čias
Vývoj počtu obyvateľov
Vedenie obce
Elektrifikácia obce a zriadenie pošty
Dobrovoľný hasičský zbor
Zástava v roku 1937
Živnostníci v Smrdákoch
Zaujímavosti a drobnosti zo Smrdákov
Dejiny školstva
Vznik prvej školy
Učitelia, správcovia
Náboženský a duchovný život v obci
Kostol svätého Martina tourského
Kaplnka svätého Jána Nepomuckého
Súsošie svätého Floriána, vendelína a Rozálie
Spolok sv. Vojtecha
Na sklonku minulého storočia
Kanonické vizitácie
Matriky
Menoslov duchovných farnosti Koválov /filia Smrdáky/
Židovská náboženská obec
Kúpele Smrdáky
Z dejín kúpeľov a kúpeľníctva
Úvod do balneohistórie
Geológia, hydrológia, balneohydrológia
Neznámy rukopis Pavla Wanitscheka
Smrdáky v roku 1840 v diele J. C. Nagya
Rodokmeň rodu Vietoris
Jozef Vietoris, zakladateľ kúpeľov
Anna Vietorisová
Alexander Vietoris
Erb rodu Vietoris
Kaštieľ
Kaštielske pivnice
Anglický park
Po sláve úpadok
Kúpele a kúpeľníctvo v rokoch 1924 - 1933
Výstavba liečebného domu Dr. Kračmára
Majitelia kúpeľov
Rozbory minerálnych vôd a bahna
Súčasný stav a perspektívy rozvoja balneoterapie pre kožné choroby v kúpeľoch Smrdáky
Zoznam použitej literatúry a prameňov

Doslov
Resumé
Obsah